

Trond Haande
Kjell Inge Bjerga

Hybridkrig

INSTITUTT FOR FORSVARSSTUDIER

SKIPPERGATA 17C, 0152 OSLO, NORGE

Institutt for forsvarsstudier (IFS) er en del av Forsvares høyskole (FHS). Som faglig uavhengig høyskole utøver FHS sin virksomhet i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, pedagogiske og etiske prinsipper (jf. Lov om universiteter og høyskoler § 1-5).

Direktør: Professor Rolf Tamnes

Oslo Files on Defence and Security tar sikte på å være et fleksibelt forum for studier innenfor instituttets arbeidsområder. Alle synspunkter, vurderinger og konklusjoner som fremkommer i denne publikasjonen, står for forfatteren(e)s egen regning. Hel eller delvis gjengivelse av innholdet kan bare skje med forfatterens samtykke.

Redaktør: Anna Therese Klingstedt

NORWEGIAN INSTITUTE FOR DEFENCE STUDIES (IFS)

SKIPPERGATA 17C, 0152 OSLO, NORWAY

The Norwegian Institute for Defence Studies (IFS) is a part of the Norwegian Defence University College (FHS). As an independent university college, FHS conducts its professional activities in accordance with recognised scientific, pedagogical and ethical principles (pursuant to the Act pertaining to Universities and University Colleges, section 1-5).

Director: Professor Rolf Tamnes

Oslo Files on Defence and Security aims to provide a flexible forum for studies within the fields of activity of the Norwegian Institute for Defence Studies. All views, assessments and conclusions which appear in this publication are the author's own. The author's permission is required for any reproduction, wholly or in part, of the contents.

Editor: Anna Therese Klingstedt

Trond Haande
Kjell Inge Bjerga

Hybridkrig

FORFATTERNE

ØBERSTLØYTNANT TROND HAANDE (f. 1972) tjenestegjør for tiden i J-3-staben ved Forsvarets operative hovedkvarter. Han har variert tjenestebakgrunn fra Hæren med operativ erfaring fra Kosovo og Afghanistan. Han gjennomførte stabs- og masterstudiet ved Forsvarets høyskole i 2008-2010, med fordypning i fellesoperasjoner og militærteori.

KJELL INGE BJERGA (f. 1970), cand. philol., forsker og seksjonssjef ved IFS. Han har publisert en rekke arbeider om forsvarspolitik og militære organisasjoner, blant annet *Enhet som våpen* (2002) og var redaktør for *Forsvarets fellesoperative doktrine* (2007). Bjerga har i en årrekke undervist ved Forsvarets skoler, fra 2002 ved Forsvarets stabsskole.

ENGLISH SUMMARY

The study addresses hybrid warfare and its relevance to land operations conducted by the Norwegian Armed Forces. While the first part explores the recent phenomenon of hybrid warfare, the second asks whether hybrid warfare has any bearing on land operations. A land operation is a ground operation on Norwegian territory in which Norwegian Armed Forces engage conventional adversaries. Military theory traditionally recognises a dichotomy between guerrilla warfare and conventional warfare. Hybrid warfare is a fusion of both. In order to understand the theory of hybrid warfare better, this study investigates the 2006 Lebanon War and Hezbollah's conduct of operations – focusing on strategies, tactics, techniques and procedures.

Based on an analysis of Norway's strategic culture, the authors find some elements of hybrid warfare of relevance to the Norwegian context, particularly the ability to absorb an enemy attack and to strategically strike the enemy. To succeed, land forces have to maintain fighting power, delay an enemy advance, and inflict maximum enemy losses. Land forces composed of a mix of light and heavy manoeuvre units, able to utilise complex terrain, speed and joint fires can achieve this. The Norwegian land forces' ability to strategically strike the enemy is essentially indirect, and works by protecting and supporting other Norwegian and NATO capabilities such as Air Force assets.

INSTITUTT FOR FORSVARSSTUDIER Norwegian Institute For Defence Studies

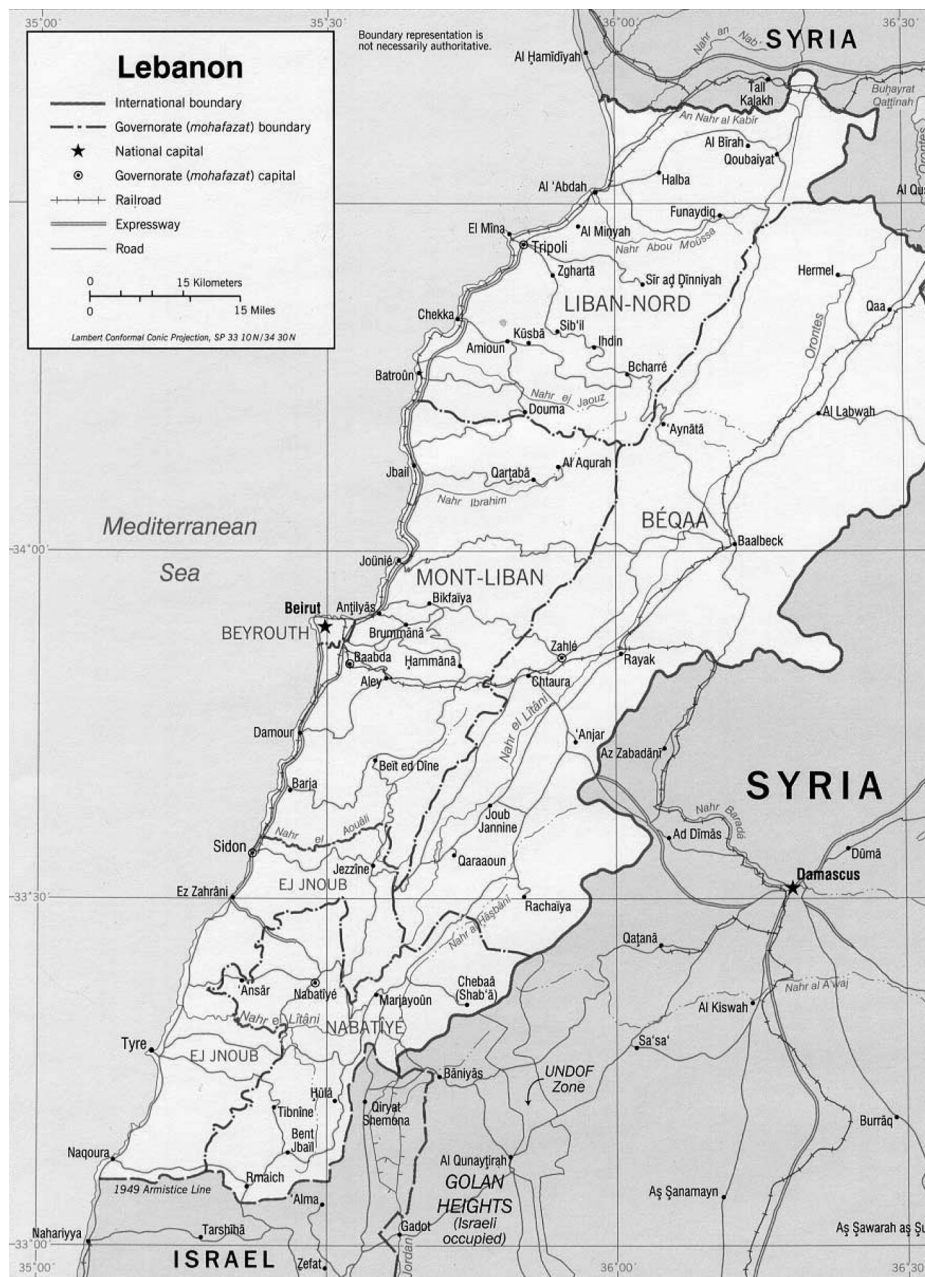
ISSN 1504-6753

© Norwegian Institute for Defence Studies info@ifs.mil.no – www.ifs.mil.no

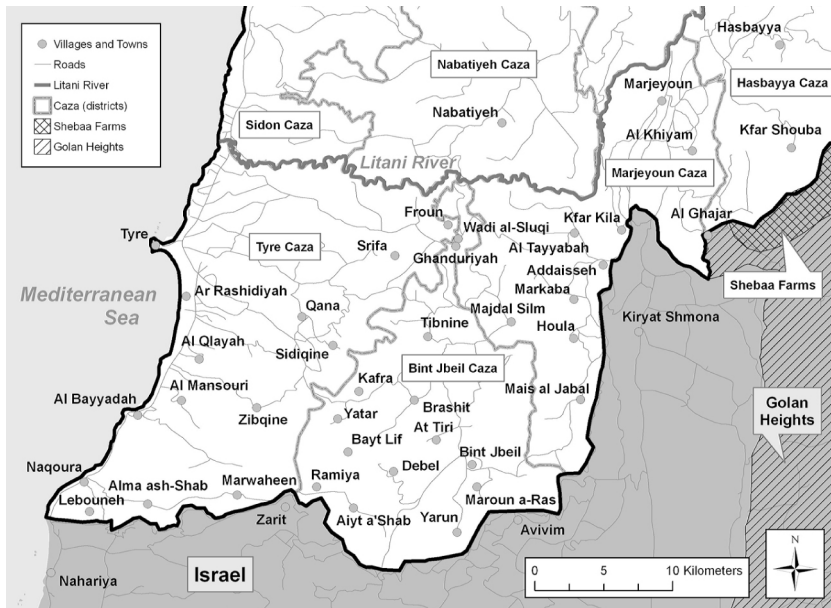
INNHOOLD

KART OG FIGURER	6
INNLEDNING	11
Tilnærming og nøkkelbegreper	12
Kilder og litteratur	14
Studiens rolle og relevans	17
STRATEGISK KULTUR OG HYBRIDKRIG	19
Strategisk kultur	19
Hva er hybridkrig?	26
DEN ANDRE LIBANON-KRIGEN	37
Veien til krig 1978–2000	37
Israel og IDF i tiden mellom 2000 og 2006	39
Hizbollah i tiden mellom 2000 og 2006	43
Krig i 34 dager	50
Israels og Hizbollahs mål og midler	55
Hizbollah – den hybride kriger?	57
Effekter av hybridkrigen 2006	60
FORSVARETS LANDOPERASJONER OG HYBRIDKRIG	63
Sikkerhetspolitisk forståelse i endring	63
Landkrig i Norge	67
Et mulig hybrid landoperativt konsept	68
Å absorbere angrep	69
Implikasjoner for landforsvarsstrukturen	74
Å ramme motstanderen strategisk	75
KONKLUSJON	79
Sluttnoter	83
LITTERATUR OG KILDER	84

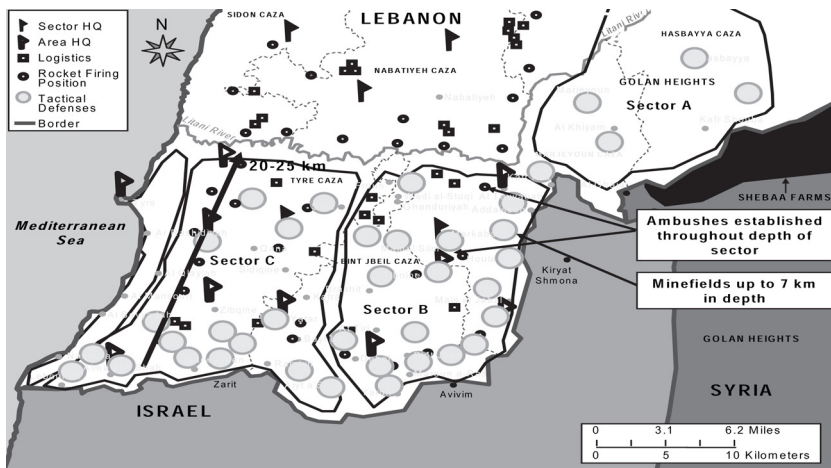
KART OG FIGURER

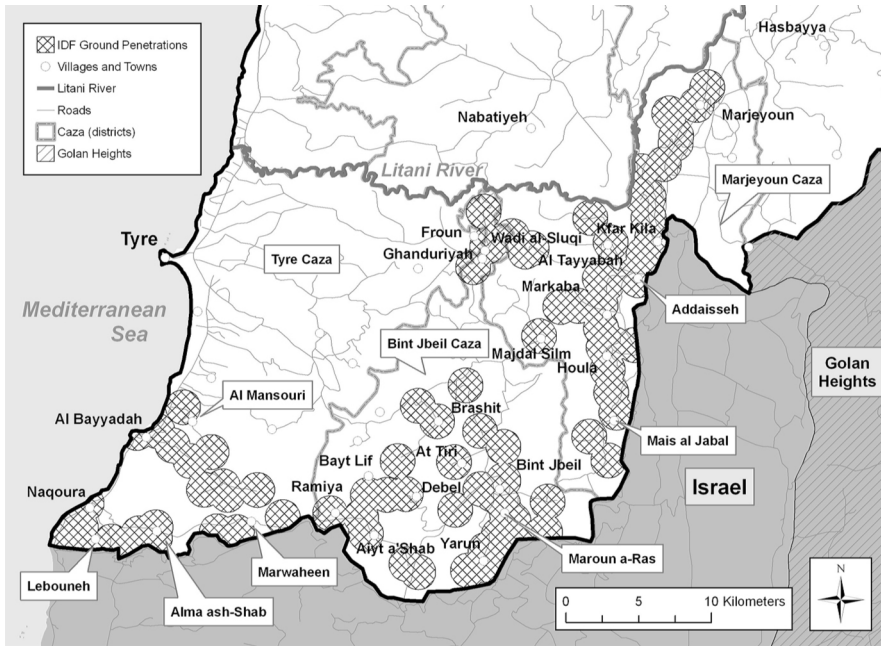
KART 1: Operasjonsområdet og nabolandene (kilde: Forsvarets militærgeografiske tjeneste).

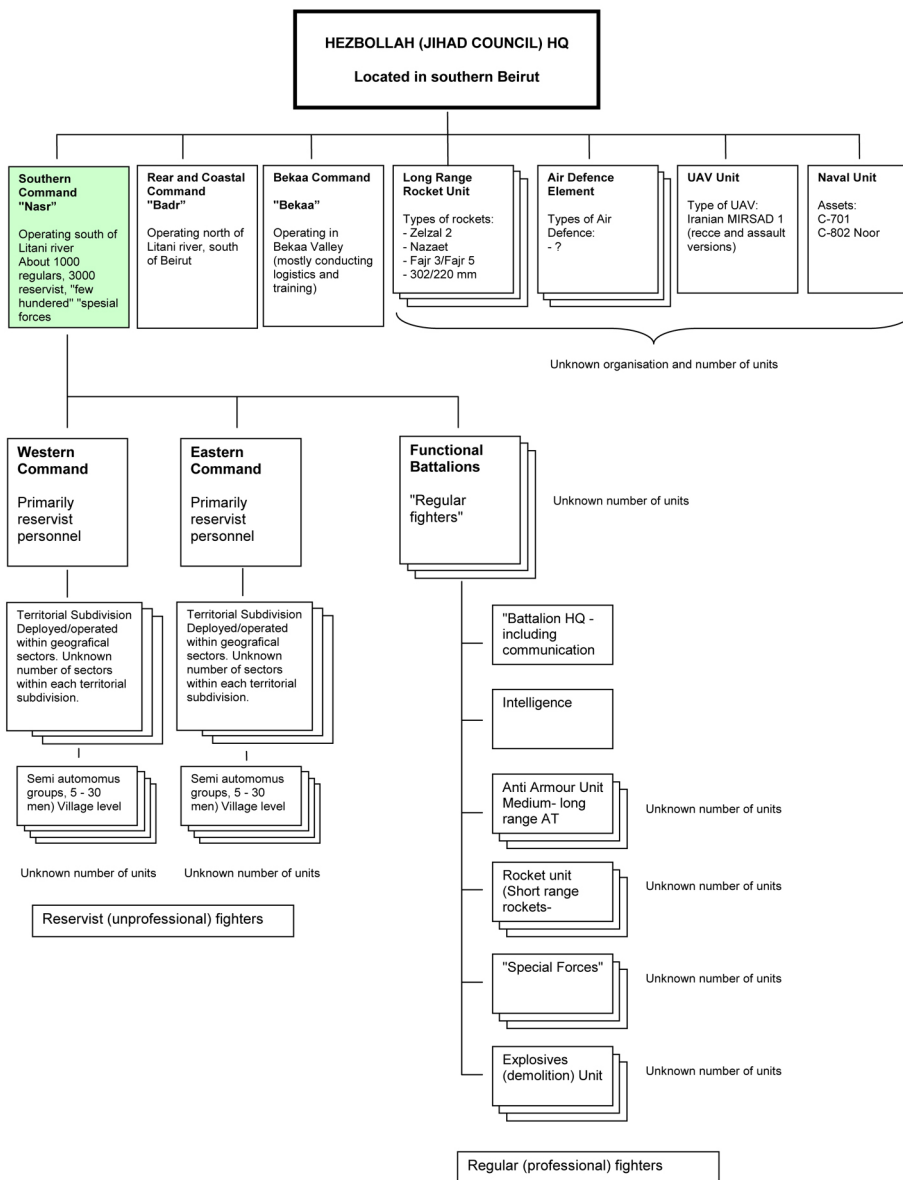
KART 2: Sør-Libanon og de nordlige delene av Israel (kilde: Arkin 2007)

KART 3: Hizbollahs antatte utgruppering for krigsutbruddet sommeren 2006 (kilde: Matthews 2008).

KART 4: Situasjonen i Sør-Libanon ved våpenhvilen 14. august 2006 (kilde: Arkin 2007).

FIGUR 1: Hizbollahs antatte militære organisasjon sommeren 2006 (kilder: Exum 2006; Crook og Perry; Matthews 2008; Arkin 2007).

We must relearn what modern war is, we must look beyond our own borders and avoid ethnocentric and triumphalist solutions based on technological prowess alone.

Stephen Blank
(Hoffman 2007, 45-46)

In the 21st century, we do not have the luxury of deciding which challenges to prepare for and which to ignore. We must overcome the full spectrum of threats- the conventional and the unconventional; the nation-state and the terrorist network; the spread of deadly technologies and the spread of hateful ideologies; 18th century-style piracy and 21st century cyber threats.

US President Barack Obama, United States Naval Academy, 22. mai 2009
(Department of the Army)

Innledning

Utgangspunktet for denne studien er spørsmålet om hva hybridkrig er. Mer konkret spør vi om elementer fra denne måten å føre krig på kan overføres til norske forhold og benyttes av det norske landforsvaret i gjennomføringen av eventuelle landoperasjoner mot en motstander på norsk jord.¹

En rekke ikke-vestlige aktører, både statlige og ikke-statlige, har lenge forsøkt å finne virkningsfulle og gjennomførbare krigføringskonsepter i møte med vestens konvensjonelle overmakt. De siste års utvikling viser at flere av disse aktørene har lykket. Vestlig militærmakt har store utfordringer med å håndtere aktører som unngår å ta i bruk tradisjonelle konvensjonelle strategier, metoder, taktikker, teknikker, og i stedet satser på *andre* handlemåter. Slike måter å handle på tas gjerne i bruk for fullt først etter at en innledende fase av krigen er avsluttet. To eksempler på dette er ulike opprørsbevegelsers krigføring i Afghanistan etter den innledende amerikanske angrepet og Hizbollahs måte å føre krig mot Israel på sommeren 2006. I begge tilfeller har motstanden mot den vestlige militærmakten vært ikke-statlig, men samtidig med en eller annen form for statlig eller internasjonalt støtte.

En naturlig følge av disse erfaringene er økt interesse og behov i Vesten for å forstå hva disse andre handlemåtene går ut på og å finne gjennomførbare og effektive mottiltak. En av de mest utbredte handlemåtene som vestlig militærmakt i lange tider har stått overfor, er geriljalignende opprørskrig. Dette er etter hvert et grundig analysert fenomen og det er utviklet mottiltak på et konseptuelt plan i form av doktriner og operasjonskonsepter. Et eksempel er det amerikanske forsvarets gjeldende Counter-Insurgency (COIN) doktrine, JP 3-24. I denne doktrinen angis det et spekter av handlemåter som kan være aktuelle i møte med ulike typer av opprørsbevegelser og deres måter å føre krig på (Kronvall 2007, 28-43).

Hvis vi tenker oss en "krigsskala", med opprørskrig som det ene ytterpunkt og konvensjonell krig som det andre, er det åpenbart en stor gråsoner mellom dem. Det er

begrenset med forskning og innsikt i problemstillingene og dilemmaene i denne gråsonen, som de senere årene har gått under betegnelsen hybridkrig. Typisk for slik krigføring er tydelige innslag av konvensjonell bruk av militærmakt i kombinasjon med elementer som har store likhetstrekk med gerilja-/opprørskrig. Krigen i Libanon sommeren 2006, der den ikke-statlige aktøren Hizbollah tok i bruk en rekke virkemidler som stater normalt har monopol på, er av mange analytikere blitt betegnet som et av de hittil klareste eksempler på hybrid krigføring.

Vi vil i denne studien se nærmere på hybridkrigen som fenomen og forsøke å si noe konkret om hva denne formen for krigføring egentlig innebærer. Vi søker også å utvide den konseptuelle forståelsen av dette fenomenet gjennom å studere krigen mellom Israel og Hizbollah i 2006. Her vil vi særlig vektlegge sammenhengen mellom politiske og strategiske målsettinger på den ene side og valg av operasjonsmetoder, taktikker og teknikker på den annen. I forlengelsen av dette spør vi oss om det norske forsvaret har noe å lære av hybridkrigen generelt, og Hizbollah spesielt, i gjennomføringen av landoperasjoner. Er det noen elementer fra denne formen for krigføring som kan være relevante i norsk sammenheng?

TILNÆRMING OG NØKKELBEGREPER

Innledningsvis er det viktig å poengtere at vår tilnærming til hybridkrigen som fenomen bryter med tradisjonell norsk og vestlig tilnærming på en rekke punkter. Viktigst er at den tradisjonelle tilnærmingen har vært å studere aktører som Taliban, Al-Qaida og Hizbollah for å identifisere styrker og svakheter ved dem med sikte på å utvikle egne mottiltak. Det dreier seg gjerne om å finne frem til mer egnet materiell og bedre teknikker, prosedyrer, taktikker, organisasjon – ja til bedre strategivalg i bredt. Den rådende tilnærmingen har altså til hensikt å gjøre vestlig militærmakt bedre i stand til å bekjempe og nøytralisere disse aktørene. Det handler om “å lære *om* dem”.

Vår tilnærming er derimot å søke etter elementer i hybridkrigen som kan utnyttes av det norske forsvaret ved gjennomføring av landoperasjoner. For oss handler det dermed om “å lære *av* dem”. Vi ser her behov for å presisere noen forhold: Det er ikke vår hensikt å argumentere for at norske landoperasjoner i fremtiden skal planlegges og gjennomføres etter mønster av Hizbollahs strategier og stridsmodeller. Vi vil heller ikke argumentere for en “irregularisering” av de norske landstyrkene. Dette er ikke realistisk. Det strider mot helt grunnleggende norske tradisjoner og normer samt i bred forstand mot hovedtrekkene i norsk strategisk kultur. Å gjøre de norske landstyrkene om til irregulære styrker ville dessuten trolig gitt Norge redusert kapasitet til å takle potensielle landmilitære trusler både nasjonalt og internasjonalt, og ville trolig gjort Forsvaret mindre relevant i en alliert sammenheng. Vi ønsker derimot, gjennom en grundig analyse av både nyere militærteori og erfaringene fra Libanon-krigen i 2006, å vurdere hvorvidt *enkelte elementer* i hybridkrigens strategiske, operasjonelle, taktiske og stridstekniske tilnærming til en konvensjonell

motstander kan overføres til – og kanskje gi økt effekt ved – Forsvarets gjennomføring av eventuelle landoperasjoner i Norge.

For at eventuelle lærdommer skal kunne betraktes som relevante for Forsvarets gjennomføring av landoperasjoner, må analysen av hybridkrigen generelt, og Hizbollahs metoder spesielt, settes inn i en norsk kontekst. Dette kan gjøres på forskjellige måter, og vi velger å legge en analyse av norsk strategisk kultur til grunn. Gjennom å drøfte hvilke handlemåter som vil være akseptable og realistiske i lys av hovedtrekkene i norsk strategisk kultur, mener vi det kan la seg gjøre å identifisere noen elementer fra hybridkrigen som kan anvendes i en norsk kontekst.

Tre nøkkelbegrep krever nærmere presisering: hybridkrig, Hizbollah og landoperasjoner. Hybridkrig som teoretisk begrep kommer vi grundig tilbake til i neste kapittel. Innledningsvis nøyer vi oss med å slå fast at dette må forstås som en tilnærming til krig der man søker å påføre motstanderen "... a complex of challenges", som i sum blir svært vanskelig å håndtere (Hoffman 2009a, 35). Den amerikanske militæranalytikeren Frank G. Hoffman sier det slik:

An adversary that simultaneously and adaptively employs a fused mix of conventional weapons, irregular tactics, terrorism and criminal behaviour in the battle space to obtain their political objectives (Hoffman 2009b, 15)

Flere analytikere peker på Libanon-krigen i 2006 som det fremste eksempelet på en hybridkrig. Hizbollahs opptreden og tilnærming til konflikten var, ifølge Hoffman "...a classic example of a hybrid threat" (Hoffman 2009b, 44). De samme analytikerne peker samtidig på at det også flere andre væpnede konflikter har vært – eller er – aktører som utøver hybridkrig i en eller annen form. Eksempler på dette er Tsjetsjenia-krigen fra 1994 til 1996 og Georgia-krigen i 2008. Det ville åpenbart styrket vår studie å undersøke også disse to krigene, herunder aktørenes handlemåter i detalj. Imidlertid ville studien da blitt for omfattende, og vi avgrenser oss derfor til kun å omfatte én tydelig hybrid aktør, altså en aktør som uomtvistelig utøver en form for hybrid krigføring: Hizbollah.

Navnet *Hizbollah* betyr ganske enkelt "Guds parti" på arabisk. Organisasjonen har sin tidlige opprinnelse i Iran allerede på 1940- og 50-tallet. Under og etter 1979-revolusjonen i Iran var Hizbollah en betydelig maktfaktor som støttet revolusjonens politiske og religiøse målsettinger gjennom omfattende voldsbruk. Det iranske Hizbollah er i dag likevel lite synlig og utgjør ingen vesentlig politisk maktfaktor (Vogt 2010). *Det libanesiske Hizbollah* ble grunnlagt av en gruppe sjiamuslimske prester i kjølvannet av den israelske invasjonen av Libanon i 1982. Deres uttalte målsetting var å drive israelerne ut av landet samtidig som Libanon skulle omformes til en islamsk stat etter mønster av Iran. Hizbollah opererte som en gerilja- og terrororganisasjon under hele den israelske okkupasjonen av Sør-Libanon mellom 1982 og 2000, samt under den libanesiske borgerkrigen 1975 til 1990. Organisasjonen gjennomførte da en rekke virkningsfulle terrorangrep mot ulike

typer mål. I løpet av 2000, i etterkant av den israelske tilbaketrekningen fra Sør-Libanon, utviklet Hizbollah seg i tillegg til å bli et ledende politisk parti i Libanon. Organisasjonen driver i dag en rekke sosiale og økonomiske hjelpetiltak rettet mot den sjiamuslimske befolkningen i Libanon. Hizbollah har et godt utbygd informasjonsnettverk, blant annet med egen TV- og radiostasjon og nettportal. Samtidig pleier organisasjonen nære bånd til de sittende regimene i Iran og Syria (Encyclopædia Britannica Online 2010).

Landoperasjoner, studiens tredje nøkkelbegrep, viser til militære operasjoner på landjorden, altså operasjoner der primært bakkestyrker brukes for å oppnå operasjonelle og strategiske målsettinger. Slike operasjoner vil i dag normalt også kreve innsats fra en lang rekke andre militære komponenter og fellesoperative funksjoner. Dette kan være sjø- og luftstridskrefter, spesialstyrker og etterretning, for å nevne noen. Landoperasjoner kan gjennomføres innenfor hele konfliktskalaen fra fred til væpnet konflikt (FFOD 2007, 13). Vi vil i denne studien likevel primært behandle landoperasjoner ved væpnet konflikt, og legger da til grunn definisjonen av væpnet konflikt som angis i 2007-utgaven av Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD):

Væpnet konflikt innebærer et angrep mot Norge eller norske interesser, utført av regulære eller irregulære styrker, og som overstiger et nivå som kan betraktes som kriminalitet (ibid., 21).

Uttrykket “norske interesser” må i dag forstås dit hen at det også omfatter direkte eller indirekte angrep mot landets interesser utenfor Norges grenser. Følgelig kan norsk deltakelse i internasjonale operasjoner, det være seg i en Nato-, EU-, FN- eller annen kontekst, også betraktes som deltakelse i væpnet konflikt. Med sikte på å verne norske interesser skal Forsvaret kunne gjennomføre landoperasjoner både på norsk territorium og utenlands, enten som del av det kollektive Nato-forsvaret eller som del av en internasjonal FN-sanksjonert fredsstøttende- eller fredsopprettende operasjon. Det legges for eksempel stor vekt på nettopp slike former for internasjonal deltakelse i regjeringens strategidokument fra 2009, *Evne til innsats: Strategisk konsept for Forsvaret* (Evne til innsats 2009, 51–52). Vi ser imidlertid et behov for å avgrense denne studien, slik at den får en mest mulig konkret geografisk og aktørmessig forankring. Vi vil kun ta for oss Forsvarets gjennomføring av eventuelle landoperasjoner på norsk territorium, men vi utelukker ikke at det i enkelte tilfeller kan være en viss overføringsverdi også til deltakelse i internasjonale operasjoner.

KILDER OG LITTERATUR

Empirien i denne studien er først og fremst hentet fra studier av Libanon-krigen i 2006 som er publisert i årene etter krigen. Konflikten i Midtøsten er preget av sterke motsetninger av religiøs, kulturell og historisk karakter. Uttalelser og analyser har derfor en tendens til å være preget av hvilken side i konflikten analytikerne har preferanser for. De

fleste skriftlige arbeidene om krigen i 2006 er dessuten publisert kort tid etter at krigen var avsluttet, noe som kan ha gjort det vanskelig å holde kritisk distanse og dermed forsterket innslaget av forutinntatte preferanser og holdninger. Det er også åpenbart at disse studiene er utarbeidet uten at forfatterne har hatt full tilgang til gradert kildemateriale i relevante arkiver.

Hovedtyngden av studiene er utarbeidet av israelske og amerikanske analytikere og har derfor en tendens til å vektlegge ulike israelske og vestlige, særlig amerikanske, perspektiver. Langt færre kilder fokuserer på Hizbollah og deres perspektiver. Det er kun et fåtall arbeider fra libanesiske eller andre arabiske analytikere i en språkdrakt som er tilgjengelig for oss. Tilgjengeligheten til henholdsvis Israels og Hizbollahs perspektiver og erfaringer fra krigen er således svært ulik, og forsterker ytterligere skjevhetene i vår kildetilgang.

Hizbollah følger en svært restriktiv linje når det gjelder å dele informasjon av militær karakter med utenforstående. Israel på sin side følger en langt mer åpen linje, der krigen i stor grad har vært gjenstand for offentlig debatt og analyse (Haaretz Staff 2007). I tillegg er både militært og sivilt personell i Israel gitt adgang til å kommentere ulike forhold ved krigen. Dog bør det utvises en viss skepsis overfor disse kildene, også primærkildene, da Israels åpenhet må forstås i lys av den grunnleggende arabisk-israelske konflikt mer allment. For det første kan det være at israelske myndigheter i realiteten er tilbakeholdne med å kommentere detaljene i egne analyser av Hizbollah, og at de offentlige analysene har en tendens til å undervurdere Hizbollahs militære potensial (ibid.). For det andre kan det være at Israel i avskrekkingsøyemed ønsker å vise naboland og øvrige aktører i regionen hvilke tiltak Israel gjør som resultat av erfaringene fra krigen, for eksempel ved å trekke frem forhold som viser at Israel vil stå sterkere rustet ved neste krig.

Etter en gjennomgang av flere forskningsbaserte analyser av krigen i 2006 falt vi ned på tre amerikanske arbeider som har det til felles at de kombinerer en empirisk tilnærming med militærteoretiske perspektiver: Matt M. Matthews (2008), *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hizbollah-Israeli War*, William M. Arkin (2007), *Divining Victory: Airpower in the 2006 Israel-Hizbollah War* og Stephen Biddle og Jeffrey A. Friedman (2008), *The 2006 Lebanon Campaign and the Future of Warfare: Implications for Army and Defence Policy*. Til sammen utfyller disse arbeidene hverandre, og med utgangspunkt i dem kan vi kartlegge aktørene og hendelsesforløpet tilstrekkelig for vårt formål med denne studien.

I tillegg har vi brukt noen offisielle israelske analyser og utredninger av krigen og IDFs operasjoner. Dette er først og fremst den åpne versjonen av israelernes egen granskning av krigen, den allerede nevnte *Winogradrapporten* (Haaretz Staff 2007). Dernest er det to andre israelske analyser som utfyller Winogradrapporten, henholdsvis Amir Kulic (2006), *Hezbollah vs. the IDF: The Operational Dimension* og Avi Kober (2008), *The Israeli Defence Forces in the Second Lebanon War: Why the Poor Performance?*

Gitt utfordringen med å trenge inn i Hizbollahs perspektiver, er våre kilder til et inn-

blikk i Hizbollahs måter å tenke på generelt og deres valg av strategier spesielt, først og fremst en rekke artikler av den libanesiske analytikeren Amal Saad-Ghorayeb som blant annet publiserer via ulike internettsider i Libanon. I tillegg har vi brukt enkelte artikler av den Beirut-baserte journalisten Nicholas Blanford samt den tidligere US Army offiseren Andrew Exums (2006) *Hizballah at War: A Military Assessment*. Exum er nå Midtøsten-ekspert ved Center for a New American Security og blogger om Midtøsten og opprørsbevegelser under pseudonymet Abu Muqawama.

Vi har supplert det skriftlige kildene ved å snakke med noen enkeltpersoner i Israel og Libanon som besitter omfattende kunnskaper om krigen og den militære utvikling i Israel og hos Hizbollah. Disse personene har også gjort seg bemerket gjennom sine studier av krig og konflikt basert på militærteoretiske perspektiver.

I Israel hadde Trond Haande samtaler med to offiserer som har bred operativ erfaring, brigader Itai Brun og brigader (p) Gideon Avidor. Brigader Brun er utdannet innenfor det israelske luftforsvaret og leder Dado Center for Interdisciplinary Studies utenfor Tel Aviv. Han har skrevet en rekke militærteoretiske artikler og er en aktiv debattant i den israelske sikkerhetsdiskursen. Samtalen ble gjennomført på hans kontor ved Dado Center. Det ble ikke gitt tillatelse til å ta opp samtalen på bånd og i stedet ble det tatt notater. Brigader (p) Gideon Avidor har bakgrunn fra den israelske hærens panserstyrker. Han tjenestegjorde blant annet under seksdagerskrigen i 1968, Yom Kippur krigen i 1973 og invasjonen av Libanon i 1982. Han avsluttet sin karriere som nestkommanderende for IDFs panserkorps. Avidor leder i dag The Institute for Land Warfare Studies, som er lokalisert på pansermuseet i Latrun. Samtalen ble gjennomført på samme måte som for brigader Brun.

I Libanon hadde Haande samtaler med brigader (p) Elias Hanna fra den libanesiske hæren. Hanna underviser ved The American University i Beirut og brukes jevnlig som ekspertkommentator for de store internasjonale nyhetsbyråene angående sikkerhetsrelaterte spørsmål i regionen.

På tross av gjentatte forsøk har det imidlertid ikke vært mulig å få nøkkelpersonell fra Hizbollah i tale. Kontakten med organisasjonens talsmann, Ibrahim Musawi, resulterte ikke i noen intervjuer. Både Hizbollahs egne talsmenn og våre kontakter i Libanon har understreket at Hizbollah generelt ikke ønsker å diskutere temaer av militær art, langt mindre av den karakter som er relevant for denne studien. På den ene side forsterker dette åpenbart de kildemessige utfordringene vi har, men på den annen side må Hizbollahs tilbakeholdenhet i seg selv betraktes som et viktig funn. Denne typen hemmelighold er etter alt å dømme et sentralt element i Hizbollahs strategi. Deres ulike operasjonelle, taktiske, tekniske og våpenmessige valg holdes skjult, slik at Israel ikke får kjennskap til dem og kan iverksette effektive mottiltak.

STUDIENS ROLLE OG RELEVANS

I løpet av de siste tjue år har det norske forsvaret gjennomgått svært omfattende endringer. Forsvarets tidligere ensidige fokus på en nasjonal anti-invasjonsrolle er avløst av et innsatsforsvar med både et nasjonalt og internasjonalt virkeområde. Særlig for Hærens del har omstillingen medført dramatiske kutt i mannskaps- og materiellmengde. I tillegg synes Hæren i økende grad å være ensidig bundet til å løse oppdrag utenfor landets grenser, noe som kan sies å være en naturlig følge av det etter hvert svært lange og meget krevende engasjementet i Afghanistan: Gjennom snart ti år i Afghanistan har det vært tvingende nødvendig for Hæren å prioritere så vel struktur som materiell ut fra de vanskelige forholdene i Afghanistan.

Samtidig har Norge fortsatt som en klar politisk målsetting å ivareta et nasjonalt territorialforsvar med sitt landforsvar (Evne til innsats 2009, 59–63). Dette gjør at det norske landforsvaret, som består av Hæren og Heimevernet, må fylle to roller: Det skal både ha en nasjonal territoriell rolle og være en såkalt styrkebrønn for innsatsstyrker som settes inn i ulike internasjonale operasjoner. I den norske forsvars- og sikkerhetsdiskursen er spenningen mellom disse to rollene helt sentral. Det er ingen tvil om at det dreier seg om en utfordrende og svært ressurskrevende balansegang fra dag til dag for det norske landforsvaret. I tillegg byr den fremtidige finansieringen av en helhetlig og balansert forsvarsstruktur på store utfordringer. En meget moderne, men dyr marine skal driftes samtidig som nye kampfly, og på sikt kanskje også nye ubåter, skal kjøpes. Samtidig har regjeringen uttalt ambisjoner om å styrke både Heimevernet og Hæren i tiden fremover (St. prp. 1 2009-2010, 14).

Denne studien drøfter ikke i særlig grad økonomiske og strukturmessige forhold. I stedet er ambisjonen å løfte frem noen militærteoretiske perspektiver som kan være relevante i den pågående debatten om fremtidens landforsvar, herunder hvordan Norge på best mulig måte kan balansere sin landmilitære struktur, slik at den over tid er økonomisk bærekraftig samtidig som den kan ivareta både nasjonale og internasjonale forpliktelser. Vi vil også understreke at det i seg selv er viktig og relevant å analysere hvorvidt et godt integrert Nato-forsvar som det norske kan utnytte elementer fra hybridkrigskonseptet.

Det neste kapitlet er i sin helhet viet til en drøfting av de to viktigste teoretiske perspektivene i studien: hybridkrig og strategisk kultur. Vi vil særlig dvele ved bakgrunnen for – og det som i dag er den rådende forståelse av – hybridkrig. I kapittel 3 gjør vi rede for og analyserer Libanon-krigen som utspant seg sommeren 2006. Kapitlet utgjør dermed studiens empiriske grunnlag, og vi legger vekt på Hizbollahs strategi, operasjonsmønster og taktikk. I kapittel 4 drøfter vi hvorvidt elementer i hybridkrigen og Hizbollahs måte å operere på under Libanon-krigen kan ha overføringsverdi til Forsvarets gjennomføring av eventuelle landoperasjoner på norsk jord – i lys av norsk strategisk kultur. I det femte og siste kapitlet sammenfattes studiens viktigste funn.

Strategisk kultur og hybridkrig

To teoretiske perspektiver er gjennomgående i denne studien. For det første er det *strategisk kultur*, som relateres både til Norge og til de aktørene vi studerer i Midtøsten, og for det andre er det *hybridkrig*. Disse to perspektivene utgjør hver for seg og i sum vårt grunnlag for å analysere partenes opptreden i Libanon-krigen 2006 og eventuell overføringsverdi til norske landoperative forhold.

STRATEGISK KULTUR

Begrepet strategisk kultur kan kritiseres for å være så vidt – og brukes i så mange sammenhenger – at det har mistet reelt innhold (Strachan 2010). Strategisk kultur er også i høyeste grad et “bevegelig mål”, i den forstand at den gjerne endres over tid. Det er særlig påvirkning fra den konstruktivistiske samfunnsteori som har bidratt til større bevissthet omkring det dynamiske aspektet ved strategisk kultur (Lantis og Howlett 2007, 94–95).²

Samtidig er strategisk kultur et stort forskningsfelt internasjonalt, og det finnes litteratur som drøfter og bruker begrepet på en presis måte (Baylis, Wirtz, Gray og Cohen 2007; Adamsky 2010). Det finnes derimot kun en svært begrenset litteratur som omhandler norsk strategisk kultur og Hizbollahs strategiske kultur. Vi vil likevel forsøke å si noe om dette basert på noe sekundærlitteratur og et lite knippe kilder i form av politiske dokumenter og andre offisielle norske dokumenter (Evne til innsats 2009; FFOD 2007). Hizbollahs strategiske kultur vil vi forsøke å gripe ut fra det materialet vi bruker for å beskrive og analysere Libanon-krigen.

Den amerikanske statsviteren Thomas G. Mahnken (2007, 68) påpeker at “[s]trategy is about how to win wars”. Han utvider begrepet ved å fastslå at “... strategy deals with using military instruments to fulfil the ends of policy. [Strategy] is the essential link between political objectives and military force, between ends and means.” Politikken og fastlagte politiske målsettinger skal med andre ord styre utformingen av strategien. Gitt

at krig er å betrakte som en kamp mellom viljer (Clausewitz 1997, 5), vil en vellykket strategi, basert på vurderinger omkring egne og motstanderens kapasiteter, alternative strategiske tilnærminger og kost/nytte, resultere i at motstanderen innser at han ikke kan nå sine målsettinger (Mahnken 2007, 69). Valg av strategi krever altså inngående kjennskap både til eget *og* motstanderens handlingsrom og kapasiteter.

Imidlertid viser historien at valg av strategi varierer sterkt avhengig av hvilken stat eller aktør som utformer den. Helt siden antikken har det vært reflektert omkring dette fenomenet, herunder har særegenheter i staters og aktørers kultur vært trukket frem som forklaring på ulikhetene. Likevel var det først etter annen verdenskrig at enkelte vitenskapelige miljøer for alvor anså kultur som en plausibel forklaring på ulik strategiutforming; altså at ulike staters nasjonale kultur bestående av språk, religion, sedvaner, verdigrunnlag og historiske erfaringer kunne gi seg utslag i ulike former for sikkerhetstenkning og krigføring (Lantis og Howlett 2007, 84).

Den amerikanske statsviteren og historikeren Jack Snyder var i 1977 den første som benyttet strategisk kultur som teoretisk rammeverk for å forklare sikkerhetsrelaterte spørsmål. Hans utgangspunkt var henholdsvis sovjetiske og amerikanske doktriner knyttet til bruk av atomvåpen og hvorfor disse var så vidt ulike (Lantis og Howlett 2007, 85–86). Strategisk kultur som teoretisk perspektiv har siden blitt tolket og anvendt forskjellig, avhengig av tidsepoker og forskningsparadigmer. Enkelte har for eksempel lagt ulike organisasjonsmessige avgrensninger til grunn. Et eksempel på dette er den israelske forskeren Yitzhak Klein. Han definerer strategisk kultur som “... the set of attitudes and beliefs held within a *military establishment* concerning the political objective of war and the most effective strategy and operational method of achieving it” (1991, 5. Vår utheving). Andre har et videre perspektiv der store deler av statsapparatet, i tillegg til de militære etablissementene, antas å ha en rolle i utforming og forvaltning av nasjonens strategi. En fellesnevner er likevel at det enkelte forskningsmiljøer nasjonale tilhørighet synes å påvirke deres anvendelse og forståelse av strategisk kultur som analyseverktøy.

I sum har dette medført at det ikke finnes noen enighet om en felles allmenn definisjon av strategisk kultur. Rashed Uz Zaman (2009, 69) bemerker derfor tørt at “... the concept of strategic culture is as dangerous as an unmarked minefield on a dark night.” Disse utfordringene gjør det helt nødvendig å avgrense forståelsen og definisjonen av strategisk kultur. En definisjon som skal være relevant i vår sammenheng bør reflektere det seneste innen forskningen på feltet og samtidig være mest mulig konkret og operasjonaliserbar. Vi vil si at den israelske forskeren Dima Adamskys definisjon langt på vei innfrir disse kravene:

[S]trategic culture [...] is a set of shared formal and informal beliefs, assumptions, and modes of behaviour, derived from common experiences and accepted narratives (both oral and written), that shape collective identity and relationships to other groups, and which determine appropriate ends and means for achieving security objectives. (2008b, 12)

Denne definisjonen gir likevel kun en overordnet forståelse. Det er derfor nødvendig å gå nærmere inn i enkelte forhold knyttet til både dannelsen og forvaltningen av en strategisk kultur. Her er det helt sentralt at en bestemt strategisk kultur vil springe ut av en rekke mer eller mindre konkrete og dermed identifiserbare forhold. (Lantis og Howlett 2007, 86–88; Howlett og Glenn 2005, 121–122). Vår gjennomgang av de forholdene som bidrar til å skape og utvikle en bestemt strategisk kultur tar ikke mål av seg til å være uttømmende, men den gir et inntrykk av hva som kan være vesentlig for formingen av strategisk kultur. Det er også viktig å være klar over at enkelte forhold kan ha større eller mindre betydning avhengig av hvilken stat eller aktør det dreier seg om.

HVA FORMER STRATEGISK KULTUR?

Flere toneangivende forskere på feltet anser *geografi og geostrategisk beliggenhet* som de viktigste faktorene bak en stats strategiske valg. Det kan dreie seg om nærhet til stormakter, som i tilfellet Norge og Finland versus Russland, eller geografisk beliggenhet i et strategisk viktig område. Den norske historikeren Olav Riste legger vekt på at Norges geostrategiske beliggenhet med kysten vendt ut mot Atlanterhavet, Storbritannia og USA er viktig når den lange linjen med “vestvending” i norsk utenriks- og sikkerhetspolitisk tenkning skal forklares (Riste 2003, 55). Rene landskapsmessige forhold som areal og topografi kan også påvirke en stats strategiske valg. Russerne har for eksempel tradisjonelt utnyttet sitt enorme landareal som strategisk dyp i den hensikt å kraftsamle egne stridskrefter og ressurser, samtidig som motstanderens ressurser og stridskrefter blir strekt ut og kraftspredd.

Klima kan også påvirke utviklingen av strategisk kultur. Eksempel på dette er stater som har utnyttet spesielle klimatiske forhold som streng kulde og snø til sin egen fordel. Blant annet utnyttet Sovjetunionen dette bevisst under annen verdenskrig, og de erfaringsene sovjetrusserne her høstet har i stor grad blitt med videre i sovjetisk og senere russisk sikkerhetstenkning.

Ressurstilgang, herunder tilgang til naturressurser, kan være en avgjørende faktor i utviklingen av strategisk kultur. Det finnes mange historiske og nåtidige eksempel som underbygger dette. Japans ekspansjon på 1930-tallet kan i stor grad forklares ut i fra landets mangel på egne naturressurser, mens USAs militære engasjement i den arabiske golfen av mange analytikere blant annet forklares med bakgrunn i amerikanernes behov for stabile og sikre oljeleveranser fra regionen.

Historie og erfaringer. Selv om det finnes “gamle” og “nye” stater vil de alle ha en egen, distinkt historiske arv. Slik arv anses som en sentral kilde til strategisk kultur. Eksempelvis vil stater med en historie preget av store interne demografiske utfordringer og konfrontasjoner gjerne prioritere strategier som på en eller annen måte bidrar til intern stabilitet og ro. På samme måte vil den strategiske kulturen i stater som gjentatte ganger har vært okkupert og undertrykket av andre stater påvirkes og formes av dette. De baltske statenes strategiske valg, med orientering vestover etter den kalde krigen, kan være

et eksempel. Litteraturen nevner også forhold knyttet til staters historiske posisjon i de internasjonale maktrelasjonene som mulige kilder til strategisk kultur. Hvorvidt staten har en fortid som kolonimakt eller koloni, småstat eller tidligere stormakt, vil åpenbart påvirke deres strategiske kultur.

Politisk styresett og militær struktur. Strukturene, graden av åpenhet og folkelig påvirkning i statens politikk har stor betydning for en stats strategiske kultur. Der demokratier kjennetegnes av åpenhet og streng kontroll av de militære etablisementene, kan vi i tilfeller med mer autoritære styresett ofte se tendenser til at militærmakten har hatt større reell makt over statsdannelsen. Innenfor militære etablisementer kan grenvis rivalisering, posisjonering og tradisjonelle maktrelasjoner påvirke strategisk kultur. Hvorvidt militærmakten bygges opp rundt verneplikt eller vervede mannskaper anses også å ha betydning.

Myter og symboler kan være sterkt emosjonelt og politisk ladede forhold som påvirker en stats strategiske kultur. Et historisk eksempel på dette er "dolkestøtslegenden" som ble aktivt utnyttet av nazi-bevegelsen i Tyskland før og under deres maktovertagelse i 1933. Et annet eksempel kan være flagg eller symboler som hakekors og hammer/sigd. Disse fungerer gjerne som "a socially recognized [symbol] of more or less common understanding and which provide a cultural community with stable points of reference for strategic thought and action" (Lantis og Howlett 2007, 88).

Nøkkelverker om strategi og militærmakt, blant andre Sun Tzus *Art of war*, *Vom Kriege* av Carl von Clausewitz og *Summary of the Art of War* av Antoine-Henri Jomini anses å påvirke ulike aktørers strategiske valg. I den vestlige kulturkrets har spesielt prøyseren Clausewitz' og sveitseren Jominis tilnærming til strategi og forståelse av krigens natur og karakter hatt stor innflytelse på strategisk tenking og handling (Hobson 2005, 164-188)

Transnasjonale normer, generasjonsskifter og teknologi. Normer anses i denne sammenhengen som "... intersubjective beliefs about the social and natural world that define actors, their situations, and the possibilities of action" (Lantis og Howlett 2007, 88). Transnasjonale normer knyttet til militærmakt påvirker en stats strategiske kultur, enten gjennom eksternt press eller ved at staten frivillig og aktivt inkorporer disse normene i sin virksomhet. Generasjonsskifter kan ses i sammenheng med teknologi, ved at større teknologiske fremskritt kan bane veien for nye strategiske muligheter og utfordringer. Den såkalte "rail, rifle and telegraph"-revolusjonen i siste halvdel av 1800-tallet kan i så måte sammenlignes med dagens utvikling av globale kommunikasjonsløsninger. I begge tilfeller dreide det seg om ny teknologi som innbyr til omfattende sikkerhetspolitisk utnyttelse, samtidig som den innebærer et helt nytt sett med sikkerhetsmessige utfordringer.

Et siste forhold, som i liten grad er vektlagt i eksisterende litteratur, men som vi finner viktig og relevant, er *langvarige (internasjonale) militære engasjementer*. Erfaringer fra slike militære operasjoner kan over tid påvirke myndighetenes oppfatning av militærmaktens rolle som sikkerhetspolitisk verktøy, herunder sette nye grenser for hva staten er

villig – og uvillig – til å bruke sin militærmakt til. Samtidig kan langvarige militære operasjoner medføre så vel organisatoriske som profesjonsmessige endringer innad i militærmakten, slik den norske statsviteren Torunn Laugen Haaland har påvist i Norges tilfelle (2008, 244–245). Det langvarige internasjonale, herunder norske, militære engasjementet i Afghanistan kan tjene som et eksempel på andre aspekter ved dette. Etter ti år er det en økende erkjennelse av at det ikke finnes en militær løsning på utfordringene i Afghanistan, like lite som det er en autonom sivil løsning. Konklusjonen på politisk hold og i ledende kunnskapsmiljøer har følgelig vært at det er behov for et tettere sivil-militært samarbeid, der så vel sikkerhetsmessige som samfunnsmessige utfordringer ses under ett og imøtekommes med bestrebelser om å samkjøre sivil-militære tiltak (Berdal 2009).

For Norges del vil vi understreke at spesielt Hæren har opplevd ytterligere profesjonsmessige endringer som følge av engasjementet i Afghanistan. Det siste års debatt omkring “krigerkulturen” i Hæren er et synlig eksempel på dette (Opedal 2010; Reinertsen 2010). Det er ikke utenkelig at oppmerksomheten dette spørsmålet har fått på sikt kan påvirke landforsvarets rolle og funksjon i et større perspektiv. Videre kan det synes som det stadig økende trusselnivået i Afghanistan har medført en større bevissthet om kvaliteten på de avdelingene som sendes ut, herunder vurderinger av de etiske aspektene ved å sette inn i krig mannskaper og befal uten tilstrekkelig ferdighetsnivå (Hammerstad 2009; Diesen 2009, 10).

I lys av den forståelse av strategisk kultur som ligger til grunn for denne studien, er en stats syn på hva som er “... *appropriate* ends and means for achieving security objectives” helt sentralt. Vi vil i det følgende prøve å gripe henholdsvis Norges og Hizbollahs strategiske kultur ut fra dette. Det er avgjørende for på den ene siden å forstå de vurderinger og valg som ligger til grunn for de to aktørenes strategiske målsettinger, og på den annen side valg av militære tiltak som skal gjøre det mulig å oppnå målsettingene. For norske landoperasjoner er dette helt avgjørende, fordi vi anser de mulighetene og begrensningene som ligger i norsk strategisk kultur for i stor grad å være bestemmende for hvorvidt lærdommer fra Hizbollahs måte å operere på kan anses å være relevante i en norsk kontekst. Vi forutsetter at også Hizbollah har en distinkt strategisk kultur, selv om bevegelsen ikke besitter et folkerettslig anerkjent territorium eller har andre geografiske og materielle kjennetegn som nasjonalstater har.

EN NORSK STRATEGISK KULTUR?

Norge er en kyststat og et fjelland med spredt bosetting og lange avstander. Landets krigserfaringer er, i hvert fall frem til engasjementene på Balkan og i Afghanistan, primært ervervet gjennom krig i ubebodde og uveisomme områder, som under felttoget i Sør-Norge og ved Narvik våren 1940 (Harr 2009; Harr 2010). Terrenget koblet med det spesielle klimaet har av det norske forsvaret blitt ansett som en “styrkemultiplikator” og således bevisst utnyttet. Det er knapt tradisjon for bevisst å planlegge med strid i mer urbane, befolkningstette strøk. Kampen har tvert imot vært søkt ført i terreng som

antas å favorisere norske styrker, samtidig som en i størst mulig grad unngår å skade sivil bebyggelse og sivilbefolkningen (Gjeseth 2011, 32-39). Hensynet til sivilsamfunnet i planleggingen av krig må også ses i lys av at Norge er et ungt, vestlig demokrati med en tradisjonell skepsis til stormaktspolitikk og militærvesen i brede lag av befolkningen (Hobson og Kristiansen 2001, 172-173). Til dette hører også en tradisjon for stram politisk styring av militærmakten og absolutte krav til at det norske forsvaret følger krigens lover og ellers opptrer i samsvar med det som er allment akseptabelt i det norske samfunnet. (Bjerga 2010, 111).

Det overraskende tyske overfallet på Norge i april 1940 er utvilsomt den enkelt-hendelsen som har hatt størst betydning for utformingen av norsk strategisk kultur i tiden etter annen verdenskrig. Overfallet var en brutal påminnelse om Norges geostrategiske beliggenhet og betydning ved omfattende konflikter i Europa. Denne bevisstheten ble ytterligere forsterket gjennom den kalde krigen, både i en regional kontekst ved Norges nærhet til Sovjetunionen og ved trusselen om en global konflikt mellom den liberal-kapitalistiske del av verden og den kommunistiske. Nærheten til Russland, tidligere Sovjetunionen, og det grunnleggende asymmetriske forholdet mellom småstaten og stormakten, har vært og er fortsatt en betydelig faktor i enhver utforming av norsk strategi og militære konsepter (Solstrand 2010, 25-28; Børresen et. al. 2004, 371-72).

Det ble tidlig erkjent at Norge alene ikke var i stand til å ivareta sin sikkerhet i tilfelle et militært angrep. Landet gikk inn i Atlanterhavspakten i 1949 og lot seg integrere tett i alliansens felles kommando- og styrkestruktur fra 1951. Det norske forsvaret har dermed gjennom flere tiår vært en integrert del av et vestlig forsvarssamarbeid, og det gir knapt mening å drøfte norsk strategisk kultur uten å ta inn over seg den betydning alliansedeltakelsen har spilt. Innad i Nato har Norge hatt - og har - særlig sterke bånd til USA, mens Hæren, særlig i løpet av de senere årene, i tillegg har orientert seg bilateralt mot Nederland, Tyskland og i noen grad Sverige og Finland. Nato-medlemskapet med tilhørende forpliktelser har stilt krav til at norske materiellinvesteringer, forsvarsplaner og doktriner må være i harmoni med utviklingen i Nato-landene samt følge alliansens overordnede konsepter, styrkemålsettinger og andre retningslinjer (Bjerga og Skogrand 2006). Betydningen av dette synes ytterligere forsterket de senere årene, blant annet gjennom økt norsk deltakelse i internasjonale operasjoner der interoperabilitet med allierte styrker er en forutsetning. Det samme er tilfellet ved eventuelle operasjoner i Norge, der sikkerhetsmessige utfordringer som klart overstiger det som kalles episoder og mindre kriser fra norsk side ønskes håndtert slik at Atlanterhavspaktens artikkel 5 kommer til anvendelse (Evne til innsats 2009, 62-63).

Andre historiske forhold og Norges politiske tradisjoner har også hatt betydning for norsk strategisk kultur. Statsviteren Ståle Ulriksen har argumentert for at Forsvaret primært har hatt en nasjonsbyggende funksjon, der hensynet til nasjonsbygging og sosial utjevning, blant annet gjennom verneplikten, har veid tyngre enn fagmilitære behov (Ulriksen 2002, 268-271). Det er knapt tvil om at Forsvaret tidvis har hatt mange funksjo-

ner, og det er et poeng at Norge i perioder har holdt seg med et forsvar med stort volum, relativt dårlig kvalitet, og med en rekke andre funksjoner enn rent militære. Et problem med Ulriksens argumentasjon er imidlertid at han i liten grad skiller mellom ulike historiske faser. Det synes i dag vanskelig å hevde at det massive invasjonforsvaret som ble bygd opp under den kalde krigen primært hadde andre hensikter enn militært å holde stand mot en sovjetisk invasjon.

Etterkrigstidens "folkeforsvar" har de siste tiårene vært under press i og med innføring av stadig mer høyteknologisk og krevende materiell. Kombinert med en galopperende prisutvikling og trange økonomiske rammer for Forsvaret, samt et dramatisk endret verdensbilde, har dette ført til at volumet til landstyrkene er sterkt redusert. Samtidig har den reelle beredskapstiden til de ulike avdelingene sunket (Diesen 2009, 4-5). Likevel gjenfinner vi et grunntrekk som kan forklares med norsk strategisk kultur: Det er fremdeles bred politisk enighet om å videreføre verneplikten, om enn i en noe mer tilpasset form. Dette, ifølge tidligere forsvarssjef Sverre Diesen, på tross av at det beviselig er både samfunnsmessig dyrere og gir dårligere operativ tilgjengelighet og effekt (ibid., 7-10). Et mest mulig egalitært, bredt rekruttert befalskorps synes også fortsatt å være en viktig politisk målsetting.

HIZBOLLAHS STRATEGISKE KULTUR

"They struggle for recognition ..." er brigader (p) Elias Hannas (2010) oppsummering etter å ha lagt frem sitt syn på Hizbollahs strategiske kultur. Gjennom historien har sjiamuslimene, ifølge Hanna, alltid vært en pariakaste i Libanon, skviset mellom de større kristne og sunnimuslimske befolkningsgruppene. Hizbollahs strategiske kultur er derfor i stor grad formet av en langvarig kamp for anerkjennelse og politisk innflytelse i Libanon.

Andre analytikere (Biddle og Friedman 2008, 46) hevder at Hizbollahs strategiske kultur først og fremst er et produkt av religion. Ambisjonen om å etablere et islamsk teokrati i regionen er sterk, og den gjør det nødvendig å bekjempe Israel, dog med en lang tidshorisont og de til enhver tid realistisk sett tilgjengelige midler. Hanna balanserer dette synet noe ved å vise til at religion riktignok er et viktig aspekt, men neppe har en så sentral posisjon som disse analytikerne hevder. Han påpeker imidlertid at religionen veier tungt i særlig to sammenhenger. Den første er evnen til å tåle tap. For Hizbollah er drepte medlemmer og meningsfeller martyrer, hvis offer tjener så vel organisasjonens sak som den enkeltes selvpåfyllelse i religiøs forstand. For det andre betyr religionen mye for relasjonen til Iran (Hanna 2010). Aksent mellom Iran og Hizbollah kan tolkes slik at den både religiøst og rent maktpolitisk gir merverdi for begge parter. Iran kan øke sin innflytelse i regionen, herunder sine muligheter til indirekte å kunne ramme Israel. For Hizbollah innebærer støtte fra Iran en mulighet til å bygge opp organisasjonen til en maktfaktor internt i Libanon, for deretter mer effektivt kunne ramme Israel.

Hizbollah har kjempet en væpnet kamp både mot Israel og internt i Libanon siden 1982. Erfaringene gjennom hele perioden bidrar utvilsomt til formingen av deres strate-

giske kultur. Videre har Hizbollah vært opptatt av å analysere den militær-teknologiske og doktrinmessige utviklingen i vesten generelt og Israel spesielt, herunder aktivt å utnytte lærdommer fra nyere konflikter, som Irak og Afghanistan (Brun 2009, 16, 29–34). Et aspekt i denne sammenhengen er den folkelige støtten Hizbollah opplever blant sjia-befolkningen i Libanon. Dette tillitsforholdet var absolutt nødvendig for å kunne føre en vellykket geriljakampanje mot IDF i Sør-Libanon. Hizbollahs strategiske kultur innebærer dermed et nærmest symbiotisk forhold mellom “folk og forsvar”.

HVA ER HYBRIDKRIG?

Hybridkrig som betegnelse på strategisk og operasjonell tilnærming til krig er relativt ny. Begrepet kan langt på vei sies å være et “motebegrep”, slik som “manøverkrigføring” og “effektbaserte operasjoner” tidligere har vært (Hobson 2008, 5–7). Det innebærer at det skriftlige kildematerialet fortsatt er noe begrenset; det er mange tenketank-produkter og få forskningsarbeider som tar for seg dette feltet. Vi vil likevel hevde at kildematerialet er tilstrekkelig for å belyse fenomenet for vårt formål. Vi vil også understreke at det er viktig og relevant å undersøke fenomenet selv om det er et motebegrep: Det handler om en konseptualisering av en form for krigføring som har stått – og står – sentralt i flere av de senere års dominerende kriger og konflikter.

Det er primært amerikanske *defense intellectuals* som har utviklet hybridkrigsbegrepet, og det synes som om teoriene er i ferd med å få et viss utbredelse og anerkjennelse i bredere kretser. Arbeidet i Natos daværende Allied Command Transformation 2008–09 er et tydelig tegn på dette (Burd 2009). Særlig viktige arbeider i denne sammenhengen er Frank Hoffman (2007), *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Itai Brun (2009), “*While You’re Busy Making Other Plans*” – *The “Other RMA”*, Rupert Smith (2007), *Thinking About the Utility of Force in Wars Amongst the People*, og til slutt den australske hærens manual for *Complex Warfighting* (Australian Army 2004). Før vi ser nærmere på hybridkrigsbegrepet vil vi imidlertid dvele litt ved utgangspunktet: Vestens og særlig USAs militære overlegenhet.

I 2007 stod USA, ifølge The International Institute for Strategic Studies (IISS), alene for 43 prosent av verdens totale forsvarsutgifter med et budsjett på svimlende 552,5 milliarder dollar. Neste land på listen var Storbritannia med kun 4,9 prosent av utgiftene. “Vesten”, det vil si Nato-landene sammen med Australia, New Zealand, Japan og Sør-Korea, har samlede militære utgifter som utgjør 74,5 prosent av verdens totale militærutgifter (IISS 2009, 447–452). Det er ingen tvil om at viljen til å bruke betydelige ressurser på militærmakt er meget sterk i disse landene. Vesten har primært brukt sine forsvarsinvesteringer til å utvikle konvensjonelle militære kapasiteter. Særlig fremtredende har denne trenden vært i USA, hvilket gjør at de fleste analytikere i dag vil slutte seg til følgende erkjennelse:

Due to its economic and technological superiority, partly resulting from Globalisation, the US has unprecedented dominance in conventional military power. All actors – state or non-state – whether they wish the US well or ill, must take account of this military power, which renders the US essentially invincible in a conventional, force-on-force military confrontation (Australian Army 2004, 3).

For å forstå USAs og Vestens konvensjonelle militære maktposisjon, er det nødvendig å se på hvilke nøkkelkapasiteter som i sum gjør denne posisjonen mulig. Konvensjonell militær kapasitet er i utgangspunktet myntet på motstandere som har tilsvarende, distinkt gjenkjennbare militære kapasiteter. Dette kan være landstyrker, herunder uniformerte avdelinger med en tydelig kommandostruktur, utrustet med stridsvogner, stormpanservogner, og så videre. I tillegg kommer maritime kapasiteter med overflatefartøyer og ubåter samt luftstyrker med ulike typer kampfly og kamphelikoptre.

THE INFORMATION TECHNOLOGY REVOLUTION IN MILITARY AFFAIRS

Den rivende teknologiske utviklingen på 1980- og 90 tallet innenfor informasjonsteknologi gav nye og store muligheter i et militært perspektiv. Utviklingen betegnes gjerne som en "Information-Technology Revolution in Military Affairs", eller "IT-RMA". (Adamsky og Bjerga 2010, 463–64). Teknologien åpnet for utvikling av våpensystemer med svært høy presisjon og lang rekkevidde, radikalt forbedret evne til å finne og identifisere mål samt til å forkorte den relative avstanden i tid og rom mellom sensor og effektor (typisk i form av et våpensystem). Sistnevnte forhold ble mulig gjort ved å etablere kommando- og kontrollnettverk som knyttet de ofte geografisk atskilte delene i kampsystemene sammen, herunder med vekt på beslutningstakere, sensorer og effektorer (ibid.). Operasjonstempoet kunne dermed økes betydelig, og operasjoner kunne gjennomføres parallelt istedenfor i sekvenser som tidligere. Samtidig kunne mål bekjempes med stor presisjon på svært lange hold.

Dette fikk store konsekvenser for strukturen, operasjonskonseptet og ledelsen i det amerikanske forsvaret mot slutten av 1990-tallet. Det ble blant annet satset på luftmakt med mulighet til å levere våpen med lang rekkevidde og høy presisjon, samt på utvidet "sensorkapasitet" i alle dimensjoner. Landstyrkene ble numerisk slanket til fordel for en satsing på lettere, mer mobile og manøvrerbare landsystemer (Adamsky 2008a). Spesialstyrker av ulike typer fikk en ny vår (Hammersmark 2010, 43–44). Sammenkobling av komplekse kampsystemer i integrerte nettverk skulle gjøre det mulig å formidle relevant informasjon til de ulike delene av "systemet" raskt og effektivt. Dette medførte at den såkalte "situasjonsbevisstheten" økte, samtidig som det ble mulig å påføre motstanderen nålestikkliknende angrep ved hjelp av de til enhver tid best egnede "effektorene". Slike angrep kunne, i tråd med den amerikanske luftobersten John Wardens ideer, rettes direkte mot helt avgjørende punkter hos motstanderen, for eksempel ledere og kommunikasjonsnettverk, og dermed gi store effekter (Olsen 2007, 280–285). De mest kjente

konseptene som sprang ut av denne tilnærmingen var nettverksbasert forsvar (NBF) og effektbasert tilnærming til operasjoner (EBAO).

OMSTRIDTE SONER

Det "IT-revolusjonerte" amerikanske forsvaret viste med all tydelighet hvilken konvensjonell overlegenhet det hadde både under invasjonen av Afghanistan i 2001 og under invasjonen av Irak i 2003. Dette gjør at flere analytikere, blant annet Krause (2007, 19–20), hevder at USA og deres allierte på mange måter har eliminert konvensjonell krig som en rasjonell måte å konfrontere Vesten på. I så henseende har denne konvensjonelle overlegenheten mange likhetstrekk med og samme type effekt som den mer kjente atomvåpenavskrekkingen. Vestens motstandere må derfor operere innenfor segmenter av stridssonen der de kan oppnå *komparativ likevekt* eller endog *fordeler*. Disse aktørene velger således "[to] operate in asymmetrical contest, below the US military's detection and engagement threshold". Den amerikanske professoren Barry R. Posen (2003, 22) sammenfatter logikken i denne utviklingen ved å beskrive de segmenter av stridssonen som kan utnyttes av Vestens motstandere som "contested zones". Posen påpeker at disse sonene kan opptre i ulike dimensjoner.

For det første kan en "contested zone" være knyttet til valget av lende for kamphandlinger, som kystnære strøk, bebygde områder, fjell og skog/jungel, der stridsavstandene er korte og kompleksiteten høy. Valg av våpen og tilhørende stridsteknikk i denne typen lende favoriserer godt trent og motiverte infanteristyrker, da teknisk avanserte våpen- og sensorsystemer mister mye av sin verdi sett i forhold til billigere håndholdte infanterivåpen og tradisjonell menneskebasert informasjonsinnhenting. Operasjoner i denne typen lende innebærer altså at en konvensjonelt utrustet og innstilt aktør mister mange av de fordelene en kan profittere på i andre typer mindre kompleks terreng. For det andre påpeker Posen at motivasjonen til å slåss, tilgangen på motiverte rekrutter og inngående kjennskap til terrenget der striden føres er en annen dimensjon av "contested zone"-logikken (2003, 22–24).

Posen gir langt på vei en dekkende beskrivelse, men den kan meget vel utvides med ytterligere en dimensjon som synes å ha fått stadig økende betydning ved kriger og konflikter de siste 15 til 20 årene. Den britiske generalen og forfatteren sir Rupert Smith målbærer dette ved å påpeke at dagens kriger og væpnede konflikter i stor grad er "War amongst the people". Han sier at "[i]n fighting amongst the people the ultimate objective is to capture the will of the people ..." (Smith 2007, 34). Ved krig og konflikt i dagens samfunn, hevder Smith, kan en ikke nytte militærmakt som det eneste virkemidlet for å påtvinge motstanderen sin vilje og derigjennom oppnå strategiske eller politiske målsettinger. Tvert imot, militærmakten får i større grad rollen som tilrettelegger for andre virkemidler, og er kun ett av flere virkemidler i kampen om folkets *vilje*. Det er folkets persepsjoner og informasjonstilgang som er avgjørende. Smith sammenfatter dette resonnementet slik:

We must understand that information is the currency of these engagements [in war amongst the people], and while firepower is the currency of the battle, battles must be chosen and conducted for the information they transmit and gain to our advantage (Smith 2007, 39-40).

Kampen om folkets vilje er en abstrakt dimensjon, men samtidig en avgjørende “contested zone” i dagens kriger og konflikter. Den israelske brigaden Itai Brun gir dimensjonen et mer praktisk innhold når han påpeker at vestlige styresmakter er svært sensitive for stemningsendringer i opinionen; altså den til enhver tid gjeldende vilje i den vestlige opinionen til å støtte pågående operasjoner og akseptere de offer som kreves i kriger og konflikter. Brun påpeker videre at opinionen særlig påvirkes av egne tap, egne styrkers utilsiktede skade på sivil infrastruktur og sivile generelt, samt av samfunnsmessige belastninger knyttet til deltakelse i langvarige konflikter (2009, 19). Aktører, både statlige og ikke-statlige, som konfronterer Vesten velger en eller flere av disse “contested zones” som sine kamparenaer. Eksempler på dette er nettopp Hizbollah i Sør-Libanon sommeren 2006, så vel som Al-Qaida og deres angrep på USA 11. september – og Taliban i Afghanistan det siste tiåret.

AKTØRBILDE I ENDRING

Aktørbildet har utviklet seg i takt med endringene i krigens karakter de siste 10 til 15 årene. Statlige aktører som konfronterer Vesten er i utgangspunktet sårbare for konvensjonell militærmakt, blant annet ved å ha en lett gjenkjennerbar samfunnsstruktur og statsadministrasjon, en økonomi som er avhengig av internasjonal handel og markedspriser samt identifiserbare og distinkte militære strukturer. Ikke-statlige aktører kan derimot unngå slike sårbare elementer, blant annet ved å operere skjult, basere seg på løsere organisasjonsstrukturer og utnytte kommersielle informasjonskanaler for kommando og kontroll.

Videre viser utviklingen at enkelte nasjonalstater som verken har evne, vilje eller en internasjonal posisjon til å bygge en militærmakt etter vestlig mønster og kvalitet, transformerer sine militære strukturer i en mer “irregulær retning”. Et eksempel på dette er Syria som i større og større grad prioriterer godt trent infanteristyrker utrustet med moderne bærbar flatbane- og panservernvåpen på bekostning av tyngre og mer konvensjonelt innrettede panseravdelinger. Luftforsvar og marine har kun en utvidet “kyst og luftvakt”-rolle. Striden planlegges ført i komplekst lende, fortrinnsvis bebygde områder med forberedte stillinger, hvilket favoriserer infanteristrid og i stor grad vil kunne nøytralisere potensielle motstanderes konvensjonelle kapasiteter (Brun 2009, 24).

HYBRIDKRIG SOM TEORETISK PERSPEKTIV

Hybridkrig som teoretisk perspektiv har som utgangspunkt at tradisjonelle militærteoretiske retninger ikke fullt ut fanger opp hvordan enkelte aktører faktisk tilnærmer seg og gjennomfører krig i dag. Ei heller synes disse teoriene å danne et fullgodt grunnlag for å si noe om i hvilken retning Vestens motstandere vil utvikle seg i fremtiden, gitt at Vesten fortsatt velger, og evner å beholde, sin konvensjonelle overlegenhet. Erin M. Simpson (2005, 4) reflekterer rundt dette, i det hun omtaler som en diskurs hvor “[t]his limited theorizing has hampered our ability to fully understand the broad range of conflicts we observe in the international system, including these ‘new’ hybrid wars currently dominating our attention.”

Analytikeren Frank G. Hoffmann har vært sentral i utviklingen og forståelsen av begrepet hybridkrig. Blant annet med bakgrunn i de overnevnte perspektivene, argumenterer Hoffman for at vestlige lands fremtidige motstandere vil være aktører som anvender et vidt spekter av strategier, operasjonsdomener, taktikker, metoder og materiell. Disse aktørene vil utkjempe en type krig som best kan beskrives som *hybridkrig*, som “... blend the lethality of state conflict with the fanatical and protracted fervor of irregular warfare” (2007, 28). Han forsøker seg på en ganske presis definisjon av den “hybride kriger”:

An adversary that simultaneously and adaptively employs a fused mix of *conventional weapons, irregular tactics, terrorism and criminal behaviour* in the battle space to obtain their political objectives (Hoffman 2009b, 15, vår utheving).

Denne miksen av metoder og aktiviteter kan bli brukt av forskjellige grupperinger eller sågar én og samme gruppering. Kjernen er dog at aktiviteten er *operasjonelt og taktisk samordnet innenfor ett og samme operasjonsområde* med sikte på å oppnå best mulig synergieffekt. Videre argumenterer Hoffmann for at “hybride aktører” oppnår økt effekt når de integrer og synkroniser irregulære og regulære enheter innenfor ett og samme operasjonsområde og oppdragssegment. Dette gjør at de irregulære enhetene “...attempts to become operationally decisive rather than just protract the conflict, provoke overreactions or extend the costs of security for the [adversary]” (Hoffman 2007, 29).

Vi finner det nødvendig å nevne ytterligere en svært sentral dimensjon ved forståelsen av begrepet hybridkrig. Slik vi forstår det tar de fleste hybridkrigteoretikerne utgangspunkt i at aktører som utkjemper hybridkrig i *utgangspunktet* planlegger sin strategi og setter sammen og synkroniserer sine styrker og sitt materiell med sikte på å føre nettopp hybridkrig i en eller annen form. Det dreier seg altså om en bevisst og målrettet tenkning.

EN OPERASJONALISERING AV HYBRIDKRIGSTEORI

Hoffmans definisjon av hybridkrig består av fire hovedkomponenter. Vi vil nå gå nærmere inn på samtlige av dem, før vi avslutningsvis sier noe om de effektene denne formen for krigføring kan skape. Hybridkrig kan langt fra sies å være en ny type krigføring, ei heller

bidrar dette perspektivet særlig til forståelsen av dynamikken i det globale trusselbildet. I sum utgjør imidlertid en kombinasjon av de fire komponentene én form og tilnærming til krigføring som vel og merke har spredte historiske røtter, men som ifølge mange analytikere ser ut til å bli ganske vanlig på kort og midlere sikt (Hoffman 2009b, 18).

Konvensjonelle kapasiteter

Stridsvogner, jagerfly, fregatter og en omfattende militær kommando- og kontrollinfrastruktur er alle eksempler på konvensjonelle kapasiteter. Disse kapasitetene er imidlertid, på tross av sin beviselige verdi på stridsfeltet isolert sett, ikke hensiktsmessige kapasiteter for en aktør som utøver hybridkrig. Våpensystemer og øvrig infrastruktur bør tvert imot være av en slik art at de i minst mulig grad detekteres av Vestens konvensjonelle etterretnings- og overvåkningssystemer og gjøres sårbare for langtrekkende presisjonsleverte våpensystemer. Følgelig etterstrebes kapasiteter som har lav signatur og er enkle å skjule og flytte. Eksempler på denne typen konvensjonelle våpensystemer er ulike typer panservernvåpen, håndvåpen i ulike kaliber, langtrekkende rakettssystemer mot sjø- og landmål, håndholdte luftvernssystemer og håndholdte krypterte taktiske sambandssystemer. Denne typen våpensystemer har fått forbedret effekt, herunder presisjon og dødelighet. I tillegg har tilgjengeligheten økt. Kommersiell tilgjengelig teknologi har gjort at disse våpensystemene kan bygges og videreutvikles av også ikke-vestlige stater som Iran, Pakistan og Nord-Korea.

Irregulær taktikk og krigføring

Colin S. Gray påpeker at begrepet "irregulær" i seg selv er tilnærmet intetsigende. Det får først innhold og mening når en ser det opp imot en motstander, hans kapasiteter og strategiske kultur. Følgelig vil det for en aktør hvis strategiske kultur foreskriver skjulte operasjoner, bakhold, og "skyt-og-flytt"-taktikk fremstå som irregulært å gjennomføre militære operasjoner i åpent lende med store kraftsamlede formasjoner. Begrepet irregulær i denne sammenhengen får derfor først mening når en tar utgangspunkt i et vestlig perspektiv og strategisk kultur (Gray 2007, 43).

En aktør som anvender irregulær taktikk mot vestlige aktører vil søke å unngå direkte og åpen konfrontasjon med en antatt sterkere regulær aktør. Den irregulære aktøren vil normalt skjule sine svakheter og velger derfor krigføringsmetoder som er mer indirekte, som bakhold, subversjon, bruk av miner og improviserte sprengladninger samt målrettede angrep mot sårbare noder hos motstanderen (Krause 2007, 22). Det kan innebære alt fra målrettede likvidasjoner av motstanderens nøkkelpersonell til bruk av avanserte våpen- og IT-systemer for å påvirke satellittbasert kommunikasjon eller militær og sivil webbasert samhandling (Hoffman 2007, 28). Den amerikanske forskeren Graham King argumenterer for at en irregulær krigføringskampanje lykkes ved å tilrive seg initiativet innenfor dimensjoner som tid, rom, støtte og legitimitet. (King 2005).

Dimensjonen *tid* henspiller på to forhold som begge er knyttet nært sammen og i

sum tjener til den irregulære aktørens fordel. En langvarig konflikt vil for det første slite og trette ut den konvensjonelle (vestlige) motstanderen, slik at han til slutt oppgir sitt engasjement (King 2005). Dette skyldes blant annet en utbredt vestlig forventning – og ofte krav – om avgjørende militær seier i korte og kostnadseffektive kampanjer (Brun 2009, 19). For det andre vil en langvarig konflikt være hensiktsmessig både i forhold til egne sympatisører og opinionsmessig legitimitet (King 2005).

Dimensjonen *rom* innebærer at den irregulære aktøren kan velge hvor han vil slåss, og det foretrukne terrenget er gjerne de tidligere nevnte “contested zones”. Der er mulighetene for å operere skjult best, og han oppnår lokal styrkeoverlegenhet samt maksimalt utnyttelse av egne tilgjengelige våpen og stridsteknikker. Videre kan kjennskap til terrenget og beskyttelse fra lokalbefolkningen utnyttes for å oppnå høy mobilitet og lav signatur (altså at egne styrker og våpensystemer blir vanskelige å finne for motstanderen).

Dimensjonen *støtte* kan være intern og ekstern. Intern støtte må opparbeides i operasjonsområdet for å sikre den irregulære aktøren tilstrekkelig handlingsrom, både i forhold til informasjonsinnhenting, bevegelsesfrihet, beskyttelse, logistikk og mannskapstilgang. Ekstern støtte kan være i form av alt fra våpen og ammunisjon, økonomisk støtte, trening, uhindret grensepassering inn i naboland til politisk og moralsk støtte fra internasjonale aktører, ifølge King.

Dimensjonen *legitimitet* handler om viktigheten av å fremstå med et budskap og en misjon som anses moralsk, etisk, politisk og gjerne religiøst overlegen. Legitimitet oppnås følgelig både gjennom egne handlinger og uttalelser, men også gjennom å aktivt delegitimere motstanderen ved å utnytte etniske, etiske, politiske og religiøse motsetninger. I tillegg utnyttes ethvert brudd på krigens folkerett eller andre internasjonale konvensjoner til å sverte motstanderen.

Terror

Begrepet “terror” har til en viss grad blitt et moteord som brukes i svært mange sammenhenger og dermed kan sies å være kraftig utvannet. Det verserer en rekke oppfatninger og definisjoner av terrorisme. En mulig definisjon, som ikke minst snevrer inn og presiserer begrepet, er ført i marken av den norske forskeren Anders G. Romarheim (2009):

Terrorisme er en ikke-statlig aktørs systematiske bruk av vold og ødeleggelse – eller trusler om dette – mot ikke-stridende med sikte på å skape en tilstand av frykt, få oppmerksomhet om en politisk sak og å påvirke også andre enn de direkte ofre for terroraksjonen.

En terrorhandling er ifølge Romarheim dermed større enn handlingen i seg selv, og den må følgelig ses i sammenheng med det politiske budskapet handlingen er ment å budbringe, samt den frykt som skapes i og blant den angrepne befolkningen.

Større tilgang til ukonvensjonelle midler, som improviserte kjemiske, biologiske og

kjernefysiske våpen, samt for eksempel kommersielle fly brukt som "presisjonsvåpen", har økt terrororganisasjonens potensial for å påføre tap, spre frykt og samtidig skaffe seg global oppmerksomhet. Samtidig kan den politiske og opinionsmessige dynamikken knyttet til denne typen terroraksjoner medføre at den/de angrepne statene presses til å iverksette mottiltak (Romarheim 2009).

Logikken i å provosere statlige mottiltak med bakgrunn i omfattende terrorangrep er godt beskrevet av den australske obersten David Kilcullen i *The Accidental Guerrilla*. Han argumenterer for at ekstremt voldelige aksjoner ofte har til hensikt å generere statlige motreaksjoner (gjerne overreaksjoner) som siden utnyttes av terrororganisasjonen til å samle sympati, støtte og til slutt generere ytterligere motstand mot den aktuelle statsmakten. Et eksempel på dette er ifølge Kilcullen Al-Qaidas angrep på World Trade Center som var designet for å generere massiv amerikansk gjengjeldelse som i sin tur skulle være gnisten til et omfattende islamsk opprør (2009, 30).

Kriminalitet

Hoffman argumenterer for at kriminalitet er "...[t]he disruptive component of Hybrid Wars". For det første innebærer kontroll over kriminell aktivitet som vinningsforbrytelser, smugling eller narkotikahandel, muligheter for inntekter. Talibans tilknytning til opiumsdyrking i Afghanistan, samt raffinering og videresalg av heroin, er et eksempel på dette. For det andre vil en kriminalisering av samfunnet være til fordel for aktører som ønsker å destabilisere og undergrave sentrale myndigheter i en region (Hoffman 2007, 29). Omfattende kriminell aktivitet som favner alle lag av samfunnet vil på sikt undergrave sentralmyndighetenes autoritet, deres mulighet til å opprettholde generell lov og orden samt evne til å iverksette og gjennomføre øvrige tiltrengte samfunnsreformer. Aktører som utøver hybridkrig kan således utnytte et korrump statsapparat og en sivilbefolkning som har få om noen alternativer til å innrette seg etter de kriminelle organisasjonenes krav og retningslinjer.

MULIGE EFFEKTER AV HYBRIDKRIG

Itai Brun argumenterer for at både statlige og ikke-statlige aktører som Syria, Iran, Irak, Hamas, Hizbollah og Al-Qaida gjennom flere tiår har utviklet en form for krigføring som har seks bærende komponenter (2009, 22). Bruns komponenter er riktignok resultatet av en analyse av styrkebalansen og den strategiske situasjonen i Midtøsten, men den situasjonen kan sies å ha så vidt store likhetstrekk med Hoffmans mer generiske og globale teoretiske tilnærming at en kobling mellom disse to teoretikerne er mulig og ikke minst fruktbar. Videre kan Hoffmans argumentasjon gjennom bruk av eksempler tyde på at nettopp utviklingen og aktørbildet i Midtøsten er den sterkeste driveren bak utviklingen i retning av hybridkrig (2007, 35-42).

Brun mener at en strategisk og operativ tilnærming sentrert rundt disse komponentene gir hybride aktører tre klare fordeler når de står overfor en konvensjonell motstan-

der, for eksempel Israel (2009, 20–21). Først og fremst er det evnen til å *vedlikeholde kampkraft over tid*, herunder evnen til å absorbere et konvensjonelt angrep uten å bli nedrent. Dernest oppnår de en betydelig *avskrekkende effekt*, både i kraft av sin tapspåføringskapasitet og de antatte menneskelige, materielle og omdømmemessige kostnadene en konflikt vil medføre. Avslutningsvis vil vi understreke at denne formen for krigføring gjør det mulig å ha en *utmattelsesstrategi*, der den overgripende hensikten er å “vinne ved å ikke tape”.

Grunnlaget for den australske hærens *Future Land Operating Concept: Complex Warfighting* er nært knyttet til Bruns argumentasjon. Utgangspunktet er asymmetri i “defeat threshold”, eller tapsterskel på norsk; altså i hvor stor grad en må nedkjempe en motstander for å vinne (Australian Army 2004, 7). Vestlige styrker synes å ha en relativt høy taktisk tapsterskel, ved at de som regel gjennom bruk av moderne våpen og en robust konvensjonell organisasjon er i stand til å vinne de fleste trefninger og slag på taktisk nivå. Tilsvarende synes Vestens motstandere å ha en relativt sett lav taktisk tapsterskel. De prøver imidlertid å heve sin terskel, og har til en viss grad lyktes med det. Dog vil trolig vestlige styrker fortsatt være overlegne også i fremtiden, forutsatt at de er villige til å bære kostnadene i form av tapte soldatliv, materiell og øvrige ressurser.

Imidlertid, hevdes det i *Complex Warfighting*, synes denne situasjonen å være diametralt motsatt på strategisk nivå. Vestlige demokratiske lands strategi blir sterkt påvirket gjennom hjemlig og internasjonalt politisk press samt strømninger i opinionen. Dette kan få utslag i selvpålagte restriksjoner eller sågar ensidig uttrekning fra en konflikt. En kan dermed oppleve at vestlige aktører, selv om de har vunnet hvert eneste taktiske slag, i siste instans fremstår som konfliktens tapende part. Et eksempel her kan være USAs endelige uttrekning fra Vietnam i 1975. Potensielle motstandere av Vesten, både ikke-statlige og statlige aktører, synes på sin side å ha en langt høyere tapsterskel. Dette kan skyldes at relativt autonome ikke-statlige grupperinger og autoritære og isolerte statlige aktører i mindre grad påvirkes av politisk og opinionsmessig press lokalt, regionalt og internasjonalt. En aktør som fører hybridkrig vil derfor søke å øke sin taktiske tapsterskel samtidig som den allerede høye strategiske tapsterskelen vedlikeholdes og forsterkes. Dette kan få den indirekte effekten at *motstanderens (Vestens) strategiske tapsterskel senkes*.

NOEN UTFORDRINGER VED HYBRIDKRIGSBEGREPET

De amerikanske statsviterne Stephen Biddle og Jeffrey A. Friedman analyserer Libanonkrigen i lys av dikotomien vi nevnte innledningsvis i denne studien: geriljakrig og konvensjonell krig. De påpeker at militærteorien i liten grad tar for seg måter å føre krig på som havner mellom ytterpunktene gerilja- og konvensjonell krig. De er likevel på den ene side skeptiske til å forholde seg til hybridkrig som *én* særegen form for krigføring, først og fremst fordi langt de fleste historiske eksempler viser at krigføring faktisk verken er en ekstrem form for geriljakrig eller konvensjonell krig. Hybridkrigsbegrepet blir dermed for vid og upresis, herunder er den ifølge Biddle og Friedman en sterk forenkling av kom-

pleksiteten i hvordan ulike aktører, både statlige og ikke-statlige tilnærmer seg krig. På den annen side hilser de hybridkrigsbegrepet velkomment, særlig fordi dette perspektivet bidrar til å bryte opp dagens dikotomi mellom gerilja- og konvensjonell krig (Biddle og Friedman 2008, 28–29).

I denne sammenhengen kan det synes forvirrende å bruke samlebetegnelsen *irregulær taktikk*. Irregularitet er aktoravhengig, altså er det først når en har analysert partenes strategiske kultur og kapasiteter at begrepet får innhold. Det kan derfor synes som om Hoffmans definisjon av hybridkrig er utledet primært med hensyn til bedre å forstå Vestens motstandere. Dette kan tyde på at det er en vestlig verdensanskuelse som er utgangspunktet for avgrensingen av både irregularitet, terror og kriminalitet: Hva som er terror og kriminalitet, eller hvem som er terrorister og kriminelle, er kontekst- og kulturavhengig. Eksempelvis ble den norske hjemmefrontens aksjoner ansett som terrorisme av den tyske okkupasjonsmakten, mens de av den norske befolkningen og regjeringen i London med rette ble ansett som ledd i en legitim frihetskamp.

Brigader (p) Gideon Avidor på sin side avfeier teorien omkring hybridkrig ved å vise til at krig alltid har handlet om asymmetri og å utnytte komparative fordeler i forhold til motstanderen. Han mener således at teorien ikke gir det nødvendige nye perspektivet for å fange opp de faktorene som er drivere i så måte. Avidor (2010) påpeker blant annet at Hizbollah klarte å tilpasse seg og utforme en strategi som ga visse asymmetriske fordeler i forhold til Israel og IDF. Russel W. Glenn (2009) utvider dette perspektivet noe ved å påpeke at hybridkrigsteoriens fokus på koordinert anvendelse av ulike tilnærminger, både militære og sivile, minner sterkt om det mye omtalte konseptet *comprehensive approach*.³ Samtidig hevder han i likhet med Biddle og Friedman at hybridkrigsteorien kun er anvendbar gitt en spesifikk trussel.

Under kampene i Normandie i 1944 samvirket den irregulære franske motstandsbevegelsen med de konvensjonelle allierte invasjonsstyrkene. Samvirket var innenfor samme operasjonsområde, det var til tider koordinert og det foregikk i noe grad på taktisk nivå. Deler av krigen i Normandie kan derfor sies å falle inn under hybridkrigsbegrepet. Ut over motstandsbevegelsens aksjoner umiddelbart før og under den innledende fasen av invasjonen, var samvirket imidlertid preget av *ad hoc* planlegging og at det fortløpende oppstod muligheter for samarbeid. Vi oppfatter derimot ikke deler av Normandieoperasjonen som en hybridkrig, da de allierte i utgangspunktet verken hadde planlagt eller satt sammen styrker og strategi med tanke på å føre denne formen for krig. Etter vårt skjønn er det den grunnleggende sammensettingen av styrker og strategi, herunder samordning av irregulære og regulære kapasiteter og tilnærminger som er det mest sentrale elementet i hybridkrigsteorien, og det som gjør den fruktbar og interessant.

Den andre Libanon-krigen

Dette kapitlet omhandler Hizbollah og deres tilnærming, forberedelser og gjennomføring av krigen i Libanon sommeren 2006. For bedre å forstå hendelsene under krigen er det imidlertid først nødvendig å se noe tilbake i tid. Vi vil derfor innledningsvis skissere noen viktige hendelser i det komplekse forholdet mellom Libanon, Hizbollah og Israel i perioden 1978 til 2006. Samtidig vil vi skissere og analysere noen sentrale utviklingstrekk ved respektive Hizbollah, Israel og IDF i samme tidsrom, men med vekt på perioden mellom 2000 og 2006. Selve krigen kan deles inn i tre faser, som vi kort vil beskrive; kun de hendelsene som er mest relevante i vår sammenheng vil bli behandlet. Kapitlet avsluttes ved å analysere partenes strategi samt vurdere Hizbollahs operasjoner i lys av strategisk kultur og hybridkrig.

VEIEN TIL KRIG 1978–2000

Den 19. mars 1978 godkjente FNs sikkerhetsråd de to resolusjonene 425 og 426 (UNSCR 1978a; UNSCR 1978b). Begge gav uttrykk for en sterk bekymring for det økende voldsnivået i Libanon samt inneholdt en beslutning om å etablere en FN-styrke i Sør-Libanon under betegnelsen United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL). Bakgrunnen for resolusjonene var de pågående kampene mellom IDF og Palestine Liberation Organization (PLO) i Sør-Libanon. Foranledningen for det økte voldsnivået var PLOs operasjoner mot Israel med utgangspunkt i Sør-Libanon, hvilket i mars 1978 resulterte i en massiv israelsk invasjon av Sør-Libanon (Leraand 2009). Dette var første gang IDF gikk inn i Libanon med substansielle styrker.

Verken innsettingen av UNIFIL eller IDFs vedvarende tilstedeværelse i Sør-Libanon satte en stopper for PLOs angrep mot Israel. I 1982 iverksatte Israel en ny, omfattende invasjon av Libanon. Operasjon *Peace for Galilee* hadde som målsetting å eliminere truselen fra PLO, herunder nøytralisere deres evne til å gjennomføre militære operasjoner, og IDF inntok relativt hurtig Beirut og nedkjempet PLOs militære kapasiteter. I de på-

følgende tre år okkuperte Israel sin nabo Libanon helt nord til Beirut, men opplevde en stadig økende motstand blant den libanesiske befolkningen, særlig fra islamske grupperinger. Det var i kjølvannet av IDFs invasjon i 1982 at det libanesiske Hizbollah ble opprettet, trolig med sterk moralsk og ressursmessig støtte fra Iran og Syria (Dette og de kommende fem avsnitt bygger på Matthews 2008, 6–11).

Hizbollah fremstod i årene etter som den fremste islamske motstandsorganisasjonen i Libanon rettet mot Israels okkupasjon. Den vedvarende motstanden og angrepene på IDF, samt de omfattende kostnadene ved å okkupere en så vidt stor del av Libanon, bidro til at IDF i 1985 trakk sine styrker tilbake til området sør for Litanielven i Sør-Libanon (se kart 1 og 2 foran). I dette området etablerte IDF og deres libanesiske allierte, South Lebanese Army (SLA), seg i et støttepunktforsvar. Hensikten var å danne en buffersone mellom Libanon og Israel for å hindre Hizbollah og andre opprørsgrupper fra å gjennomføre videre angrep mot Israel. IDF og SLA ble stående i dette området i 15 år, helt frem til sommeren 2000.

Den 15 år lange perioden fra 1985 til 2000 var preget av tilnærmet konstant geriljaaktivitet fra Hizbollah rettet mot IDF og SLA i Sør-Libanon. Bakgrunnen for motstandskampen, foruten den mer nasjonale, territoriale motivasjonen, var Hizbollahs antakelse om at IDF neppe ville trekke seg ut med mindre de ble satt under sterkt militært press. Hizbollahs angrep nådde et foreløpig høydepunkt i 1993. IDF iverksatte da *Operation Accountability*. Operasjonen ble primært gjennomført med flystyrker og artilleri; altså med langtrekkende presis ild mot antatte Hizbollah-posisjoner, -kommandoplasser, -våpenlager og øvrig militær infrastruktur. Dette medførte imidlertid ikke at Hizbollahs militære kapasiteter ble nøytralisert, og i april 1996 gjennomførte IDF igjen en omfattende offensiv operasjon, *Operation Grapes of Wrath*. Denne operasjonen ble knyttet til rakettangrep fra Hizbollah som hadde krevd 38 sivile israelske liv i flere nordisraelske grenselandsbyer.

“Vredens druer” ble som operasjonen i 1993 primært gjennomført ved hjelp av presisjonslevert ild, men denne gangen ble også sivil infrastruktur i Sør-Libanon angrepet. Logikken bak dette var etter alt å dømme at angrepene ville medføre masseflukt av sivile fra Sør-Libanon, hvilket igjen ville tilskynde både libanesiske og syriske myndigheter til å innskrenke Hizbollahs innflytelse og militære handlefrihet. Erttertiden viste imidlertid at Israel ikke oppnådde disse effektene. Snarere tvert imot absorberte Hizbollah angrepene overraskende godt, de fortsatte å avfyre raketter mot Israel gjennom hele operasjon vredens druer og sivilbefolkningen forble i stor grad værende i Sør-Libanon. Resultatet ble altså at Hizbollah styrket sin stilling blant sivilbefolkningen i Sør-Libanon samtidig som organisasjonens militære kapasiteter ble vedlikeholdt.

Okkupasjonen opphørte ved at de israelske troppene trakk seg ut av Sør-Libanon i slutten av mai 2000. SLA gikk samtidig i oppløsning og opphørte rett og slett å eksistere som et militært forband. Hizbollah fremstod dermed for mange som Libanons frigjørere, mens Israel fremstod som den tapende part.

Gjennom hele perioden fra 1982 til 2000 gjennomførte Hizbollah det som må

betegnes som geriljaoperasjoner. Dette bygde på en erkjennelse av at Hizbollah i konvensjonell forstand ikke kunne drive IDF og SLA ut av Sør-Libanon. Følgelig, påpekte Hizbollahs daværende assisterende generalsekretær, Sheik Naim Qassem, hadde operasjonene til hensikt å forstyrre IDFs og SLAs operasjonsmønster og spre frykt. Resultatet ville over lang tid bli utmattelse og synkende moral i IDF og SLA. Samtidig nådde Hizbollah åpenbart en "utvidede målgruppe" med sine geriljaoperasjoner: det israelske samfunn i bred forstand. De israelske tapene i Sør-Libanon gav næring til en voksende antikrigsbevegelse i Israel utover på 1990-tallet. Kombinasjonen av døde israelske soldater, påfølgende innenrikspolitisk press og det faktum at Israel gjennom sin okkupasjon av Sør-Libanon brøt sikkerhetsrådsresolusjon 425, bidro til at statsministerkandidat Ehud Barak under valgkampen i 1999 lovte at han ville trekke troppene ut dersom han ble valgt til statsminister.

Erfaringene fra okkupasjonen av Sør-Libanon ble en viktig faktor i de påfølgende årenes sikkerhetsdiskurs og doktrineutvikling i Israel og IDF. Det ser ut til at særlig de vedvarende høye tapene – og den gjennomgående negative omtalen Israel fikk internasjonalt – medførte at Israel og IDF så nødvendigheten av å søke nye tilnærminger og konsepter for å ivareta sin sikkerhet. I løpet av okkupasjonen ble det etter alt å dømme i Israel og i IDF etablert en bevissthet og en viss frykt knyttet til de høye menneskelige og ressursmessige kostnadene som ville følge av å gjenokkupere Sør-Libanon, hvilket skulle bli svært tydelig gjennom det israelske strategivalget sommeren 2006 (Brun 2010, 556; 558–59). Når det er sagt, medførte den 15-årige okkupasjonen utvilsomt at IDF hadde svært god kjennskap til terrenget og demografien i området. Militært sett hadde derfor IDF gode forutsetninger for å følge utviklingen på libanesisk side av grensen samt utvikle detaljerte planverk for en eventuell ny invasjon av Sør-Libanon.

ISRAEL OG IDF I TIDEN MELLOM 2000 OG 2006

Uttrekningen fra Sør-Libanon sommeren 2000 ble av mange israelere ansett som ydmykende og ikke minst jevngodt med å blottlegge den nordlige landsdelen for angrep fra Hizbollah (Brun 2010: 556). Uttrekningen var samtidig en politisk beslutning og ikke en militær nødvendighet. På tross av at IDF etablerte et robust grensevakthold, samt på kort varsel kunne levere betydelige mengder ild inn på libanesisk territorium, fortsatte Hizbollah å skyte raketter over grensen samtidig som de ved flere anledninger forsøkte å kidnappe israelske soldater (Matthews 2008, 93–94). Imidlertid viet verken statsminister Barak eller hans etterfølger Ariel Sharon disse problemene særlig oppmerksomhet. Sett fra Baraks perspektiv, kan dette kanskje forklares med at omfattende operasjoner mot Hizbollah, rett i etterkant av uttrekningen, neppe kunne anses som noe annet enn et politisk nederlag. For Sharon, med de militære erfaringene han hadde fra Libanon, fremstod kanskje heller ikke større militære operasjoner inn i Sør-Libanon som et relevant politisk valg.

Samtidig tyder mye på at majoriteten av den israelske befolkningen støttet beslutningen om uttrekning, særlig sett i forhold til de menneskelige, ressursmessige og omdømmemessige kostnadene okkupasjonen hadde påført Israel. Både israelske og internasjonale analytikere har studert den politiske, sosiale og økonomiske utviklingen i Israel etter årtusenskiftet (Morag 2006). Flere av disse påpeker, i likhet med dem vi har snakket med i Israel, at utviklingen i denne perioden forklarer mye av den israelske tilnærmingen til krigen i 2006. I vår sammenheng vil vi løfte frem to forhold som særlig viktige: Det første er den palestinske *intifadaen* og dens konsekvenser for Israel og IDF, det andre er den såkalte *militære transformasjonen* innad i IDF.

INTIFADAENS VIRKNINGER

Høsten 2000 brøt det ut et omfattende palestinsk opprør, kjent som den andre palestinske *intifadaen*. Opprør og uroligheter i de palestinske områdene var ikke noe nytt for IDF, som ble brukt aktivt for å slå ned det første palestinske opprøret i årene fra 1987 til 1993 (Leraand 2010; Romirowsky 2002). Fra og med høsten 2000 måtte IDF igjen bruke store deler av sine stående styrker til vakthold, sikring og patruljering i de okkuperte palestinske områdene. Disse årelange militære, men politilignende, stabiliseringsoperasjonene hadde ifølge en rekke analytikere svært negative konsekvenser for IDFs konvensjonelle kapasiteter. Kober uttrykker det så sterkt som at “[f]ighting a weak opponent for such a long period of time has significantly weakened the IDF’s operational capabilities” (2008, 14). Kober fremhever særlig tre årsaker til dette.

For det første ble det avsatt lite tid og ressurser til trening og øving på avdelingenes primærmateriell, på samvirke mellom våpengrener og fellesoperativ innsats (Avidor 2010). Avidor påpeker at IDF så resultater av dette på alle nivåer under krigen i 2006. Divisjons- og brigadesjefer var ikke trent i å lede store komplekse manøveroperasjoner, samvirkesystemene på brigade-, bataljons- og sågar kompaninivå, fungerte langt fra tilfredsstillende, eksempelvis hadde stridsvogsmannskapene knapt trent med sine vogner etter fullført grunnutdanning.

For det andre hevder Kober at de omfattende stabiliseringsoperasjonene over tid hadde endret IDFs grunnleggende holdninger og egnethet til å gjennomføre høyintensive stridsoperasjoner. Han begrunner dette blant annet med at IDF kunne tillate seg et relativt lavt operasjonstempo og redusert grad av risiko, fordi fienden de stod overfor i de politilignende operasjonene var numerisk og materielt sett underlegen. IDF kjente terrenget meget godt og de hadde tilgang til solid og pålitelig etterretning (Kober 2008, 15). Altså var dette svært ulikt høyintensivt strid i komplekst terreng, mot en bedre utrustet og mer besluttsom fiende. Sistnevnte type operasjoner krever langt høyere operasjonstempo, risikovillighet og sjefer som evner å operere selvstendig på basis av stor grad av usikkerhet. Både Kober og Avidor hevder at IDFs årelange stabiliseringsoperasjoner genererte en holdning i IDF som best kan beskrives med Luttwaks *post-heroic warfare*-syndrom (Kober 2008, 10–14; Avidor 2010): Få om noen oppdrag var så viktige at de

kunne rettferdiggjøre fare for høye tap av menneskeliv. Denne holdningen medførte at både den israelske politiske eliten og befolkningen generelt var svært skeptiske til å iverksette militære operasjoner der store bakkestyrker var involvert. Avidor påpekte i samtalen med Trond Haande at sjefer på ulike nivåer i IDF åpenbart opplevde dette "syndromet" som en begrensning på deres handlefrihet. Resultatet på taktisk nivå ble at flere oppdrag under krigen måtte avlyses eller utsettes slik at IDF-troppenes sikkerhet kunne optimaliseres (Avidor 2010).

Avslutningsvis peker Kober, og flere med ham, på at de stridsteknikkene avdelingene kunne tillate seg under stabiliseringsoperasjonene ofte viste seg uegnet og til dels kontraproduktive i møte med Hizbollah sommeren 2006. Han viser for eksempel til gjentatte tilfeller der avdelinger søkte dekning for flatbaneild i hus, for deretter å bli beskyttet med panservernvåpen. Stridsdrillen var egnet i møte med lett væpnede palestinske opprørere, men resulterte altså i et høyt antall drepte og sårede israelske soldater under krigen i 2006 (Kober 2008, 16).

BETYDNINGEN AV TRANSFORMASJONSPROSESSENE I IDF

Én ting var at IDF ble satt til å håndtere et palestinsk opprør i de okkuperte områdene, men i tillegg tilsa den sikkerhetspolitiske dynamikken i regionen at Israel og IDF hadde behov for å opprettholde evnen til å ivareta statens territorielle integritet, altså vedlikeholde IDFs evne til å føre konvensjonell krig i større skala. I en situasjon der store deler av den israelske hæren var opptatt med opprørsbekjemping og deler av den israelske politiske og militære eliten syntes å ha nådd erkjennelsen at "... Israel is beyond the era of wars" (Haaretz Staff 2007, pkt.19), var det ikke unaturlig at IDF aktivt søkte etter en ny militærdoktrine.

Det israelske forsvaret gjennomgikk omfattende transformasjonsprosesser i perioden helt fra 1990 og fremover, men det var særlig etter årtusensskiftet at utviklingen skjøt fart. (Brun 2010, 536). Som nevnt i tidligere kapitler, var en av de viktigste driverne for militær transformasjon utviklingen av teknologiske kapasiteter som muliggjorde langtrekkende presisjonslevert ild og stadig kortere bekjempningstider. De viktigste konseptuelle inspirasjonskildene for israelernes transformasjonsprosess var de amerikanske konseptene *Effects Based Operations* (EBO) og *Network Centric Warfare*. (Adamsky 2010, 104-109). Sentralt i det effektbaserte konseptet stod tanken om at det var mulig å påvirke motstanderens såkalte "kognitive domene", altså skape en form for psykologiske effekter som svekket motstanderen. Dette skulle oppnås gjennom nærmest ubegrenset tilgang til detaljert informasjon om stridsfeltet og motstanderen, svært hurtige beslutningsprosesser og bekjempingsprosedyrer – og ikke minst overlegen langtrekkende presisjonsstyrt ild. En naturlig konsekvens av dette var økt satsing på svært kostbare teknologier, plattformer og avdelinger som skulle realisere disse ambisjonene.

Våren 2006 ble IDFs overordnede militærdoktrine omarbeidet, slik at den reflekterte de nye konseptene. Kort sagt skulle IDF nå drive effektbaserte operasjoner etter

amerikansk mønster. (Adamsky 2010, 107). Det amerikanske forsvaret hadde hatt gode erfaringer med EBO-konseptet under Gulfkrigen i 1991, bombekampanjen mot Serbia i 1999 og etter årtusenskiftet i de innledende faser av krigene i Afghanistan og Irak. I tillegg oppfylte IDF i stor grad forutsetningene for omlegging til EBO – en høyteknologisk og godt utdannet forsvarsstruktur. Det stod også sentralt innenfor EBO-tenkningen at de primære tapspåføerne og “effektorene” var langtrekkende presise våpensystem som fortrinnsvis leveres av fly, marinefartøy, artilleri og spesialstyrker; så å si alle de kapasitetene som IDF ikke hadde bundet opp i sin pågående *intifada*-bekjempning. Vi skal her heller ikke undervurdere betydningen av at en krig som hovedsakelig føres med langtrekkende våpensystem gir redusert risiko for egne tap fordi operatørene av disse systemene normalt befinner seg langt unna selve kampsonen. Dette bidro trolig til å gjøre EBO-konseptet svært attraktivt, sett med israelske øyne.

Matthews, Kober og flere har påpekt de konkrete resultatene av denne radikale endringen på det konseptuelle plan: Det nye tankesettet innebar en tro på at strategiske og operasjonelle målsettinger kunne nås uten bruk av store landstyrker. IDF prioriterte dermed Luftforsvaret og deres kapasiteter, samt øvrige plattformer og avdelinger som kunne levere langtrekkende presis ild (Kober 2008, 21-26). Landstyrkene ble tilsvarende nedprioritert hva gjaldt både investeringer og trening, og de tidligere så høyt prioriterte israelske reservestyrkene ble nærmest neglisjert (Matthews 2008, 27-28). Det ble samtidig satset ytterligere på spesialstyrker og andre høyt profesjonaliserte, men smale fagmiljøer (Kober 2008, 26-27). Kober hevder videre at fokuset på å oppnå effekter i motstanderens kognitive domene medførte at IDF snarere enn fysisk å ta og holde terreng, ønsket å kontrollere det med ild eller andre typer “effektorer” (2008, 27-29).

Innføring av en effektbasert doktrine var langt fra uproblematisk for IDF. Den nye effektbaserte doktrinen var både kompleks og radikal. Den var kompleks blant annet i den forstand at et helt nytt tankesett og begrepsapparat ble innført så å si over natten. Den var radikal i den forstand at den foreskrev en måte å tilnærme seg krig på som i stor grad brøt med IDF's tradisjoner og tidligere krigserfaringer, og derfor fremstod som fremmed for store deler av IDF, de store reservestyrkene i særdeleshet (Kober 2008, 32-34; Matthews 2008, 26, 28). Den nye doktrinen ble attpåtil først ferdigstilt i april 2006. De brede lag i IDF kunne derfor ikke forventes å ha blitt fortrolig med den i det krigen brøt ut knapt fire måneder senere.

Et siste forhold i denne sammenheng er at den effektbaserte doktrinen ble innført på et tidspunkt der Israels politiske lederskap hadde begrensede strategiske og militære kunnskaper. Gitt Israels vedvarende avhengighet av militærmakten som garantist for nasjonens eksistens, har det i Israel vært tradisjon for at det politiske lederskapet besitter solid militærstrategisk og operasjonell innsikt. Dette var ikke tilfelle i 2006. Både den nye statsministeren Ehud Olmert og hans forsvarsminister Amir Perez hadde begrenset militær erfaring og innsikt. Den israelske analytikerens Avi Kober hevder at dette i seg selv var en svakhet, og at situasjonen ble ytterligere forverret ved at daværende forsvarssjef,

general Dan Halutz, med sin luftforsvarsbakgrunn og begrensede fellesoperative erfaring ikke evnet å utfylle kompetansegapet (Kober 2008, 35–36). Dette synet understøttes til en viss grad av den offisielle israelske krigsgranskningen: “We place the primary responsibility for these failures on the Prime Minister, the minister of defence and the (outgoing) Chief of Staff” (Haaretz Staff, 2007, pkt 9).

HIZBOLLAH I TIDEN MELLOM 2000 OG 2006

Den 26. mai 2000 holdt Hizbollahs generalsekretær Hassan Nasrallah en tale til elle-ville folkemasser i den nylig frigjorte sør-libanesiske byen Bint Jbeil. I denne talen fremkom særlig to forhold som må tolkes for i det hele tatt å forstå utviklingen av Hizbollah og deres strategiske rasjonale i de påfølgende årene.

For det første argumenterte han for videre kamp mot Israel, noe han begrunnet med at Israel fortsatt okkuperte libanesiske territorium i Sheba Farms-området (se kart 2 foran). Nasrallah viste også til at det fortsatt var hundrevis av Hizbollah-tilhengere i israelske fengsler, og at kampen mot Israel måtte fortsette til disse ble satt fri (BBC 2010). Disse nærmest populistiske målsettingene må ses i lys av Hizbollahs ambisjoner om å kunne spille en mer markant rolle som politisk aktør i Libanon.

For det andre klargjorde Nasrallah grunnlaget og forutsetningene for fortsatt militær motstand mot Israel. Han bygde på en antagelse og oppfatning om at “[the] Israeli society is as weak as a spider web” og videre at “[the] Israeli society is a brittle post-military society that cannot endure wars anymore and that under pressure, it can succumb to Arab aggression” (Matthews, 2008:16). Dette forholdet er svært sentralt, og flere analytikere fremhever disse uttalelsene fra Nasrallah som kjernen i Hizbollahs strategi overfor Israel: Israel ble sett på som et samfunn der tålegrensen for tap av menneskeliv og generelle samfunnsmessige kostnader ved krig var svært lav. Antagelsen var følgelig at fremtidige israelske militære operasjoner primært ville være korte og intense kampanjer med bruk av avstandslevert presis ild og minimal bruk av konvensjonelle bakkestyrker (Matthews 2008,16-17; Kulick 2006).

De to ovennevnte forholdene må også ses i sammenheng, og viser et tredje viktig element ved Hizbollahs logikk og eksistens: Nasrallahs uttalelser kan vanskelig tolkes på annen måte enn at den endelige målsettingen var den israelske statens oppløsning, og de må derfor ses i en større regional sammenheng. Det er trolig først og fremst ut i fra dette perspektivet at Hizbollah mottok støtte fra Iran og Syria. En svekkelse av Israel var – og er – en forutsetning for disse landenes regionale maktambisjoner.

Hizbollah iverksatte allerede sommeren 2000 tiltak som skulle gjøre dem i stand til å nå både den umiddelbare målsettingen i form av returnering av fanger, samt de mer langsiktige i form av Sheba Farms-spørsmålet og svekkelse og fjerning av Israel. Å manøvrere seg inn i en forhandlingsposisjon innebar for Hizbollah å bygge opp kapasiteter som gjorde det mulig å kidnappe israelske soldater langs grensen. De kidnappede

israelske soldatene kunne dermed brukes i forhandlinger om fangeutveksling mellom Israel og Hizbollah. Hizbollah lyktes til en viss grad med dette og fikk frigitt hundrevis av libanesiske og øvrige arabiske fanger i bytte mot et fåtall kidnappede israelske soldater i perioden frem til 2006 (Ghorayeb 2006, 1). Når det gjaldt de mer langsiktige målsettingene var det nødvendig med et vedvarende press mot Israel i form av rakettagrep mot israelske landsbyer og IDFs posisjoner langs grensen nord i Israel.

BAKKE TIL BAKKE-RAKETTER OG BESKYTTELSE AV RAKETTENE

Rent militært var utgangspunktet å utvikle en solid, utholdende og godt skjult rakettkapasitet. Ved hjelp av økonomisk, våpenmessig, logistisk og utdanningsmessig støtte, primært fra Iran, sekundært fra Syria, bygde Hizbollah opp en formidabel kapasitet til å beskytte Israel med raketter. Analytikernes anslag av antall og type raketter i Hizbollahs besittelse ved krigsutbruddet i juli 2006 varierer noe, med de laveste anslagene på rundt 12 000 (Matthews 2008, 17) og de høyeste på rundt 20 000 (Arkin 2007, 31). Hoveddelen av rakettenes var kinesiske og nord-koreanske 107 mm raketter med en rekkevidde på kun 6 til 8,5 kilometer, og forskjellige varianter av russiske 122 mm *Katyusha*-raketter med rekkevidde på 11 til 40 kilometer (ibid., 32). Disse raketttypene er relativt små, lette og svært lite teknisk krevende når det gjelder innretning og avfyring. Rakettenes kunne enkelt kamufleres og avfyres. Ulempen var dårlig treffsikkerhet, og våpnene ble derfor primært brukt mot områdemål som sivile landsbyer og større IDF-installasjoner. I tillegg til disse kortdistanse-rakettenes, hadde Hizbollah tilgang til ulike typer raketter med lengre rekkevidde. Rakettenes med lengst rekkevidde var de iranskebygde *Zelzal* 2-rakettenes med hele 210 kilometers rekkevidde (Exum 2006, 6). Dermed bygde altså Hizbollah opp en rakettkapasitet som i rekkevidde og volum primært kunne ramme Israel i nærheten av grensen, men som også kunne nå mål helt syd til de største israelske byene Haifa og Tel Aviv.

Beskyttelse i konvensjonell militær forstand kan oppnås på mange måter. Det kan være gjennom fysiske tiltak som pansring, fortifikasjon eller kamuflasje, men også gjennom mobilitet og operasjonssikkerhet. Med en mer irregulær militær tilnærming kan beskyttelse blant annet oppnås gjennom å operere i og blant lokalbefolkningen, velge kjent terreng for kamphandlinger, unngå å eksponere eller operere militært signaturmaterieell samt aktivt utnytte media til egne propagandaformål. Hizbollah tok i bruk alle disse metodene og etablerte følgelig flere "lag" med beskyttelse rundt sin rakettkapasitet. Beskyttelsen gjaldt først og fremst selve rakettenes, utskytingslokaliteter og infrastruktur samt betjeningen av dem. Dernest kom et lag som best kan beskrives som et elastisk, dypt gruppert bakkeforsvar av Sør-Libanon. På utsiden av dette, men med virkning i alle lag, skulle rakettenes og bakkeforsvaret indirekte beskyttes gjennom ulike tiltak som propaganda, et robust og smidig kommando- og kontrollsystem, etterretning, solid logistikk og sist men trolig viktigst: tilgang til og tillit blant lokalbefolkningen i Sør-Libanon. Vi vil nå primært beskrive de ulike *faktiske tiltakene* som egenbeskyttelse av rakettenes, bak-

keforsvar og øvrige beskyttelsestiltak. Forhold ut over dette venter vi med til den senere analysen.

Rakettenes egenbeskyttelse

Hizbollahs raketter ble naturlig nok gruppert ut fra rekkevidde. De største, langtrekkende rakettene ble gruppert så langt nord som Beirut og i Bekaa-dalen (se kart 3 foran). Ulempe med disse rakettene var at Hizbollah kun var i besittelse av et fåtall av dem, samt at de var store og krevde lang avfyringstid. Mobilitet og kamuflasje var derfor de fremste tiltakene for å beskytte dem. Rakettene med kortere rekkevidde var gruppert i stort antall over hele Sør-Libanon. Utgrupperingen var gjort både i fortifisert sivil infrastruktur, i mer åpent terreng med tilhørende fortifikasjoner, eller de var montert på enkle, sivile biler som mobile utskytingsramper (Arkin 2007, 26–30; Kulick 2006). Det store antallet raketter, deres lave signatur og de nærmest uendelige mulighetene for valg av utskytingssteder, skulle i seg selv sikre at Hizbollah kunne vedlikeholde rakettild mot Israel, selv om IDF påførte rakettene store tap (Kulick 2006). Besetningene utviklet også ulike driller for å øke sin egenbeskyttelse ut i fra vissheten om at IDF hadde meget sofistikerte overvåkingskapasiteter som innen sekunder kunne gi måldata til kontrabeskytning. Tiltakene varierte fra utvikling av hurtige skytedriller (Matthews 2008, 17) til avfyring av raketter ved hjelp av fjernstyring eller tidsutløser (Arkin 2007, 31).

Bakkeforsvaret

Bakkeforsvaret av Sør-Libanon var først og fremst bemannet av lokale sjiamuslimer fra Sør-Libanon. Deres oppgave var først og fremst å forsvare egen landsby og dens umiddelbare nærhet. Landsbyforsvaret kunne forsterkes av Hizbollahs stående og bedre trente styrker.⁴ Som det fremgår av organisasjonsskissen førte *Southern Command* kommando over både reserveavdelinger som primært opererte på landsbynivå og stående mobile avdelinger. Det kan tyde på at landsbyforsvarerne primært var oppsatt med lette håndvåpen og enkle panservernvåpen. Landsbyforsvaret var videre bygd opp rundt små autonome grupper på fem til ti mann som skulle operere innenfor forhåndsdefinerte sektorer, der utvalgte sivile bygninger og annen sivil infrastruktur ble forberedt som stillingsområder (Exum 2006, 9–10). De stående avdelingene bestod av bedre trente mannskaper, og disse bemannet derfor mer avanserte våpensystemer som langtrekkende panservernvåpen. Det var trolig også disse avdelingene som planla og skulle gjennomføre de mer taktisk sett krevende oppgavene som bakhold, kidnapping og rakettoppskyting.

I perioden fra 2000 til 2006 planla og utgrupperte Hizbollah bakkeforsvaret basert på særlig to forhold. For det første gjennomførte de en meget grundig analyse av terrenget basert på antatt IDF-taktikk og mulige atkomstveier inn i Sør-Libanon (ibid., 3). For det andre koblet de dette med egne erfaringer og lærdommer fra IDFs tidligere bakkeoperasjoner i det samme området (Hanna 2007, 85). Ut over det generelle landsbyforsvaret ble derfor en rekke posisjoner langs adkomstveier både langs grensen og videre

inn i landet forberedt for forsvar. Det innebar etablering av godt fortifiserte stillingsområder, forberedte minefelt og utplassering av improviserte sprengladninger. I tilknytning til disse stillingsområdene, både i landsbyer og langs adkomstveier, ble det etablert godt beskyttede våpen- og ammunisjonslagre, samt infrastruktur for andre typer forsyninger og stridsledelse. Dette gjorde den enkelte posisjon over tid selvforsynt og motstandsdyktig mot angrep, og skulle derfor bidra til å ivareta en best mulig stridsutholdenhet (Exum 2006, 4; Crooke og Perry 2006a).

Foruten å påføre IDF tap i disse forberedte stillingsområdene, kunne Hizbollah tvinge IDF ut i terreng som ga langt lavere fremryknings hastighet. Dybden i forsvaret forsterket denne effekten ytterligere. Hizbollahs omfattende stillingsutbygging i Sør-Libanon synes å ha vært belagt med høy grad av taushet og hemmelighold, både internt og eksternt. At lite informasjon kom ut bekreftes ikke minst av det faktum at IDF ved krigsutbruddet ikke kjente til den nøyaktige posisjonen av stillingene, og derfor gjentatte ganger uforvarende ble angrepet fra dem (Exum 2006, 3-4; Crooke og Perry 2006a). I lys av Israels inngående kjennskap til området og formidable etterretningskapasitet, sier det mye om hvor vellykket hemmeligholdet var. Internt søkte Hizbollah å øke graden av operasjonsikkerhet ved å begrense den enkelte krigers kjennskap til systemets totale oppbygging og dets lokaliteter (Crooke og Perry 2006a).

Kommando- og kontrolltiltakene knyttet til bakkeforsvaret synes primært å ha vært bygd opp rundt forhåndsplaner og relativt enkle kontroll- og varslingsrutiner. For det enkelte landsbyforsvar var dette naturlig, da det primært hadde som oppgave å forsvare sin landsby, for deretter eventuelt trekke seg ut og gjenoppta kampen som en geriljastyrke (Kulick 2006). De stående styrkene, som vi i organisasjonskartet over Hizbollah (se figur 1 foran) referer til som "functional battalions", hadde trolig et mer sofistikert internt sambandssystem som muliggjorde større grad av stridsledelse og tidskritisk manøver (Biddle og Freedman 2008, 59). Exum så vel som Biddle og Friedman påpeker imidlertid at bakkeoperasjoner kunne ledes og koordineres på taktisk nivå gjennom de etablerte kommandolinjene. Det var muliggjort av et intrikat system av kallesignaler og ulike sambandssystemer som lukkede mobiltelefonnett, landlinje og krypterte radioer (Exum 2006, 5; Biddle og Freedman 2008, 59).

Et annet viktig trekk ved kommando og kontroll i bakkeforsvaret var den store graden av intensjonsstyring og selvstendighet som ble tillagt ledere på lavere nivå. Hizbollah hadde dermed en relativt utradisjonell ledelsesfilosofi sammenlignet med de arabiske armeene som Israel tidligere hadde kjempet mot, der det i mindre grad var lagt vekt på initiativ og handlekraft hos lavere og midlere ledersjikt (Exum 2006, 5). De ulike kommando- og kontrolltiltakene må ses i lys av de forutsetninger Hizbollah hadde i perioden frem mot 2006, samt IDF's konvensjonelle overlegenhet. Gitt IDF's tekniske kapasiteter innenfor blant annet signaletterretning, var det nødvendig å etablere et mest mulig enkelt, men samtidig robust kommandosystem: Forhåndsplaner, intensjonsstyring og stor grad av autonom strid. Der det var nødvendig å utøve direkte stridsledelse ble det etablert sikre kommunikasjonskanaler.

Øvrige beskyttelses- og overlevelsestiltak

Det synes som Hizbollah, ved siden av å studere IDF's stridsteknikk og taktikk, også la stor vekt på å analysere IDF's operasjonelle tilnærming. Sentralt i IDF's effektbaserte doktrine fra våren 2006 var identifikasjon og påfølgende nøytralisering av systemmessige sammenhenger og tyngdepunkt hos fienden. Hizbollah organiserte seg derfor på en slik måte at færrest mulig av deres systemmessige sammenhenger og tyngdepunkter var identifiserbare. De få tyngdepunktene som ikke kunne skjules, som det politiske og militære lederskapet og kommando- og kontrollorganisasjonen, ble tilsvarende godt beskyttet både gjennom aktive og passive tiltak.

Et siste viktig beskyttelses- og overlevelsestiltak var Hizbollahs vektlegging av etterretning, herunder også kontraetterretning. Blant annet fikk Hizbollah i perioden 2000 til 2006 tilgang til både teknologi og ferdigheter som muliggjorde avlytting av IDF's taktisk samband (Crooke og Perry 2006a).

FORKLARINGER PÅ HIZBOLLAHS MILITÆRE UTVIKLING

Forklaringen på Hizbollahs mulighet til å utvikle en stadig mer potent militær kapasitet i perioden fra 2000 til 2006, kan sammenfattes i to hovedpunkter.

(1) *Hizbollah befant seg i en meget fordelaktig situasjon etter årtusenskiftet.* En avgjørende forutsetning for at Hizbollah kunne gjennomføre så vidt omfattende militære forberedelser i Libanon generelt og Sør-Libanon spesielt i perioden 2000 til 2006, var at de handlet i strid med Sikkerhetsrådsresolusjon 425. Sikkerhetsrådet forventet at Libanons regjering, med hjelp av UNIFIL, skulle utøve effektiv kontroll på hele sitt territorium (UNSCR 1978a). Underforstått ble det forventet at libanesiske regjeringsstyrker, herunder politi- og hærstyrker, skulle utgrupperes i Sør-Libanon umiddelbart etter den israelske tilbaketrekningen sommeren 2000. Videre ble det forventet at Hizbollah, og andre væpnede motstandsorganisasjoner, skulle avvæpnes. En rekke forhold bidro til at dette ikke skjedde, tre forhold var særlig fremtredende.

For det første tilsa den demografiske og religiøse sammensetningen i Libanon at landets politiske stabilitet var skjør. Dette gjenspeilte seg i de væpnede styrkene, og Libanons regjering var derfor svært lite lysten til å forplikte en så vidt stor del av sin hær til et oppdrag som både var innenrikspolitisk kontroversielt og samtidig kunne innebære hærens undergang gitt et israelsk angrep. For det andre ser det ut til at både Syria og Iran øvde betydelig press på den libanesiske regjeringen for å unngå avvæpning av Hizbollah. Dette innebar samtidig at den innenrikspolitiske situasjonen i Libanon forble uoversiktlig og utenfor regjeringens fulle kontroll. For det tredje var Hizbollah selv svært negativ til avvæpning. Dette var først og fremst basert på argumentet om at Hizbollah var langt bedre skikket til å ivareta Libanons territorielle integritet vis à vis Israel enn regjeringshæren. Motstanden mot avvæpning ble ytterligere forsterket gjennom den brede folkelige støtten Hizbollah opplevde i kjølvannet av den israelske tilbaketrekningen (Matthews 2008, 15–16).

Situasjonen ble derfor meget fordelaktig for Hizbollah; organisasjonen kunne utnytte en nærmest handlingslammet libanesisk regjering, opplevde stor handlefrihet internt i Libanon, både geografisk, politisk og militært, og ikke minst mottok den omfattende støtte fra både Syria og Iran.

(2) *Rollen lokalbefolkningen spilte for at Hizbollah kunne utvikle seg til en potent militær aktør.* Hanna, Brun og Avidor påpeker alle den avgjørende betydningen den sjiamuslimske befolkningen i Sør-Libanon – og til en viss grad i Bekaa-dalen og Beirut – hadde og fortsatt har, for Hizbollahs handlefrihet. Lokalbefolkningen var ikke bare et nødvendig rekrutteringsgrunnlag for stridende personell, men også selve forutsetningen for Hizbollahs valg av strategisk og operasjonell tilnærming. Hanna (2010) refererer til Maos opprørsmodell når han beskriver lokalbefolkningen i Sør-Libanon som "... vannet Hizbollah-fisken var avhengig av for å overleve". Dette forholdet gjorde at Hizbollah, med eller uten lokalbefolkningens velsignelse, kunne bruke sivil infrastruktur som kommandoplasser, stillingsområder, rakettutskytingsramper og forsyningslagre.

Det er en rekke indikasjoner på at Hizbollah bevisst etablerte sin militære infrastruktur i og i tilknytning til sivile og sivil bebyggelse (Arkin 2007, 28, 48–49). For det første var dette kostnadseffektivt, det ga utmerket skjul og lav signatur. Hizbollahs aktivitet kunne fullt og helt forsvinne i det ellers normale sivile dagliglivet i Sør-Libanon. For det andre gav gruppering i sivil infrastruktur i seg selv god beskyttelse, da sivilbefolkningen i utgangspunktet er folkerettslig beskyttet ved væpnet konflikt (Genevekonvensjonene, tilleggsprotokoll 1, art. 58). Hizbollahs intensjon om å bryte krigens lover i denne sammenhengen synes å være begrunnet med at "målet helliger midlet". Et siste forhold knyttet til dette er propandaeffekten Hizbollah kunne oppnå dersom IDF bombet og i stor skala ødela sivil infrastruktur. Hvorvidt dette var en vurdering som ble tillagt vekt ved utnyttelse og valg av ulik sivil infrastruktur frem mot krigsutbruddet i 2006, er det imidlertid ikke mulig å finne belegg for i uavhengige kilder. Samtidig er det ikke tvil om at Hizbollah under og etter krigen i 2006 kunne profittere på medieoppslag og internasjonal fordømmelse knyttet til IDFs omfattende ødeleggelse av sivil infrastruktur. Et hjemlig eksempel kan være filosofen Jostein Gaarders kraftige angrep på Israel i Aftenposten 5. august 2006. Liknende angrep fra intellektuelle kom også i andre europeiske aviser.

EFFEKTER AV HIZBOLLAHS MILITÆRE UTVIKLING

Hvilke effekter kan vi så se av denne militære utviklingen? Og hvilken strategisk dynamikk mellom Israel og Hizbollah bidro den til?

Oppbyggingen av Hizbollahs militære kapasiteter synes å ha vært basert på en strategi der selve kjernen var evne til å ramme Israel på deres eget territorium. Primært raketter, sekundært kidnapping og kommandoraid inn på israelsk territorium, var strategiens viktigste virkemidler. Ved siden av å kunne opprettholde et vedvarende press mot Israel, genererte særlig rakettkapasiteten to andre viktige effekter. Nasrallah kommenterte den første allerede under en tale i 2003:

The first time we turned our weapons against Israeli settlements was on the day Abbas Moussawi, the previous general secretary of Hizbollah, was killed [February 16, 1992]. Our first blow was a painful one, because it surprised the Israelis. We discovered that following the rocket launches on the settlements, the enemy stopped his attack upon us, and we have acted upon this lesson from that day ... (Brun 2010)

Besittelse av og uttalt vilje til å ta i bruk raketter, særlig de med lengst rekkevidde og mest sprengkraft, kunne altså virke *avskrekkende* på Israel (Brun 2010; Kulick 2006). Dette må ifølge Hanna ses i sammenheng med Hizbollahs analyse av israelsk strategisk kultur og deres forsøk på å utnytte den. Denne kulturen hadde røtter tilbake til Israels første statsminister, David Ben-Gurion. Hans postulat var at Israels arabiske fiender i enhver krig måtte nedkjempes på en slik måte at de ikke lenger utgjorde noen trussel (Hanna 2007, 85), samt at striden snarest skulle føres over på fiendens territorium. Med raketter kunne Hizbollah igjen og igjen angripe kjernen i denne kulturen ved over tid å ramme israelsk territorium. Gitt tilstrekkelig beskyttelse og utholdenhet, gav Hizbollahs rakettkapasitet også en annen viktig effekt: Hizbollah kunne *unngå nederlag* så lenge de var i stand til å skyte raketter mot Israel. I samtale med Trond Haande påpekte Hanna i denne sammenhengen at den rent militære verdien av rakettenes bruk kunne diskuteres, men at deres propagandamessige verdi, både overfor den israelske befolkningen og den globale opinionen, uansett ville være stor. Overfor Israel skulle det skapes et inntrykk av at IDF ikke var i stand til å beskytte landets borgere mot ytre trusler, mens det overfor et lokalt libanesisk og et større globalt publikum skulle skapes et inntrykk av styrke og utholdenhet (Hanna, 2010).

Beskyttelseslagene rundt rakettkapasiteten var bygd opp og sammensatt på en slik måte at et israelsk angrep kunne absorberes i Sør-Libanon samtidig som kampkraften kunne vedlikeholdes. Særlig bakkeforsvaret var disponert ut i fra denne logikken. Hizbollahs grunnleggende analyse tilsa at IDF konvensjonelt sett var overlegen på alle felt. Dette gjorde at Hizbollah anså omfattende manøvre og offensiv bruk av bakkestyrker mot IDF som u hensiktsmessig og kanskje direkte kontraproduktivt. Valget falt derfor på en mer defensiv stridsform, hvis hensikt primært var å beskytte rakettenes gjennom å sinke IDFs bakkestyrker, sekundært påføre disse størst mulige tap. Hizbollah ønsket med andre ord å oppnå nøyaktig det som i den norske doktrinen fra 2007 beskrives som *utmattelse* (FFOD 2007, 62).

Innenfor den defensive stridsformen var særlig fire forhold sentrale. For det første valgte Hizbollah selv terrenget de kjempet i, noe som gav fordeler i form av stridsavstander, lokalkunnskap og mulighet for skjul og dekning. Det innebar videre at Hizbollah i stor grad kunne utligne IDFs overlegenhet i ildkraft og mobilitet. For det andre innebar den omfattende utbyggingen av fortifiserte stillingsområder, samt de store utplasserte

lagrene av forsyninger, at Hizbollahs enheter oppnådde relativt stor grad av stridsutholdenhet. For det tredje var kommando- og kontrolltiltakene og organisasjonen godt tilpasset den valgte stridsformen. Herunder var Hizbollahs potensielle sårbarheter i forhold til IDFs taktiske og tekniske overlegenhet forsøkt redusert til et minimum. For det fjerde var forsvaret dypt gruppert, men likevel uten klart definerte forsvarslinjer foruten den naturlige forsvarslinjen ved Litanielven. (Hizbollahs antatte utgruppering i Sør-Libanon før krigsutbruddet sommeren 2006 fremgår av vedlegg 3).

Så langt har vi identifisert noen effekter av Hizbollahs militære utvikling. Vi vil her stanse opp og spørre hvilken strategisk dynamikk denne utviklingen bidro til i forholdet mellom Hizbollah og Israel. Hizbollah bygde i perioden fra 2000 til 2006 opp sin militære kapasitet basert på et sett av politiske og militære forutsetninger samt de muligheter og begrensinger som lå i terreng og ressurser. Den libanesiske analytikeren Amal Saad Ghorayeb påpeker, i likhet med Avidor, at nettopp denne tilpasningsdyktigheten og evnen til hurtig å endre strategisk og operasjonell tilnærming var, og trolig fortsatt er, Hizbollahs fremste styrke (Ghorayeb 2009; Avidor 2010).

Hizbollah gjennomførte parallelt med den militære oppbyggingen stadige rakettangrep mot Israel samt gjentatte forsøk på å kidnappe israelske soldater langs grensen. Skulle Israel sette en stopper for dette gjennom mer omfattende militære operasjoner, hadde de i realiteten kun to valg (Matthews 2008, 23), alternativer som fra israelsk ståsted var å velge mellom "pest eller kolera":

IDFs første alternativ var å gjennomføre en omfattende effektbasert operasjon ved hjelp av langtrekkende presisjonslevert ild. Dette ville imidlertid neppe nøytralisere Hizbollahs rakettkapasitet i en slik grad at de over tid ville være ute av stand til å beskytte israelske landsbyer i nord. Dette alternativet ville altså medføre at den antatt fremste israelske sårbarheten, deres sivilbefolkning, forble eksponert og sårbar.

Den andre muligheten var å gjennomføre en bakkeinvasjon av Sør-Libanon i stor skala. En slik handlemåte ville trolig gi meget høye tapstall og resultere i en langvarig, ressurskrevende okkupasjon. Denne tilnærmingen var derfor svært problematisk med tanke på det israelske samfunnets akilleshæl; dets aversjon mot høye tapstall og langvarige, blodige militære operasjoner.

KRIG I 34 DAGER

Hizbollah erklærte 2006 som "the year of the prisoners" (Ghorayeb 2006, 1). I perioden frem til juli 2006 gjorde organisasjonen flere forsøk på å kidnappe israelske soldater langs grensen. Den 12. juli lyktes de, og i en vel koordinert og godt organisert operasjon kidnappet de to israelske soldater nær den libanesiske landsbyen Aitta Shaab (Blanford 2006, 20–21; kart 2 foran). Kidnappingen og de påfølgende kamphandlingene mellom lokale Hizbollahstyrker og IDF må i ettertid forstås som krigens åpningsfase, mens de påfølgende 34 dager med kamphandlinger kan deles inn i tre faser. Vi vil i det følgende

gå kronologisk igjennom hver av disse fasene med vekt på det vi ser som særlig viktige hendelser i lys av vår problemstilling. Avslutningsvis oppsummerer vi ved å analysere partenes strategi og sammenhengen mellom målsettinger og hvilke virkemidler og handlemåter de tok i bruk for å nå disse målsettingene.

KIDNAPPINGER OG LUFTANGREP 12. TIL 16. JULI

Operasjon *True Promise*, Hizbollahs kidnappingsoperasjon i morgentimene 12. juli, var fra et taktisk ståsted en suksess med to kidnappede soldater, i tillegg til tre drepte og tre sårede soldater fra samme IDF-patrolje (Arkin 2007, 1). Hizbollah hadde også gjort nødvendige forberedelser for å takle eventuelle mottiltak fra IDF, og de kom raskt. Det israelske forsvaret iverksatte om lag 30 minutter etter angrepet en nødplan kalt *Hannibal*. Hensikten med denne var å forhindre at Hizbollah forflyttet de kidnappede soldatene vekk fra grenseområdet. I forbindelse med iverksetting av nødplanen krysset en mekanisert IDF-tropp grensen nær stedet for kidnappingen, hvorpå en israelsk Merkava-stridsvogn ble rammet av en stor veibombe og hele besetningen på fire soldater ble drept momentant. Ytterligere en IDF-soldat ble drept i de påfølgende kampene i samme område. Sett under ett var dette de største tapene IDF hadde hatt i en enkeltstående kamphandling mot Hizbollah siden 1997 (Blanford 2006, 21).

Først to til tre timer etter Hizbollahs initielle angrep iverksatte IDF sin contingency plan (conplan) *Fourth Dimention*. Luftangrep ble iverksatt mot en rekke forhåndsdefinerte mål i Sør-Libanon (Arkin 2007, 3-4; Matthews 2008, 36). Operasjonen hadde til hensikt å vanskeliggjøre Hizbollahs bortføring av de kidnappede soldatene, og var derfor primært rettet mot antatte Hizbollah-kommandoplasser samt viktige broer (Matthews 2008, 36). Situasjonen hadde på dette tidspunktet eskalert betydelig, spesielt med tanke på de omfattende israelske mottiltakene.

Den første offisielle kommentaren fra statsminister Olmert angående krigen ble gitt ved lunsjtider. Han betraktet Hizbollahs angrep som "an act of war" og at "[o]ur response will be very restrained, but very, very, very painful" (Blanford 2006, 21). Videre fastslo han at Israel holdt den libanesiske regjeringen ansvarlig for Hizbollahs aksjon (Arkin 2007, 4).

Hizbollahs leder, Nasrallah, gjorde det på sin side klart at han ikke ønsket en krig i stor skala med Israel, men presiserte samtidig at Hizbollah ville kjempe dersom Israel valgte å eskalere situasjonen (ibid., 3). Libanons regjering befant seg således i en svært ubehagelig situasjon. På den ene siden kunne de ikke styre Hizbollah og deres operasjoner, mens de på den annen ble beskyldt av den israelske regjeringen for å være medansvarlig for krigshandlingene. Libanons statsminister bedyret derfor at "[t]he Government was not aware of and does not take responsibility for, nor endorse what happened on the international border" (Arkin 2007, 5).

Snaue to år før krigsutbruddet hadde IDF ferdigstilt to omfattende planverk for en eventuell konflikt med Hizbollah. Én del, *Conplan Ice Breaker*, innebar en 48 til 72 ti-

mers luftkampanje mot Hizbolla-mål over hele Libanon. Den andre delen, *Conplan Mey Marom*, skulle gjennomføres parallelt med *Conplan Ice Breaker* og innebar umiddelbar mobilisering av store bakkestyrker og påfølgende bakkeinvasjon av Sør-Libanon helt nord til Litanielven. Planverket åpnet opp for betydelig handlefrihet etter de innledende 48 til 72 timene, i og med at IDF på dette tidspunktet kunne velge å terminere kamphandlingene, eller umiddelbart eskalere ytterligere gjennom en bakkeinvasjon inn på libanesisk territorium (Matthews 2008, 36–37).

Halutz ønsket ikke å iverksette *Conplan Mey Marom*, og fikk overbevist Olmert og Perez om at Hizbollah kunne bekjempes med luftmakt alene (ibid., 37). *Conplan Ice Breaker* ble derfor iverksatt uten at IDF gjorde større forberedelser for hurtig å kunne sette i verk en invasjon av Sør-Libanon. Mye tyder på at den israelske regjeringen innledningsvis la betydelige begrensinger på hvilke typer mål IDF kunne bekjempe i Libanon. Hensikten med *Conplan Ice Breaker* må ses i sammenheng med IDFs effekttenking: Den skulle generere et sett av komplekse effekter som til slutt skulle knekke Hizbollah. Dette innebar ved siden av de direkte militære målene også mål som kunne gi mer indirekte effekter, for eksempel å fremprovosere isolasjon og opprør mot Hizbollah blant den libanesiske befolkningen. For å oppnå dette hadde IDF planer om å bombe større deler av den libanesiske infrastrukturen enn de faktisk fikk lov til av sine politiske ledere. Både Brun og Avidor påpeker at den politisk bestemte reduksjonen av antallet mål var en militært sett begrensende faktor i den innledende fasen av krigen (Brun 2010; Avidor 2010).

Natten mellom 12. og 13. juli gjennomførte IDF et tilsynelatende meget vellykket bombeangrep mot Hizbollahs mellom- og kortdistanseraketter. Mellom 50 og 60 *Zelzal*-mellomdistanseraketter ble ødelagt (Biddle og Freedman 2008, 30; Matthews 2008, 37). Det skulle imidlertid vise seg at på langt nær alle Hizbollahs langtrekkende raketter var tatt ut, hvilket blant annet de senere rakettagrepene mot Haifa vitnet om (Arkin 2007, 14). Samme natt ble Beirut internasjonale flyplass bombet. Som svar på dette avfyrt Hizbollah raketter mot Haifa. IDF eskalerte situasjonen ytterligere ved å bombe Hizbollahs kontorer og antatte militære kommandoplasser i selve Beirut. Hizbollah gjengjeldte ved å beskytte Haifa. Langs grensen var situasjonen fortsatt preget av relativt statisk strid, der henholdsvis IDF og Hizbollah beskjøt hverandre med langtrekkende ild. Kun mindre IDF-spesialstyrker hadde krysset grensen, primært i den hensikt å støtte luftstyrkene med måloppdagelse og ildledning.

Den 14. juli var Hizbollah nær ved å senke en israelsk korvett utenfor Libanons kyst med et avansert iransk- produsert sjømålsmisil (Matthews 2008, 38). Dette, sammen med at Hizbollah fortsatte å beskytte israelske landsbyer og byer med ulike typer raketter, var et tydelig tegn på at IDFs snart to døgn lange luftkampanje hadde hatt begrenset effekt. I tillegg kunne en nå ane konturene av et Hizbollah som både var bedre utrustet, motivert og forberedt enn det IDF på forhånd hadde lagt til grunn.

De første 48 timene av krigen er et eksempel på den uforutsigbare egendynamikk en væpnet konflikt kan få. Begge parter iverksatte tiltak som hver for seg syntes hensikt-

messige, men som i sum bidro til å eskalere voldsnivået og intensiteten. Som vi viste til ovenfor, iverksatte IDF i dette tidsrommet primært forhåndsplanlagte operasjoner, slik Hizbollah åpenbart ble tvunget til å iverksette en serie forhåndsplanlagte tiltak for å stå imot de massive israelske luftangrepene. Den første fasen av krigen brakte dermed partene inn i en dynamikk der ingen kunne deeskalere. Den gjensidige ødeleggelsen, prestisjen og retorikken hadde nådd et slikt nivå at eneste løsning, slik begge parter så det, var økt militær innsats.

KRIGEN ESKALERES 17. JULI TIL 10. AUGUST

Etter de første dagene med luftangrep var Hizbollah langt fra slått. Israelsk etterretning erkjente dette og vurderte situasjonen slik at luftangrep alene ikke var tilstrekkelig for å ta Hizbollah. Forsvarssjef Halutz holdt imidlertid fast ved den nye effektdoktrinen, men kom under stadig mer intenst press fra sjefene i Hæren. Et kompromiss ble derfor inngått ved at Hæren fikk tillatelse til å gjennomføre begrensede bataljons- og brigadeoperasjoner inn i Sør-Libanon. Det var dog fortsatt ikke snakk om en omfattende innkalling av reserver og påfølgende bakkeinvasjon i tradisjonell forstand, men om operasjoner som skulle påføre Hizbollah "[a] cognitive perception of defeat" (Matthews 2008, 43)

Den 17. juli iverksatte så IDF det første større angrepet med bakkestyrker inn i Sør-Libanon. Det er verdt å merke seg at Hizbollahs bakkestyrker i tiden fra krigsutbruddet til denne datoen, gitt fraværet av IDF-bakkestyrker, hadde relativt stort handlingsrom til å gjøre nødvendige forberedelser. IDFs angrep den 17. juli på landsbyen Maroun al-Ras knappe to kilometer fra grensen viste også med all tydelighet at Hizbollah var forberedt og viste innbitt vilje til å kjempe. Hizbollah hadde minelagt atkomstveier og dekket disse sperringene med panservernvåpen. Landsbyen var utbygd med fortifikasjoner og gode muligheter for langvarig bystrid. Først etter 6 dagers kamp, betydelig styrkeoppbygging og relativt store tap kunne IDF erklære Maroun al-Ras som tatt (Exum 2006, 9). Det interessante i vår sammenheng, hvilket for øvrig synes å være en trend som vedvarte til våpenhvilen, var at Hizbollah evnet å diktere hvor og hvordan striden skulle føres. Hizbollah klarte å tvinge IDF inn i stridssoner der de ikke kunne utnytte sine asymmetriske fordeler, blant annet ildkraft, mobilitet, presisjon og overvåkning. Avidor sier seg langt på vei enig i denne vurderingen, men minner samtidig om den treningsmessig dårlige forfatning IDFs bakkestyrker var i på dette tidspunktet. IDF hadde relativt godt med manøverrom i terrenget mellom landsbyene (Avidor 2010).

Under inntrykk av problemene ved Maroun al-Ras, besluttet IDF den 21. juli å kalle inn reservestyrker. Med ytterligere styrker for hånden fortsatte IDF angrepene på enkeltområder i Sør-Libanon, men fortsatt uten å involvere reservestyrkene. Først den 31. juli, som del av IDFs operasjon *Change of Direction 8*, ble enkelte reserveavdelinger satt inn i kampene. Hensikten var å etablere et flere kilometer bredt sikkerhetsbelte langs grensen (Biddle og Freedman 2008, 32). I nær sagt hver eneste landsby møtte IDF hard motstand og ble påført tap. Samtidig vedlikeholdt Hizbollah evnen til å skyte raketter,

med gjennomsnittelig 100 til 160 avfyrt raketter per dag i hele perioden (Arkin 2007, 55).

INN I DEN AVSLUTTENDE FASE 11. TIL 14. AUGUST

Først den 11. august maktet FNs sikkerhetsråd å enes om resolusjon 1701 med krav om umiddelbar stans i kamphandlingene. Israels nære allierte, USA, mente nå trolig at ytterligere krigføring ville være kontraproduktivt. Sikkerhetsrådsresolusjonen krevde umiddelbar stans i kamphandlingene og en rekke andre tiltak, blant annet tilbaketrekning av IDF fra libanesiske territorium, utvidelse av UNIFIL, deployering av den libanesiske regjeringshæren til Sør-Libanon og avvæpning av Hizbollah (UNSCR 2006). Hendelsene de siste tre dagene av krigen må ses i lys av Sikkerhetsrådsresolusjon 1701 samt partenes behov for å påvirke den regionale sikkerhetsdynamikken etter krigs avslutningen. Det var trolig maktpåliggende for Israel å avslutte krigen på en slik måte at en del av de innledende feilene ble rettet opp, samtidig som IDF fortsatt hadde evne til å avskrekke nabolandene. For Hizbollah var trolig ambisjonen først og fremst å øke frekvensen i rakettskytingen. Det var et viktig signal om at de ikke var slått, samtidig som de fortsatt skulle påføre IDF størst mulig tap.

Den 11. august iverksatte IDF operasjon *Change of Direction 11*. Målsettingen var å besette mest mulig territorium helt nord til Litanielven. Flere divisjoner deltok i operasjonen, og i tillegg til fremrykning i terrenget ble flere avdelinger luftlandsatt ved knutepunkter langs Litanielven. Det er imidlertid uenighet om den egentlige hensikten med operasjonen. Enkelte mener at den primært hadde til hensikt å påvirke ansvarsområdet til UNIFIL, slik at dette i fremtiden ville måtte omfatte hele Sør-Libanon sør for Litanielven (Crooke og Perry, 2006b), mens andre tolker operasjonen mer som avskrekking og maktdemonstrasjon (Matthews 2008, 52). De fleste synes imidlertid å være enige om at det var få forhold ved operasjonen som tilsa at den var innrettet mot å bekjempe Hizbollah som sådan.

Hizbollah analyserte og forstod åpenbart målsettingen med IDFs avsluttende operasjoner. De fokuserte derfor på å vedlikeholde sin rakettkapasitet samt å påføre IDF ytterlige tap. Dette lyktes de med. Selv om IDF etter hvert tilsynelatende behersket en betydelig del av Sør-Libanon, avfyrt Hizbollah hele 220 raketter inn i Israel bare i løpet av det siste døgnet før våpenhvilen trådte i kraft, for øvrig krigens nest høyeste antall avfyrt raketter i løpet av ett døgn (Arkin 2007, 52).

Klokken 08.00 lokal tid den 14. august trådte våpenhvilen i kraft. I løpet av krigen hadde Hizbollah avfyrt nærmere 4000 raketter av ulik type mot Israel og forårsaket 42 drepte og 4262 sårede sivile israelere (Matthews 2008, 61). 119 IDF-soldater var drept som resultat av direkte kamphandlinger (Biddle og Friedman 2008, 33). Hizbollahs tapstall er omdiskutert. IDF hevder dette lå et sted mellom 650 og 750 drepte (Arkin 2007, 74), mens andre kilder oppgir langt lavere tapstall. Hizbollah kommenterte ikke egne tapstall, men feiret sine martyrer (Hanna 2010).

ISRAELS OG HIZBOLLAHS MÅL OG MIDLER

Verken Israel eller Hizbollah kunne i etterkant av krigen erklære seg som seierherre. Rikstignok forsøkte Hizbollah å skape dette inntrykket, men det bør tolkes mer som et propagandafremstøt overfor Israel enn en nøktern strategisk analyse av realitetene. Samtidig hadde ikke Israel nådd sine krigsmål: Hizbollah var ikke slått, rakettenene hadde fortsatt å regne over israelske landsbyer helt til siste slutt, de kidnappede soldatene var ikke returnert og Hizbollahs stilling i Libanon og Midtøsten for øvrig syntes sterkere enn noen gang. Ikke minst kunne Iran høste fruktene av sin sjiamuslimske stedfortreders gode innsats mot IDF. Vi ser det derfor som nødvendig å foreta en kort analyse av sammenhengene mellom målsettingene og midlene hos de to partene.

Israel først: I en tale til Knesset 17. juli gjorde statsminister Olmert rede for de fire israelske målsettingene med krigen. Det var (i) å frigi gislene Ehud (Udi) Goldwasser og Eldad Regev, (ii) å innføre en fullstendig våpenhvile, (iii) å få deployert den libanesiske hæren i hele Sør-Libanon, og (iv) å drive Hizbollah ut av området og innfri FN-resolusjon 1559 (Olmert 2006).

Makovski og White hevder i sin analyse av den 34 dager lange krigen at "Israel was not capable of defining a relationship between tactical military moves and strategic political objectives" (2006, 8). Årsaken til denne situasjonen kan finnes i både militære og politiske forhold, herunder i interaksjonssonen mellom det politiske og militære lederskapet. For det første tyder mye på at IDFs nye, effektbaserte doktriner i høy grad påvirket hvordan IDF operasjonelt sett tilnærmet seg krigen. Den nye doktrinen viste seg å foreskrive en operasjonell tilnærming til Hizbollah og deres kapasiteter som kun delvis var hensiktsmessig. Samtidig var det en forutsetning i både doktrinen og IDFs initielle operasjonsplan at strategiske mål, også ut over viktige broer og Hizbollahs militære anlegg i Libanon, skulle bombes. Dette fikk imidlertid ikke IDF politisk tillatelse til, og det er og blir et åpent spørsmål om luftkampanjen kunne ha bidratt til økt måloppnåelse dersom den hadde blitt gjennomført i henhold til doktrinen og det opprinnelige planverket. For det andre kan det synes som den politiske ledelsen i for liten grad stilte seg kritisk til IDFs operasjonelle tilnærming, ved at den blant annet unnlot å be om alternative operasjonsplaner.

Samtidig tyder mye på at IDF overfor regjeringen ga klart uttrykk for at Olmerts målsettinger ikke kunne innfris fullt ut med militære midler. Dette valgte imidlertid regjeringen å overse – og den fastholdt sine målsettinger gjennom hele krigen (Makovski og White 2006, 15). Det skal også understrekes at nølingen med å sette inn tilstrekkelige bakkestyrker hadde både fagmilitære og politiske begrunnelser: Fagmilitært først og fremst ut i fra et doktrinelt standpunkt (IDFs nye effektdoktriner), men også på bakgrunn av reservestyrkenes lave treningsmessige standard. Politisk primært ut i fra frykt for at omfattende bakkeoperasjoner ville generere store tap i en uforutsigbar og potensielt langvarig okkupasjon av Sør-Libanon. Dette kunne medført avtakende støtte i opinionen, samtidig som det kunne redusert sannsynligheten for en snarlig, og i israelske øyne for-

delaktig, diplomatisk løsning (ibid., 15-16).

Så langt Israels strategi. Hva med Hizbollah? Det ble fra den siden aldri offentliggjort noen – i konvensjonell forstand – gjenkjennbare strategiske målsettinger med krigen. Innledningsvis var åpenbart Hizbollahs lederskap rystet over de voldsomme israelske reaksjonene på kidnappingen. Det peker i retning av at Hizbollah *ikke* hadde til hensikt å egge til åpen strid med Israel på dette tidspunktet og dermed forregnet seg, hvilket også Nasrallah erkjente i et intervju i etterkant av krigen (Matthews 2008, 38). Klare krigsmål, ut over de mer overordnede politiske og strategiske målsettingene, var derfor neppe utarbeidet og formidlet i forkant av krigsutbruddet. Operasjonelt og taktisk tyder dette på at Hizbollah – når krigen først kom – ganske enkelt hadde som ambisjon å hindre Israel i å nå sine målsettinger. Dette var i tråd med Hizbollahs overordnede strategiske mål med sine langvarige krigsforberedelser.

For det første ville de bruke en krig til å "... [create] a new definition of power and victory that cannot be measured in quantitative or material terms" (Ghorayeb 2006, 3). Nettopp ved å nekte Israel å nå sine mål, samtidig som de selv unnlot å gå ut med egne målsettinger, kunne Hizbollah unngå å fremstå som den tapende part så lenge Israel ikke nådde sine mål. Altså ville det faktum at Hizbollah både overlevde krigen mot IDF og ved våpenhvilen hadde gjenværende kampkraft, kunne defineres som seier. Itai Brun, på sin side, anser målsettingen mer som et allment konsept: "Victory by not loosing" (Brun, 2010).

Den andre målsettingen var å rive ned myten om IDFs uovervinnelighet. Dette må først og fremst ses i lys av Hizbollahs persepsjon av IDFs rolle i det israelske samfunnet. Hensikten var å påføre IDF et prestisjenederlag basert på høye tap og det faktum at IDF ikke evnet å beskytte landets borgere. Dette ville medføre at den israelske befolkningen mistet tilliten til sine væpnede styrker, hvilket ifølge Nasrallah ville være begynnelsen på slutten for Israel som en selvstendig stat.

Gitt Hizbollahs målsettinger var krigen altså vellykket, sett fra deres ståsted. Hizbollah lyktes med å vedlikeholde kjernekapasiteten: evnet til å *ramme* Israels sivilbefolkning. Dette var hovedsakelig et produkt av vedvarende rakettbeskytning mot Nord-Israel, men også et resultat av at IDF ble påført relativt store tap. Videre lyktes Hizbollah med å *absorbere* IDFs angrep. Disse forholdene hadde en gjensidig forsterkende effekt, og resultatet var at Hizbollah evnet å føre krig basert på *utmattelsesstrategi*. Det taktiske ambisjonsnivået kan synes godt tilpasset dette ved at stridsutholdenheten var god og striden primært ble utkjempet innenfor områder der Hizbollah som et minimum kunne utligne IDFs asymmetriske fordeler. Dette gjorde følgelig at Hizbollah klarte å *sinke* IDFs fremrykning, slik at de ikke fikk fri tilgang til sentrale utskytingssteder for raketter. Det er verdt å merke seg at Hizbollahs strategi ved siden av å oppfylle de umiddelbare krigsmålene også var intendert å ha effekt på deres mer langsiktige målsetting om å degradere Israels statsdannelse.

Samtidig tyder mye på at Hizbollahs tilsynelatende vellykkede krigføring i 2006 kan

ha vært kontraproduktiv for dem og heldig for israelerne. Avidor kalte krigen for "... a very good war" (Avidor 2010). I det legger han at krigen var et nødvendig onde for å snu den pågående utviklingen i IDF. Det israelske forsvaret har i etterkant av krigen nok en gang skiftet doktrine og har i stor grad omsatt lærdommene fra krigen i praktisk trening, materiellanskaffelser og arbeidet for holdningsendringer. Både Brun og Avidor mener at IDF og det israelske samfunnet i dag er mer besluttsomme og forberedt på den typen trusler aktører som Hizbollah utgjør enn de var i 2006 (Avidor 2010; Brun 2010). Hvorvidt dette er riktig vil først kunne etterprøves i en eventuell fremtidig krig mellom Israel og Hizbollah. I tillegg bør trolig uttalelsene tolkes som et partsinnlegg i IDFs pågående arbeid med å bygge intern selvtillit og eksternt avskrekking.

HIZBOLLAH – DEN HYBRIDE KRIGER?

Hezbollah appears to have struck an artful balance between the conventional and the unconventional in its military strategy, tactics, weapons and organisation, signalling its shift from a resistance *group* to a resistance *army* (Ghorayeb 2009).

Vi vil nå spørre om Hizbollah, slik de opererte under 34-dagers krigen, handlet i samsvar med den hybride krigerens prinsipper som vi operasjonaliserte i kapittel 2. Førte Hizbollah det vi kan kalle en hybridkrig? Vi vil forsøke å svare på dette spørsmålet ved å se nærmere på Hizbollahs forhold til konvensjonelle kapasiteter, irregulær taktikk, terror og kriminalitet.

Hizbollahs forhold til konvensjonelle kapasiteter: Organisasjonen hadde tilgang til en rekke våpensystemer som normalt er forbeholdt regulære statlige militærmakter. Eksempler er avanserte panservernvåpen, sjømålsmissil, langtrekkende moderne bakke til bakke-raketter, nattoptikk og krypterte sambandssystemer. Alle disse systemene, bortsett fra de langtrekkende bakke til bakke-rakettene, viste seg å være svært anvendelige og effektive. At brorparten av Hizbollahs mellom- og langdistanseraketter ble slått ut i krigens innledende fase, viser at denne typen våpensystem er svært vanskelig å operere uten at en høyteknologisk militærmakt som IDF oppdager og nøytraliserer dem (ibid, 62). Tilstrekkelige aktive og passive beskyttelsestiltak rundt disse kapasitetene vil derfor være nødvendig dersom de skal ha noe reell stridsverdi.

Hva så med Hizbollahs forhold til irregulær taktikk? Bakkeforsvaret av Sør-Libanon bar ikke preg av å være etablert på en slik måte at direkte og til tider avgjørende konfrontasjon med IDF skulle unngås, ei heller var operasjonen utelukkende basert på "å bytte land mot tid". Dette kan synes uvanlig i forhold til en mer allmenn vestlig oppfatning av irregulær krigføring. Det irregulære lå derfor snarere i valg av terreng, anvendt taktikk samt organisasjons- og ledelsesform av bakkestyrkene.

Terrengmessig valgte Hizbollah å etablere sine forsvarsstillinger i fordelaktige områder, som byer og defiléartet lende, hvorfra de kunne utnytte sine våpensystemer og

taktikk på best mulig måte. Dette innebar at de tvang striden inn i områder hvor IDF i mindre grad ønsket å slåss, og hvor de i hvert fall ikke maktet å utnytte sine teknologiske og manøvermessige fordeler.

Basert på det omfattende feltarbeidet Hizbollah hadde gjort i årene før krigen, kunne de i stor grad basere sin taktikk på å *holde* de områdene hvor de hadde etablert sine forsvarsstillinger. Dette innebar imidlertid ikke en defensiv operasjon etter konvensjonelt vestlig mønster, der det normalt etableres sammenhengende forsvarslinjer og koordinerte motangrep inngår som en vital del av forsvarsplanen. Summen av de utallige og geografisk spredte Hizbollah-støttepunktene ble et bakkeforsvar med kapasitet til å *sinke* IDF i tillegg til å *påføre dem tap*. Mye tyder på at Hizbollah her opererte tett oppunder det vi vil kalle deres taktiske kulminasjonspunkt. En taktikk som hadde medført at de beveget seg ut over dette kulminasjonspunktet, for eksempel ved å sette i gang større, samordnede motangrep eller ved å etablere forsvarslinjer i mer åpent terreng, ville vært kontraproduktiv og atskillig lettere for IDF å slå ned. Samtidig er det enkelte forhold som tyder på at Hizbollah ikke fullt ut hadde erfaring og kompetanse til å fylle mulighetsrommet avgrenset av det taktiske kulminasjonspunktet. Blant annet var det dårlig stridsteknisk koordinering av krumbane- og flatbaneild, samt liten vilje og evne til å koordinere og gjennomføre motangrep de gangene situasjonen tillot det (Biddle og Friedman 2008, 70).

Organisasjons- og lederskapsmessig var Hizbollahs bakkeforsvar irregulært sett i forhold til IDF. Også dette må ses i lys av behovet for å øke graden av stridsutholdenhet og unngå å bli oppdaget av israelerne. Kampenhetene var små og i stor grad autonome. Deres operasjoner var primært intensjonsbaserte. Kun enheter det var strengt nødvendig å manøvrere med ble taktisk ledet og koordinert fra sentralt hold.

Å tilrive seg initiativet innenfor tid, rom, støtte og legitimitet er avgjørende for å kunne føre strid basert på irregulær taktikk (ibid., 36–37). Som sagt utnyttet Hizbollah effektivt *tid* og *rom* ved å bruke en utmattelsesstrategi, muliggjort av et seigt, irregulært bakkeforsvar av Sør-Libanon. Støtte var i stor grad etablert før krigen i 2006. Internt var støtten til Hizbollah i Sør-Libanon sterk og forble det gjennom hele krigen. Det er heller ikke tegn til at Israel gjennom sine luftoperasjoner klarte å vende majoriteten av den libanesiske befolkningen mot Hizbollah. Snarere tvert imot ble Hizbollah i brede lag av folket ansett som forsvarere av landets territorielle integritet. Eksternt vedvarte støtten fra henholdsvis Syria og Iran.

Ved starten av krigen hadde Israel internasjonal sympati, og det var bred enighet om at Hizbollah hadde gjennomført en aksjon som legitimerte israelske mottiltak (Makovski og White 2006, 3). Ved krigens slutt var imidlertid denne støtten sterkt svekket og verdensopinionen syntes å være svært kritisk til IDF's metoder. Hizbollah på sin side opplevde økende sympati, spesielt fra den arabiske verden, men også fra et større globalt publikum. Organisasjonen oppnådde altså å få sin kamp fremstilt som legitim. Dette oppnådde den delvis gjennom egne propagandatiltak, men trolig i enda større grad på

grunn av medias vinkling av krigen. Resultatet var at Hizbollahs *narrativ* fikk stadig større gehør. Sentralt i narrativen var fremstillingen av IDFs operasjoner som disproporsjonale. Hizbollah og det libanesiske folket ble i økende grad sett som offer for en brutal krigsmakt, og det ble lagt vekt på at Hizbollah ikke ble militært slått av IDF (Kalb og Saivetz 2007, 12–16). Avidors (2010) kommentar i ettertid er simpelthen at Israel “... lost the media war”, samtidig som han påpeker at dette er nok et eksempel på den sentrale og potensielt avgjørende rolle media har i dagens “globale samfunn”.

Hizbollahs forhold til terror som virkemiddel er vårt tredje punkt. Organisasjonen har en forhistorie med en rekke svært blodige terroraksjoner, inkludert selvmordsangrep (Norton 2007, 80). Under krigen i 2006 ble ikke denne typen terroraksjoner benyttet. Imidlertid kan det hevdes at rakettagrepene mot israelske landsbyer og sivile faller inn under en vid definisjon av terrorisme. Ved siden av å ha en direkte effekt i form av å spre frykt, hadde rakettagrepene utvilsomt også til hensikt å indirekte påvirke israelske beslutningstakere. Med utgangspunkt i Kilcullens “the accidental guerrilla”-logikk, (2009, 37–38) kan det på den ene side se ut til at Hizbollahs med sin rakettkapasitet også hadde til hensikt å provosere Israel i en slik grad at de ville ty til kraftige motreaksjoner. Hizbollah var imidlertid militært sett dimensjonert for å imøtekomme dette gjennom rakettenes egenbeskyttelse, bakkeforsvaret i Sør-Libanon og ulike propagandatiltak. Gitt IDFs overmakt kunne dermed Hizbollah generere en dobbel effekt ved å skape en situasjon der de lett kunne høste sympati samtidig som de var i stand til å påføre Israel ytterligere direkte og indirekte tap.

På den annen side kan det hevdes at rakettagrepene ikke var terror per definisjon, men snarere en militær nødvendighet for Hizbollah, og slik sett kan sammenlignes med IDFs fly- og artilleriangrep mot Libanon. Diskusjonen kan således sies å være persepsjonsmessig og synspunktene vil avhenge av hvilken part i konflikten som uttaler seg. Likevel er det vårt inntrykk at det er problematisk å sammenligne Hizbollahs rakettagrep med IDFs flyangrep. Hizbollahs raketter var hovedsakelig nøyaktige og kunne derfor ikke nyttes mot samme type mål som de langt mer nøyaktige flybårne rakettene til IDF. Hizbollahs raketter ble brukt i en annen hensikt, hovedsakelig for å skape frykt og bidra til opinionsspåvirkning. IDF nyttet primært flyangrep mot spesifikke mål med enten direkte eller indirekte knytning til Hizbollah. Dette kan sies å utgjøre en vesensforskjell, og gjør at Hizbollahs rakettagrep kan klassifiseres som terror, mens IDFs flyangrep ikke faller inn under denne kategorien.

Det fjerde og siste spørsmålet er hvilket forhold Hizbollah hadde til kriminalitet som virkemiddel. Det er mange eksempler på at omfattende kriminalitet har en destabiliserende virkning på et samfunn. Omfanget av kriminalitet i Libanon var og er imidlertid å betrakte som moderat, og det er heller intet som tyder på at Hizbollah er involvert i omfattende kriminell virksomhet i Libanon – eller at så var tilfelle sommeren 2006 (OSAC, 2006). Hizbollahs inntektsgrunnlag er snarere basert på økonomisk støtte fra Iran og Syria. Det er likevel indikasjoner på at Hizbollah har skaffet seg finansiering gjennom kriminell akti-

vitet som narkotikahandel og annen organisert kriminalitet, men da hovedsakelig utenfor Libanon (Shelly og Picarelli 2005, 62–63; FBI 2003). Det er ikke tegn på at Hizbollah har vært like avhengig av dette som andre bevegelser, eksempelvis Taliban i Afghanistan og FARC i Columbia.

Samtidig er det knapt tvil om at en intern væpnet gruppering som Hizbollah etter vestlige normer og rettsoppfatning vil bli ansett som en kriminell organisasjon – og deres handlinger som kriminelle. Det ville følgelig først og fremst vært en politioppgave å bekjempe den. Gitt Libanons spesielle forhistorie og sterke interne og eksterne motsetninger, gir det imidlertid neppe mening å analysere Hizbollahs tilstedeværelse og aksjoner i lys av en vestlig rettsoppfatning. Det er derfor neppe fruktbart å definere Hizbollah som en kriminell organisasjon.

Kriminalitet, slik dette beskrives innenfor hybridkrigsteorien, var ikke avgjørende for Hizbollah. Derimot var det en rekke forhold i Libanon som i sum bidro til en liknende situasjon som omfattende kriminalitet i et konfliktområde kan skape. Blant de viktigste forholdene var den generelt ustabile politiske situasjonen, den skjøre libanesiske statsdannelsen, stadig iransk og syrisk innblanding, og ikke minst det faktum at særlig Sør-Libanon var et nærmest lovløst område, utenfor den libanesiske statens kontroll. Det var den situasjonen som oppstod når alle disse forholdene virket sammen som utgjorde Hizbollahs "... disruptive component" (ibid., 38), ikke tradisjonell kriminalitet fra Hizbollahs side.

I sum konkluderer vi med at Hizbollah opererte som hybrid kriger både før og under de 34 dagene med krig i 2006. Organisasjonen samordnet operasjonelt og taktisk konvensjonelle våpen, irregulær taktikk og terrorisme innenfor et og samme operasjonsområde. Videre hadde Hizbollah i utgangspunktet, bevisst satt sammen sin strategi, organisasjon og sitt materiell med sikte på kunne føre akkurat denne formen for krig.

EFFEKTER AV HYBRIDKRIGEN 2006

Hizbollah evnet å *vedlikeholde sin kampkraft* over tid. Deres strategi var i høy grad basert på *utmattelse*. Effekten *avskrekking* synes derimot å være noe mer vag, og det er uklart om Hizbollah maktet å avskrekke fienden. Israel ble i hvert fall ikke avskrekket fra å iverksette omfattende operasjoner i etterkant av kidnappingen den 12. juli. Derimot tyder mye på at Hizbollahs kapasiteter og innledende tapspåføring av IDF etter hvert hadde en viss avskrekkende effekt på israelske beslutningstakere. Dette var særlig tydelig ved nølingen knyttet til innsetting av bakkestyrker. Samtidig er det mye som taler for at nølingen var vel så mye doktrinelt og politisk fundert. Hizbollahs rakettersenal hadde derfor ikke noen nevneverdig direkte avskrekkende effekt på Israel. Avskrekkingseffekten lå derimot i frykten for å måtte kjempe fra landsby til landsby på jakt etter rakettenes, herunder tid og ressurser som måtte avsettes.

At Hizbollah klarte å vedlikeholde en *høy strategisk tapsterskel* under selve krigen var

trolig i stor grad et produkt av Hizbollahs bestrebelse for å opprettholde kampkraften over tid. I tillegg bidro retorikken “winning by not losing” (ibid., 39;66) ytterligere å befeste både det interne og eksterne inntrykket av at Hizbollahs terskel for å bli slått var svært høy. Krigen var imidlertid for kort til å hevde at Hizbollah klarte å senke Israels strategiske tapsterskel i nevneverdig grad.

Forsvarets landoperasjoner og hybridkrig

Det kan synes langt fra Libanon-krigen til Norges territorialforsvar. I dette kapitlet tar vi likevel mål av oss til å drøfte hvorvidt enkelte elementer fra konseptet hybridkrig kan brukes av den norske landmakten i gjennomføringen av eventuelle landoperasjoner mot en motstander på norsk jord. Vi mener dette lar seg gjøre ved å ha et øye til norsk strategisk kultur i bred forstand, i den hensikt å sortere ut elementer som neppe vil være akseptable eller gjennomførbare i en norsk sammenheng. Samtidig ser vi det som avgjørende å ta utgangspunkt i den rådende sikkerhetspolitiske forståelsen hos norske myndigheter og toneangivende ekspertmiljøer.

SIKKERHETSPOLITISK FORSTÅELSE I ENDRING

De siste fire til fem årene har den sikkerhetspolitiske oppmerksomhet blant norske politikere og eksperter i økende grad blitt rettet mot Norge, landets nærområder og nordområdene i sær (Faremo 2010a). Det er dermed mye som er endret ved den sikkerhetspolitiske forståelsen siden regjeringen og Stortinget omkring årtusenskiftet iverksatte en forsvarsreform basert på den forutsetning at det i fremtiden ikke ville oppstå sikkerhetspolitiske situasjoner som krevde et nasjonalt landforsvar – et *territorialforsvar* – av en viss kapasitet. Skulle en slik situasjon likevel inntreffe, ble dette ansett for å være et kollektivt Nato-ansvar. Fokus for Hærens del ble dermed rettet mot styrkeproduksjon av avdelinger for innsats i operasjoner knyttet til enkeltstaters interne konflikter og trenings- og oppmarsjområder for internasjonale terrororganisasjoner. I dag er dette i realiteten Hærens primære oppgave.

Heimevernet, den andre komponenten i landforsvaret, overtok på sin side ansvaret for territorialforsvaret hjemme og fikk samtidig flere politilignende oppgaver knyttet til krisehåndtering og samfunnssikkerhet. Hæren fikk en organisasjon av stående styrker

på mellom 7500 og 8000 hoder, men uten den mulighet for forsterkning som reservestyrker tradisjonelt har utgjort: Mobiliseringshæren ble i sin helhet lagt ned, og Hæren er i dag uten et apparat som kan organisere en større økning av landets landmilitære kapasitet. Heimevernet ble på papiret redusert fra 83 000 til om lag 45 000 hoder og inndelt i tre kategorier styrker: innsatsstyrker, forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker. Førstnevnte kategori består i dag av om lag 5000 kvinner og menn, og i de senere år er det i realiteten kun denne delen av Heimevernet som har fått regelmessig og tilstrekkelig trening.

Til forskjell fra den sikkerhetspolitiske forståelsen som lå til grunn for forsvarsreformen omkring år 2000, har Stoltenbergs rødgrønne regjering de siste årene gitt uttrykk for at den opplever den sikkerhetspolitiske situasjonen som uforutsigbar med muligheter for raske og uforutsette skifter. I regjeringens siste langtidsplan for Forsvaret heter det at:

Vi står i dag overfor et komplekst sikkerhetspolitisk bilde som samtidig fremviser flere bekymringsfulle trekk, omfattende nye geopolitiske utviklingstrekk og til dels økende globaliseringsutfordringer, og betydelige nasjonale utfordringer på ressursiden i våre egne områder” (St. prp. 48 2007-08, 39).

Denne forståelsen utdypes og forsterkes i regjeringens gjeldende strategiske konsept for Forsvaret (Evne til innsats 2009, 52). Samtidig poengterer regjeringen at de militære utfordringene har endret karakter de senere år. Behovet for kapabiliteter som reaksjonsevne og strategisk og taktisk mobilitet understrekes sterkt. I regjeringens strategiske konsept sies det også at man ikke kan regne med noen “varslingstid når det oppstår episoder eller situasjoner av sikkerhetspolitisk karakter” (ibid., 50). I tillegg fastslår regjeringen i samme dokument at militær utholdenhet nå må tillegges stor vekt, særlig fordi nasjonal krisehåndtering kan komme til å kreve løpende tilgang til kompetente militære bakkestyrker av en viss størrelse over tid.

Et konkret uttrykk for disse endringene i de norske myndighetenes persepsjon av situasjonen, er at regjeringen de siste årene har vært en aktiv pådriver i Nato for å revitalisere og styrke alliansens fokus mot nærområdene og de opprinnelige kjerneoppgavene, altså kollektivt forsvar av medlemslandene (Hilde og Widerberg 2010). Det har den langt på vei lyktes med, noe som ble bekreftet med alliansens vedtak av et nytt strategisk konsept i Lisboa i november 2010 (NATO 2010). I dette konseptet står nettopp sikkerhetsbehovene i Natos kjerne- og nærområder sentralt, og forsvarsminister Grete Faremo har brukt uttrykket “Nato vender hjem” om den nye retningen som er nedfelt i konseptet (Faremo 2010b). Vi kommer snart tilbake til alliansens nye konsept, først skal vi se litt nærmere på grunnlaget for den rådende sikkerhetspolitiske forståelsen.

Det vil føre for langt i denne studien å gå dypere inn i den sikkerhetspolitiske revurdering som har funnet – og finner – sted, og vi vil nøye oss med å løfte frem tre mulige forklaringer på persepsjonsendringen. Den første er allmenne utviklingstrekk ved det glo-

bale, storpolitiske bildet, som blant annet er beskrevet både i innstillingen fra regjeringens forsvarspolitiske utvalg i 2007 og i regjeringens strategiske konsept fra 2009. Et tydelig utviklingstrekk er at tradisjonell realpolitikk og mellomstatlige konflikter er mer fremtredende enn få år tilbake i tid, noe flere analytikere tilskriver dyptgripende endringer i den globale maktbalansen med økende multipolaritet og rivalisering mellom flere og mer jevnbyrdige stormakter. Den amerikanske historikeren Robert Kagan har beskrevet dette som "the return of history and the end of dreams" (Kagan, 2008). Den norske regjeringen har understreket at disse endringene "tilsier en mer balansert tilnærming i den oppmerksomhet som rettes mot internasjonal terrorisme kontra intra-statlige konflikter eller mellomstatlige konflikter enn det som har vært tilfelle i den siste tiden." (Evne til innsats 2009, 17).

Persepsjonsendringen er for det andre knyttet til utviklingstrekk i Norges del av verden. Det dreier seg om ressurstilgang og klimaendringer i nordområdene, to forhold som på mange måter er gjensidig forsterkende. I en globalisert verden med økende matvare- og ressursmangel, kan presset mot allerede utnyttede og så langt ikke-utnyttede ressurser i Norges del av verden øke. Klimaendringer kan om få år gjøre det mulig å åpne nye seilingsleder gjennom Polhavet, samtidig som stadig større isfrie havområder åpner for ytterligere ressursutnyttelse (Faremo 2010a). Mer sofistikert teknologi tilskynder utviklingen. Dette er i utgangspunktet et sivilt anliggende som blant annet handler om jurisdiksjon, økonomi og forsvarlig forvaltning. Regjeringen påpeker likevel i den siste langtidspanen for Forsvaret at konflikter og situasjoner med utspring i disse forholdene kan få sikkerhetspolitiske konsekvenser for Norge (St. prp. 48 2007–08, 27). At Norge og Russland i 2010 omsider inngikk en avtale om delelinjen i Barentshavet har riktignok bidratt til avklaring av et vanskelig spørsmål (UD 2010), men den betydelige asymmetrien mellom Russland og Norge vedvarer. Ikke minst gjelder dette det militære nærværet i nord. På Kolahalvøya har Russland sine viktigste baser for strategiske styrker på den nordlige halvkule etter at Østersjøregionen har blitt dominert av Nato-land.

Et tredje forhold med betydning for den sikkerhetspolitiske forståelsen er Russlands revitalisering som regional stormakt etter årtusenskiftet og spesielt fra 2005. I all hovedsak basert på inntekter fra olje- og gasseksport har Russland forbedret sin økonomi betraktelig de senere år. Dette har muliggjort omfattende reetablering og modernisering av den militære kapasiteten samt økt Russlands økonomiske og politiske handlefrihet både regionalt og globalt. For Norge har denne utviklingen igjen vist at nordområdene har strategisk betydning som base-, operasjons- og transittområde for russiske luft- og sjøstridskrefter. Det økte omfanget av russiske flygninger med strategiske bombefly og økt flåteaktivitet fra 2007 vitner om dette (Bjerga 2009, 42–44). Samtidig har norske myndigheter vært påpasselige med å understreke at dette i seg selv ikke innebærer et økt trusselnivå mot Norge; det ses mer som et uttrykk for en normalisering av Russland som en av verdens stormakter (St. prp. 1 2009–10, 22).

I dette synes det likevel å ligge en norsk uro for at Russland som revitalisert stormakt

vil føre en mer pågående utenriks- og sikkerhetspolitikk, der nasjonale interesser fremmes på offensive måter. Videre eksisterer det en norsk bekymring for at innenrikspolitiske forhold i Russland med økende grad av maktkonsentrasjon, ensretting og russisk patriotisme har bidratt til å kjølnе forholdet mellom Russland og Vesten og skapt mer uforutsigbarhet rent allment (Evne til innsats 2009, 39–40). Den norske historikeren Rolf Tamnes (2008, 40) betegner den russiske utenriks- og sikkerhetspolitikken som “frykt- og trusselbasert”. Sett fra Moskva, antas andre stormakter og stormaktsgrupperinger (Nato inkludert) å ha ekspansive ambisjoner på bekostning av Russlands interesser. Russlands resolute militære inngripen i Georgia i 2008 og den sterke russiske motviljen mot ukrainsk Nato-medlemskap er bare to av flere eksempler i denne sammenheng. En mer potent russisk militærmakt koblet med russiske stormaktsambisjoner kan være en kime til fremtidige væpnede konflikter også i norske nærområder. Til dette kommer uforutsigbarheten i en hver episode eller krise som måtte oppstå. Det er knapt grunn til å anta at en alvorlig krise i Norges del av verden vil ha en mye svakere egendynamikk enn det vi så i den tidlige fasen av krigen mellom Hizbollah og Israel, som Tamnes uttrykker det:

At Russland igjen vil disponere et mer slagkraftig militærapparat, kan i seg selv øke tilbøyeligheten til å bruke makt, og en krise kan gjennom sin egendynamikk lede til betydelig maktbruk (Tamnes 2008, 43–44).

I vår sammenheng er det viktig å merke seg at alle disse forholdene i første rekke er knyttet til Norges sjø- og luftterritorium, og i en militær kontekst synes dermed sjø- og luftstridskrefter mest relevante. Selv om den direkte betydningen av laddimensjonen i utgangspunktet dermed synes å være noe nedtonet, vil vi argumentere for at den i gitte situasjoner kan vise seg å være svært viktig, om ikke avgjørende. En motstander kan for eksempel søke å begrense norske myndigheters handlefrihet eller utøve direkte press mot Norge ved å besette strategisk viktig norsk landterritorium eller vital infrastruktur på land (for eksempel petroleumsanlegg, havner eller flyplasser). Som vi nevnte innledningsvis i dette kapitlet, har regjeringen i de senere år funnet grunn til gjentatte ganger å poengtere at denne typen trusler kan utvikle seg raskt med påfølgende krav til resolutt og hurtig reaksjon fra norske myndigheter (Evne til innsats 2009, 41). Videre er det åpenbart at grensekrenking på land, selv i meget begrenset omfang, gir langt mer vidtrekkende strategisk-politiske konsekvenser enn tilsvarende krenkelser på sjøen eller i luften. Tidligere forsvarssjef Sverre Diesen sier det slik:

Fly og fartøyer kan bevege seg i internasjonalt farvann og luftrom og faktisk levere sine våpen derfra, uten i det hele tatt å krenke norsk område. Eventuelt kan de om nødvendig foreta en hurtig inntregning på norsk område og så normalisere situasjonen raskt ved å trekke seg ut igjen. Dette i motsetning til landstyrker som alltid vil befinne seg på en stats territorium – sitt eget eller annens. Setter man

inn landstyrker har det derfor en langt mer dramatisk og irreversibel karakter [...] (Diesen 2011: 78)

Enhver bevisst grensekrenking med landmilitære styrker inn på norsk territorium vil trolig bli ansett som så alvorlig at norske myndigheter aktivt vil søke å etablere en situasjon som utløser Atlanterhavspaktens artikkel 5, kollektivt Nato-forsvar, med påfølgende militær maktbruk for å reetablere Norges territoriale integritet.

LANDKRIG I NORGE

I dag legges det til grunn at det norske forsvaret på egen hånd, eventuelt sammen med norske sivile myndigheter, skal være i stand til å håndtere begrensede episoder og kriser. Det forutsettes at alle sikkerhetspolitiske utfordringer ut over dette må håndteres i en Nato-kontekst, altså skulder til skulder med allierte styrker (Evne til innsats 2009, 10–11, 62). Det norske forsvaret har en tredelt rolle. For det første etablerer det, gjennom tilstedeværelse og beredskap med relevante og potente militære styrker, en terskel for bruk av militærmakt mot Norge. For det andre, dersom militærmakt likevel blir brukt mot Norge, vil norske militære styrker etablere en kampsituasjon som påkaller alliansens og verdens oppmerksomhet. For det tredje vil Forsvaret ha en avgjørende rolle ved mot-tak av og operasjoner sammen med eventuelle allierte forsterkingsstyrker som kommer til unnsetning. Det er imidlertid knapt tvil om at overføringen av slike forsterkninger vil kunne være både tid- og ressurskrevende.

Å legge forholdene til rette for hurtig innsetting av allierte militære styrker er derfor svært viktig, da alternativet vil være at Forsvaret i et lengre tidsrom må gjennomføre landoperasjoner primært ved hjelp av nasjonale styrker. Nasjonale og allierte luftstyrker vil hurtig kunne settes inn for å støtte en landoperasjon. Tilsvarende vil det være mulig å fremføre maritime styrker i løpet av relativt kort tid. Natos responsstyrke (*NATO Response Force* – NRF) er også øremerket for hurtig innsetting i krisesituasjoner. Tilsvarende har det amerikanske marinekorpset fremdeles forhåndslagret tyngre materiell og forsyninger for en brigade i Trøndelag. Dette gir USA og alliansen mulighet til å kunne reagere hurtig i forhold til ulike sikkerhetspolitiske kriser i nordområdene, men det er altså en viktig forskjell mellom luft- og sjøstyrker på den ene side og landstyrker på den annen: Selv om visse forberedelser er gjort, vil det være mer komplisert og tidkrevende å overføre sistnevnte type styrker.

Samtidig har alliansen de siste femten årene vært tungt engasjert på Balkan og i Afghanistan, og det har vært lite fokus på kollektivt forsvar og de nordlige deler av alliansens kjerneområde. Denne utfordringen har som nevnt blitt adressert i arbeidet med alliansens nye strategiske konsept, som ble vedtatt på Natos toppmøte i Lisboa i november 2010. I det strategiske konseptet beskrives Artikkel 5 som kjerneoppgaven for alliansen, og det understrekes en ambisjon om at Nato skal ha evne til å:

[...] carry out the necessary training, exercises, contingency planning and information exchange for assuring our defence against the full range of conventional and emerging security challenges, and provide appropriate visible assurance and reinforcement for all Allies. (Nato 2010: para. 19)

Mens det i en lengre periode har vært en viss usikkerhet knyttet til hvor oppdatert Natos operative planlegging for krisehåndtering og kollektivt forsvar har vært, herunder omfang og innretning på allierte styrkebidrag til Norge, vil implementeringen av nytt strategisk konsept endre på dette. Gitt at det nye strategiske konseptet virkelig implementeres, og basert på rådende militære konsepter og den eksisterende styrkestrukturen i Nato, antar vi at den mest aktuelle forsterkning til Norge i en krisesituasjon vil være en robust sammensatt fellesoperativ styrke. En slik styrke vil etter alt å dømme operere under kommando av et Nato-hovedkvarter. Den *landmilitære* delen av en eventuell forsterkningsstyrke vil trolig være sammensatt av så vel lette infanteristyrker som tyngre mekaniserte styrker.

Hva slags landforsvar har så Norge å stille opp med i perioden før allierte kommer til unnsetning – og til å samvirke med allierte forsterkninger? Som nevnt består landforsvaret i dag av en liten hær og ditto heimevern. Hærens krigsorganisasjon er en mekanisert brigade, forlagt i henholdsvis Indre Troms og Østerdalen. Viktige deler av denne er imidlertid til en hver tid på oppdrag i utlandet, og det er ikke gitt at styrker umiddelbart kan overføres fra eksempelvis Afghanistan og settes rett inn i operasjoner hjemme. Vi vil også nevne at det er bortimot 1000 kilometer fra Hærens tyngdepunkt på Troms innland til de østlige delene av Finnmark fylke. I tillegg til brigadestrukturen stiller Hæren spesialstyrker. Disse er fleksible og mobile med meget kort reaksjonstid, men svært små i størrelse.

Heimevernet har ansvar for territorialforsvaret og er organisert i 11 HV-distrikter med klart definerte geografiske ansvarsområder. Krigsorganisasjonen er fordelt med de nevnte 5000 i innsatsstyrkene og de øvrige 40 000 i forsterkings- og oppfølgingsstyrken. Det er imidlertid nødvendig å understreke at det er omdiskutert hvor "gripbare" forsterknings- og oppfølgingsstyrken er, og hvorvidt de kan brukes i skarpe situasjoner. Andre relevante nasjonale militære kapasiteter i en landoperativ sammenheng er Luftforsvarets jagerfly, helikoptre, overvåkingsfly og luftvern. Sjøforsvaret kan bidra med artilleriild fra fregatter, fartøybasert luftvern, spesialstyrker, overvåkingskapasitet og sikring av flanker med sjøside. I en situasjon der alliert forsterking er aktuelt, kan også Forsvaret mobilisere enkelte avdelinger med kapasitet til å yte vertslandsstøtte (St.prp. 48 2007–08, 76,84–85).

ET MULIG HYBRID LANDOPERATIVT KONSEPT

Hvordan skal så norske styrker operere ved trusler mot landets territorium? Norsk strategisk kultur og Norges posisjon som et vestlig demokratisk og liberalt samfunn tilsier på

den ene side at hybridkrig generelt og Hizbollahs strategi spesielt, har få elementer som vil være relevante i en norsk kontekst. Vilka'rlig beskytning av fiendens territorium med unoyaktige raketter og bevisst bruk av sivile befolkningssentra som stottepunkter i landstriden er bare to av flere eksempler i sa' henseende. Pa' den annen side kan det synes som enkelte elementer av hybridkrigskonseptet, herunder den type strategiske, operasjonelle, taktiske og stridstekniske tilna'rmning som Hizbollah hadde, kan ha overforingsverdi til norske forhold. Vi vil pa'peke saerlig to forhold med relevans for landkrig i Norge: (i) *Evne til a' absorbere et angrep* og (ii) *evne til a' ramme motstanderen strategisk*. Vi vil i det folgende se naermere pa' disse to forholdene og drifte relevansen av dem.

Å ABSORBERE ANGREP

Ved landkrig pa' norsk territorium vil Haerens og Heimevernets oppgaver til en viss grad kunne sammenlignes med Hizbollahs bakkeoperasjoner i 2006. For det første ma' landstyrkene kunne etablere en stridssituasjon som faktisk fanger verdens oppmerksomhet og – i Norges tilfelle – utlo'ser Atlanterhavspaktens artikkel 5. Dernest ma' landstyrkene ha evne til a' absorbere et angrep pa' en slik ma'ate at motstanderen ikke na'r sine ma'lssettinger med en gang. Til sist ma' landstyrkene, sammen med allierte forsterkinger, ma'ke a' etablere en situasjon som er mest mulig fordelaktig med sikte pa' a' reetablere Norges territoriale integritet. Enkelt sagt vil det dreie seg om a' pa'fo're motstanderen maksimalt med tap og a' sinke ham tilstrekkelig, slik at allierte forsterkinger kan fremfo'res og en pa'folgende offensiv operasjon kan iverksettes. I et slikt scenario vil derfor norske landstyrkers strategi innledningsvis ma'tte va're defensiv. Deretter, under forutsetning om allierte forsterkinger, ma' den va're offensiv.

I hybridkrigen, dokumentert i va'r studie av Hizbollahs handlema'ter under Libanonkrigen, innga'r evnen til a' absorbere et angrep som en viktig del av *beskyttelseslaget* rundt kapasitetene som kan ramme motstanderen strategisk. I tillegg har det en verdi i seg selv a' nekte motstanderen en rask seier og i stedet tvinge ham inn i en utmattelseskrig. Det er her viktig a' pa'peke et sentralt forhold: En strategi som baserer seg pa' utmattelse er ikke no'dvendigvis ensbetydende med at krigen blir lang. Hizbollahs 34 dager lange operasjon i 2006 er et eksempel pa' det. Dette er viktig gitt norske forhold, da en strategi som foreskriver langvarige kamphandlinger og sva'rt store forsakelser fra landets befolkning neppe er forenelig med norsk strategisk kultur. Derimot vil en utmattelsesstrategi basert pa' en kombinasjon av det Forsvarets fellesoperative doktrine omtaler som den "lavintensive" og "ho'ointensive" utmattelsesmetoden va're forenelig med norsk strategisk kultur (FFOD 2007, 62). Dette vil fo'rst og fremst bety bruk av teknologi og metoder som motstanderen i mindre grad kan beskytte seg mot, samtidig som norske styrker opererer systematisk for a' pa'fo're ham tap. Tidsaspektet bo'r ideelt sett va're tilpasset den forventede responstid fra allierte styrker, men her er det en utfordring gitt usikkerheten knyttet til denne responstiden.

Hvordan absorbere et angrep?

Hizbollahs landforsvar av Sør-Libanon var dypt, hovedsakelig gruppert i landsbyer og langs sannsynlige fremrykningsakser for IDF. Gruppering i landsbyer og aktiv utnyttelse av sivil infrastruktur til militære formål kan være i strid med folkeretten og er etisk tvilsomt. Når det er sagt, kunne Hizbollah vanskelig unngå å gruppere seg i de sørlibanesiske landsbyene, da området er tett befolket og landsbyene som regel er posisjonert på taktisk viktige høydedrag. Samtidig er det rimelig å forstå Hizbollahs bruk av landsbyer som et bevisst tiltak for å gjøre stridsfeltet komplekst og uoversiktlig. Videre ga landsbyene utmerket beskyttelse, hvilket gjorde at Hizbollahs styrker kunne operere relativt statisk på disse støttepunktene. Logikken bak bruken av landsbyene var altså hovedsaklig å oppnå beskyttelse samtidig som bruken av dem genererte et komplekst og uoversiktlig stridsfelt. Dette, i kombinasjon med forhåndslagre og et tilpasset kommando- og kontrollsystem, ga Hizbollahs avdelinger meget god stridsutholdenhet – langt ut over det volumet på deres styrker tilsa.

I Norge, og særlig i Nord-Norge, er befolkningstettheten lav og tettstedene få. Et forsvar sentrert rundt tettsteder vil derfor i beste fall gi et punktforsvar av viktig infrastruktur, men ikke ha særlig stor betydning for evnen til å absorbere et angrep. Til dette kommer at det altså knapt ville vært akseptabelt med utstrakt bruk av tettbebyggelse som støttepunkter i striden. Som vi påpekte i kapittel 2, er det tvert imot en norsk tradisjon for å planlegge med strid primært i fjell- og skogsområder. Det kan dermed synes vanskelig å overføre denne delen av Hizbollahs tilnærming til norske forhold. Samtidig vil vi hevde at den underliggende logikken – å etablere et seigt og lite synlig forsvar som gjør situasjonen farlig og uoversiktlig for fienden – fullt ut er forenelig med norsk strategisk kultur.

Et *dypt gruppert* landforsvar i Norge kan oppnå god beskyttelse og generere et komplekst og uoversiktlig stridsfelt, blant annet ved å anvende styrker som er mobile og hurtige, har lav signatur, kan utnytte komplekst terreng og klima og operere spredt. Komplekst terreng i denne sammenhengen er typisk fjell, kystnære strøk, defiléartet lende, skogsområder og dersom tvingende nødvendig: tettsteder og industriområder. Mobilitet, hurtighet og lav signatur kan oppnås ved å ta i bruk for eksempel snøscootere og lette terrengkjøretøy som fremkomstmiddel. Spredt gruppering kan blant annet gjøres mulig basert på et moderne og sikkert kommando- og kontrollsystem. Slike virkemidler, kombinert med et robust system for logistikk, vil kunne gi styrkene tilstrekkelig stridsutholdenhet til å absorbere et angrep over tid.

Vi vil samtidig understreke at særlig to forhold synes kritiske i denne sammenhengen. For det første kan det være en stor utfordring å gjennomføre logistisk understøttelse av en styrke som er gruppert over et stort område og primært opererer i små enheter. Logistikksystemet og taktikken må derfor avstemmes. Det er neppe urimelig å hevde at det er logistikkapasiteten som her må sette begrensninger for taktikken. Dette betyr at logistikksystemet bør gjøres mest mulig fleksibelt og distribuert, herunder bør den enkelte avdeling være mest mulig selvforsynt og på andre måter forberedt for langvarig

selvstendig strid. For det andre forutsetter god stridsutholdenhet at avdelingene kan drif-tes og ledes over tid. Dette krever et tilstrekkelig volum av mannskaper og befal både i stridende- og støttefunksjoner, så vel som i ledelsesfunksjoner.

En slik distribuert og fleksibel måte å organisere og operere deler av landforsvaret på, vil være meget krevende. Et stort antall små og tilnærmet autonome stridsgrupper vil operere spredt over store avstander. Dette krever en stridsledelsesmodell som vil ligge nær opp til Hizbollahs ledelsesfilosofi for bakkestyrkene. Viktigste er de gode erfaringene Hizbollah hadde med å utøve intensjonsbasert ledelse, herunder fremelske initiativ og handlekraft på lavere kommandonivå. Disse elementene synes godt integrert i den norske strategiske kulturen, og anses derfor som gjennomførbar i en norsk landoperativ kontekst. Essensen i dette er sågar nedfelt i den norske fellesoperative doktrinen fra 2007 (FFOD, 162–163).

Hizbollahs bakkestyrker hadde evne til å påføre IDF tap gjennom bruk av panservernvåpen, ulike miner og improviserte sprengladninger, enkle håndvåpen og bombekas-tere. Ingen av disse kapasitetene krevde store, lett synlige plattformer. Snarere tvert imot var de relativt små, hovedsakelig bærbare og hadde følgelig lav signatur. Samtidig viste Hizbollah at kombinasjonen av panservernvåpen, miner/hinder og håndvåpen stedvis hadde meget god effekt mot IDFs sofistikerte pansrede materiell og infanteri. Mye tyder også på at det her var et uforløst potensial hos Hizbollah: De kunne etter alt å dømme ha oppnådd enda større effekt av disse våpensystemene dersom de hadde hatt et høyere nivå på sitt stridstekniske samvirke. Det samme gjelder Hizbollahs evne til å gjennomføre fellesoperasjoner. Dette var så og si fraværende i Hizbollahs strategi (på samme måte som fellesoperasjoner knapt er omtalt i den hybridkrigslitteraturen vi har gått igjennom). Dette kan ha sin naturlige forklaring i at aktører som så langt har utøvd hybridkrig, som Hizbollah, verken har materiellmessige eller ferdighetsmessige forutsetninger for å oppnå dette nivået av fellesoperativt samvirke. Vi vil likevel hevde at Hizbollahs rakettskyte og landstyrke kan ses som to atskilte “forsvarsgrener”, og at det var et betydelig ubrukt po-tenzial for samvirke mellom de to grenene under landstriden sommeren 2006.

For det norske landforsvaret kan disse erfaringene nærmest uavkortet overføres, gitt at de lette infanterivåpnene opereres innenfor rammen av den organisasjons- og stridsmodellen vi har diskutert. Dette vil sikre at signaturen holdes lav, mobiliteten og hastigheten høy og spredningen stor. I motsatt fall, ved å organisere denne typen våpen-systemer i større infanteriavdelinger typisk for det norske kald-krigsforsvaret, vil signatu-ren øke dramatisk samtidig som mobiliteten og hurtigheten synker tilsvarende. Samtidig vil ikke den reelle effekten mot en pansret konvensjonell motstander øke, kanskje heller tvert imot avta på grunn av økt friksjon i egen organisasjon.

Med tanke på stridstekniske og fellesoperativt samvirke har trolig det norske landfor-svaret langt bedre forutsetninger enn Hizbollah til å oppnå tilnærmet optimal utnyttelse av de ulike våpensystemenes utfyllende og gjensidig forsterkende egenskaper. For det første er det lang tradisjon for å tilstrebe dette, spesielt i Hæren. For det andre er Hærens

avdelinger organisert nettopp med tanke på å oppnå synergieffekter mellom ulike våpenkapasiteter. For det tredje har landforsvaret gode forutsetninger for å kunne trene på dette, både under hjemlige øvelser og i internasjonale operasjoner. Det dreier seg om helt andre treningsmuligheter enn hva Hizbollah noensinne har hatt. For det fjerde har den teknologiske og kulturelle utviklingen i Forsvaret gjort at det er et stadig tettere samvirke mellom spesielt Hæren og Luftforsvaret. Dette gjør at ild fra jagerfly nå kan ledes direkte av bakkestyrker, noe som utgjør en betydelig styrkemultiplikator for landstyrkene.

Som vi så brukte Hizbollah primært flatbanevåpen, miner og bombekastere for å påføre IDF tap. Feltartilleri i konvensjonell forstand ble ikke anvendt. Dette har sin naturlige forklaring i at feltartilleri normalt må opereres åpent og har høy signatur – altså ville Hizbollahs umiddelbare sårbarhet økt. Gjennom det nylige norske vedtaket om anskaffelse av moderne artilleriskyts (Forsvarsdepartementet 2009), vil Hæren få et feltartilleri som har meget god egenbeskyttelse og dermed i stor grad kan operere under fiendens deteksjonsnivå. Først og fremst er det mulig fordi skyteteknologien tillater spredt gruppering og hyppige forflytninger. I tillegg har skytsene god pansring og fremkommelighet. Norge kan derfor i motsetning til Hizbollah anvende feltartilleri. Feltartilleriets rekkevidde begrenser seg imidlertid til om lag 40 kilometer. Det synes derfor å være et kapasitetsgap mellom feltartilleriets korte og jagerflyenes lange rekkevidde. En utfylling av dette gapet gjennom (re)anskaffelse av bakkebasert raketartilleri kan derfor synes hensiktsmessig. Det vil i hvert fall være i tråd med de gode erfaringene Hizbollah fikk med stor bredde i raketarsenalet. Til forskjell fra Hizbollahs raketarsenal har dessuten moderne raketartilleri meget høy presisjon. Raketartilleriet vil kunne fylle rollen som tapspåfører på lange hold (40 til 250 kilometer) samt at det i motsetning til jagerfly kan være virksomt under alle værforhold. Denne typen artilleri er imidlertid langt vanskeligere å beskytte, og det vil derfor være nødvendig å etablere komplette systemer rundt det i form av luftverndekning, nærforsvar og overvåking. Dette hadde ikke Hizbollah kapasitet til, men i en norsk kontekst er det mulig, og ulike typer artilleri vil kunne øke landforsvarets evne til å påføre tap betydelig.

Hybridkrig, igjen eksemplifisert ved Hizbollahs operasjoner under Libanon-krigen, kan sies primært å foreskrive en defensiv strategi. En defensiv strategi kan imidlertid inneholde klare elementer av offensive tiltak, for eksempel motangrep. I Hizbollahs tilfelle er det først og fremst raketangrepene mot Israel som må betraktes som det offensive element i strategien; motangrep og omfattende manøver med bakkestyrker var en sjeldenhet. Dette har sin naturlige forklaring i at omfattende manøver og motangrep ville eksponert Hizbollahs infanteristyrker og gjort dem svært sårbare for IDFs overlegne konvensjonelle kapasitet. Samtidig skal vi bite oss merke i at styrkene med utgangspunkt hvert enkelt støttepunkt opererte mobilt og under IDFs deteksjonsnivå, herunder gjennomførte de mindre lokale motstøt (Biddle og Friedman 2008, 39–40). Fravær av motangrep ut over dette, altså i områdene mellom støttepunktene, medførte imidlertid at IDF langt på vei hadde uhindrede manøvermuligheter her.

Denne gjennomgående reaktive forsiktigheten fra Hizbollahs side kunne skapt en taktisk situasjon der de hadde mistet initiativet. At dette ikke skjedde var trolig mest et utslag av IDFs manglende vilje og evne til å gjennomføre landstriden med tilstrekkelig styrkeinnsats, tempo og momentum. Vi vil dermed hevde at Hizbollahs taktiske ambisjonsnivå ikke må tolkes som et utslag av manglende vilje til å føre en mer mobil og offensiv bakkestrid, men snarere som et utslag av det mulighetsrommet IDF ga dem for taktiske disposisjoner. Men det kan også være at Hizbollahs bakkestyrker ikke hadde et tilstrekkelig treningsnivå som gjorde det hensiktsmessig å gjennomføre en mer bevegelig og offensiv bakkestrid. Dette synes imidlertid mindre relevant. Resonnementet ovenfor impliserer nemlig at så vel det taktiske ambisjonsnivået som tilhørende øving, materiell og ledelsessystem i *utgangspunktet* måtte innrettes mot et statisk støttepunktforsvar.

I en norsk kontekst er disse erfaringene meget interessante. Det analytiske utgangspunktet for denne påstanden er postulatene blant våre "hybridkrigsteoretikere" om at enhver eksponering av militære kapasiteter krever tilsvarende god beskyttelse. For bakkestyrker vil dette først og fremst innebære en kombinasjon av pansring, ildkraft, mobilitet, luftvern, logistikk og tilgang til rettidig og valid etterretningsinformasjon. I en konflikt mot en moderne utrustet konvensjonell motstander må dermed summen av de ulike beskyttelsestiltakene være minst like gode, helst bedre enn motstanderens. Hizbollah, på lik linje med en rekke andre aktører som har gjennomført en eller annen form for hybridkrig, var ikke i posisjon til å anskaffe for eksempel moderne pansret materiell.

Norge har derimot både en internasjonal posisjon, en alliansetilknytning og tilstrekkelige ressurser til å anskaffe denne typen moderne, godt beskyttede landsystemer. Hæren opererer i dag to slike mekaniserte manøveravdelinger i form av Telemark bataljon og Panserbataljonen. Denne typen avdelinger, organisert som taktiske "combined arms"-samvirkesystemer, vil dermed kunne utgjøre det nødvendige offensive elementet i landstriden. Som del av en strategi der hensikten primært er å sinke motstanderens fremrykning, kan denne typen avdelinger operere mer offensivt i åpent terreng, herunder for eksempel nyttes til motangrep ved fiendtlige gjennombrudd eller ved eventuelle gunstige taktiske situasjoner som måtte oppstå. Gitt at en konvensjonell fiende som angriper Norge viser langt større operasjonell og taktisk evne og vilje enn hva IDF gjorde i Libanon, vil en kombinasjon av hovedsakelig defensivt orienterte små og mobile avdelinger gruppert i et dypt forsvar og offensivt orienterte større avdelinger være nødvendig. En slik kombinasjon vil gjøre det mulig for landforsvaret å beholde initiativet i striden, i tillegg til å kunne tvinge striden inn i et terreng som er fordelaktig for de norske styrkene.

Lette manøverstyrker og et begrenset antall mekaniserte manøveravdelinger har imidlertid begrenset evne til alene å sinke en konvensjonell motstander. Det er derfor nødvendig å tilføre disse avdelingene feltarbeidskapasiteter som gjør dem i stand til å *stanse* motstanderens fremrykning i begrensede tidsrom. Utenfor landsbyene oppnådde Hizbollah dette gjennom å benytte seg av solide feltbefestninger lokalisert i tilknytning til sannsynlige fremrykningsakser for IDF. Hizbollahs store utfordring var dog at de hadde

få – om noen – manøveravdelinger som var i stand til å utnytte den taktiske *pivoten* disse befestningene skapte. Overført til norske forhold synes det derfor nødvendig at både de lette og de tunge manøverstyrkene i begrensede tidsrom må være i stand til å etablere feltbefestninger og tilhørende sperreiltak.⁵ Slike godt beskyttede støttepunkter vil kunne fungere som *pivoter* for sammensatte manøveroperasjoner både i fiendens flanker og rygg. Det kan oppnås en god dynamikk mellom nedgravde statiske styrker og mobile manøverstyrker. Motstanderen utsettes for et vanskelig dilemma: Han tvinges til å forholde seg til det statiske punktforsvaret, men må samtidig avsette styrker for å beskytte sine flanker og rygg.

IMPLIKASJONER FOR LANDFORSVARSTRUKTUREN

Lette og mobile manøverstyrker med høy direkte og indirekte tapspåføringskapasitet, men samtidig lav signatur, *kombinert* med tunge mekaniserte manøverstyrker, synes å være hensiktsmessige dersom vi skal overføre elementer fra hybridkrigen til norske landmilitære forhold. I tillegg må begge disse styrkekomponentene kunne etablere godt beskyttede støttepunkter som både kan stanse motstanderens fremrykning, samtidig med at de kan fungere som en manøvermessig *pivot*. Taktiske ildstøtte fra henholdsvis feltartilleri, rakettartilleri og jagerfly må effektivt kunne utnyttes av manøverstyrkene gjennom moderne kommando- og kontrollsystemer. I tillegg kan disse kapasitetene på egen hånd påføre fienden tap. I sum kan dermed landforsvaret operere på en slik måte at det skapes en *dyp og dynamisk forsvarssone* med kapasitet til å sinke motstanderen over tid, samtidig som det kan la seg gjøre å påføre ham høye tap.⁶ Den fremste lærdommen fra Hizbollahs operasjoner i så måte er fordelene ved å operere under motstanderens deteksjonsnivå, eventuelt beskytte kapasitetene tilstrekkelig dersom det er vanskelig å holde dem utenfor syne av motstanderen. Kombinert med et robust kommando- og kontroll- og logistikk-system gjør dette at landforsvaret kan oppnå høy grad av stridsutholdenhet, selv om det er av begrenset størrelse rent volummessig.

Det sentrale elementet i hybridkrigen med å sinke fienden og påføre ham tap, har i stor grad overføringsverdi til norske landmilitære forhold. Samtidig er disse elementene altså forenelige med norsk strategisk kultur. Imidlertid er det viktig å være klar over at en prioritering og oppbygging av lette infanteristyrker samt operasjoner som blant annet baserer seg på statisk punktforvar vil være et brudd med de senere års utvikling i Hæren. Det har blant annet vært en ensidig satsing på mekaniserte manøveravdelinger, og de mer tradisjonelle jeger- og infanteriavdelingene er nedlagt. Dersom Hæren og Heimevernet ses under ett, vil vi argumentere for at det verken finnes kulturelle eller fagmilitære forhold som taler imot en utvikling av landforsvaret i tråd med de erfaringene vi har diskutert. En utfordring kan likevel være at operasjoner med små og lette infanteriavdelinger, oppsatt med moderne våpen- og sambandssystemer, er ressurskrevende utdannings- og tidmessig. Det kan derfor stilles spørsmål om hvorvidt denne typen avdelinger

vil oppnå en reell beredskapstid ut over et par måneder i løpet av vernepliktstiden. Den stridsklare kapasiteten, gitt uendret lengde på førstegangstjenesten, må derfor først og fremst ivaretas av mobiliserbare avdelinger.

Utfordringen med en slik ordning er at innkalling av mannskaper og oppsetting av mobiliseringsavdelinger er tidkrevende. Dette er åpenbart problematisk i lys av norske myndigheters rådende sikkerhetspolitiske forståelse. Her vil vi imidlertid minne om at regjeringens vurderinger først og fremst er knyttet til trusler og situasjoner som kan oppstå på sjøen og i luften. Eventuelle trusler av landmilitær karakter vil erfaringsmessig både kreve lengre forberedelser hos motstanderen og ha høyere signatur. Sannsynligheten for at dette fanges opp av norsk eller alliert etterretningstjeneste er meget stor, og tidsaspektet synes derfor langt mindre kritisk for trusler mot landterritoriet enn mot henholdsvis sjø- og luftterritoriet. Et moderne, robust og fleksibelt mobiliseringssystem kan derfor trolig ivareta de beredskapsmessige hensynene for disse kapasitetene. Alternativet er enten å øke tjenestetiden i førstegangstjenesten eller å sette opp avdelingene med vervede mannskaper, men ingen av disse tiltakene synes gjennomførbare i lys av rådende politiske og økonomiske vurderinger, og dypest sett heller ikke med tanke på norsk strategisk kultur. Samtidig er det tegn på at norsk strategisk kultur er i endring i retning av større aksept for å bruke en større andel vervede mannskaper i stående avdelinger med stort innslag av høyteknologisk og utdanningskrevende materiell, tilsvarende de avdelingene vi tidligere har omtalt som mekaniserte manøveravdelinger. Dette kan synes hensiktsmessig både ut i fra et beredskapsmessig, og ifølge tidligere forsvarsjef Sverre Diesen, også et økonomisk ståsted (Diesen 2011, 159–160).

Avslutningsvis ser vi det også som nødvendig å foreta en kort vurdering av hvorvidt erfaringsoverføringene vi har drøftet så langt vil være forenelig med Norges alliansetilknypning og norsk deltakelse i internasjonale operasjoner. Det er lite som tyder på at de justeringer i Norges landforsvarsstruktur vi har drøftet vil forringe det norske landforsvarets interoperabilitet med øvrige Nato-styrker og kommandostruktur. Landforsvaret vil fortsatt kunne forholde seg til allierte prosedyrer samtidig som det aktuelle materiellet kan holdes i samsvar med alliansens standardiseringskrav. Landforsvaret vil også fortsatt kunne stille oppdragstilpassede styrkebidrag til internasjonale operasjoner. De infanteriavdelingene vi har skissert vil måtte ha en svært god grunnleggende utdanning, hvilket vil utgjøre et solid grunnlag for å oppøve mannskaper og befal både på oppdragsspesifikt materiell og stridsteknikk. De mekaniserte manøveravdelingene vil kunne trenes og utrustes i forhold til oppdragsspesifikke krav på samme måte som i dag. Dette gjør at hele innsatsstrukturen i landforsvaret i sum vil forbli relevant for innsats også i internasjonale operasjoner.

Å RAMME MOTSTANDEREN STRATEGISK

Landmilitære styrker har både en direkte og indirekte evne til å ramme motstanderen strategisk. De kan ramme direkte ved bruk av egne kapasiteter. Kraften til å ramme indirekte går først og fremst ut på at de kan beskytte øvrige fellesoperative kapasiteter som har evne til å ramme strategisk med betydelig slagkraft. Samtidig er det ikke utelukket at landstyrker også i seg selv kan ramme strategisk gjennom å påføre omfattende tap i motstanderens styrker, slik at dette påvirker hans politiske og strategiske beslutningstakere.

Norges militære kapasitet til å ramme motstanderen strategisk er likevel i hovedsak begrenset til kampflyvåpenet; Forsvaret har verken langtrekkene rakettartilleri eller missiler. Ut fra norsk strategisk kultur og det reelle styrkeforholdet mellom Norge og eventuelle motstandere, vil det imidlertid neppe være aktuelt å eskalere en konflikt gjennom å utføre omfattende bombing av sivile og militære mål på motstanderens hjemmebane. En eventuell bombekampanje vil trolig begrense seg til de militære og eventuelt sivile fiendtlige kapasiteter som oppholder seg på norsk territorium, og til militære kapasiteter på motstanderens territorium som direkte eller indirekte understøtter de fiendtlige styrkene på norsk jord. Det er heller ikke utenkelig at fiendtlige styrker som er under oppmarsj vil kunne utpekes som bombemål av norske myndigheter. Denne typen målbejemping er riktignok mer begrenset enn Hizbollahs strategiske bombekampanje mot Israel, men vi vil hevde at den likevel kan påvirke en motstanders politiske og militære beslutninger. Men, et moderne samfunn kan som kjent rammes på mange andre måter enn gjennom bombing. Det kan være aktuelt å ramme motstanderen strategisk gjennom for eksempel målrettede informasjonsoperasjoner som samler internasjonal støtte og setter motstanderen under tungt internasjonalt press. Ulike former for ikke-kinetiske angrep knyttet eksempelvis til *cyberspace* kan også gi strategiske effekter. I slike sammenhenger har landforsvaret en mer perifer rolle, men det kan få en avgjørende betydning for nærforsvaret av kritisk infrastruktur knyttet til eksempelvis mediehus, kraftforsyninger og telekommunikasjon.

Nærforsvar av et stort antall posisjoner er mannskapskrevende. Samtidig er dette en type militært oppdrag som krever relativt enkel utdanning og utrustning. Dagens mannskapsvolum i Heimevernet synes derfor mer enn tilstrekkelig for å ivareta denne typen nærforsvarsoppdrag. Imidlertid kan det synes som treningsnivået på Heimevernets forsterkings- og oppfølgingsstyrker er så vidt lavt at ikke engang enkle nærforsvarsoppdrag kan løses på en tilfredsstillende måte (Gingstad 2009). For at Heimevernets styrkebidrag skal representere en reell fellesoperativ kapasitet, må treningsnivået heves, om så på bekostning av mannskapsvolumet.

Kampfly har i seg selv relativt god egenbeskyttelse så fremt de flyr og inngår i det luftoperative systemet. Sårbarheten er primært knyttet til flystasjonene. Det vil derfor være absolutt nødvendig å etablere svært robuste beskyttelsestiltak rundt flystasjoner i form av luftvern, nærforsvar, spredning av fly og logistikk samt fortifisering. Ut over nærforsvar av flystasjonene har landforsvaret i denne sammenhengen en begrenset rolle.

Det vil imidlertid kunne yte betydelig støtte til kampflykapasiteten ved å gruppere ut sitt eget luftvern på en slik måte at motstanderen nektes atkomst til deler av luftrommet. Motstanderens flystyrker kan dermed kanaliseres inn i spesifikke sektorer av luftrommet, noe som kan gjøre det enklere for Luftforsvarets kampfly og luftvern å bekjempe dem effektivt. Den planlagte anskaffelsen av nytt *kampluftvern* vil, såfremt den gjennomføres, gi Hæren nettopp denne kapasiteten (Forsvarsdepartementet 2009, 64). I tillegg vil en slik anskaffelse øke landmaktens evne til egenbeskyttelse og frigjøre Luftforsvarets luftvernkapasiteter til andre formål (St.prp. nr. 48 2008, 75–76, 79–82).

Vi har så langt avgrenset oss til å drøfte Norges nasjonale kapasiteter til å ramme motstanderen strategisk, samt hvilke beskyttelsestiltak dette krever. Vår forutsetning for denne diskusjonen er imidlertid at allierte forsterkinger vil ankomme Norge og kjempe inntil motstanderen er tvunget ut fra norsk territorium. Vi velger å betrakte allierte forsterkinger som en kapasitet med evne til å ramme motstanderen strategisk. Forutsetningen for å motta allierte forsterkinger er blant annet at sjø- og luft-kommunikasjonslinjene til Norge er åpne. Landforsvarets rolle i dette er i utgangspunktet marginal, men det vil ha en viktig rolle i å klargjøre og sikre vital infrastruktur som havneanlegg, flyplasser, jernbane- og veinett samt grupperingsområder. De allierte forsterkingene vil trolig ha kapasitet til å beskytte seg selv under fremføring og klargjøring, og norske landstyrker bør derfor primært prioritere beskyttelse av den nødvendige infrastrukturen.

SENSITIVITET FOR TAP – EN USIKKERHETSFAKTOR

Vår drøfting har så langt vist at det norske landforsvarets direkte evne til å ramme motstanderen strategisk for alle praktiske formål er begrenset til å påføre hans militære styrker betydelige tap. Vi vil imidlertid avslutningsvis ta et forbehold når det gjelder denne erfaringsoverføringen. Den clausewitzianske “treenigheten” mellom folket, det politiske lederskapet og militærmakten (Clausewitz 1997, 24) synes usedvanlig sterk i Israel. Det er mange årsaker til dette, men først og fremst skyldes det at IDF er garantisten for Israels eksistens på en langt mer fundamental måte enn hva vi ser at de militære forsvar i europeiske land, Norge inkludert, er. I tillegg må det nevnes at IDF er en forsvarsmakt bygd opp av og for folket, der nesten alle kvinner og menn gjennomfører verneplikt. Med tanke på den sterke “israelske treenigheten” er det altså knapt egnet til å overraske at Hizbollah kunne påvirke Israel strategisk gjennom å påføre IDF tap.

Nettopp det unike ved den “israelske treenigheten” kan imidlertid gjøre det problematisk å overføre Hizbollahs tilnærming – og de effekter de oppnådde – til en norsk kontekst; altså å forutsette at en motstander som angriper Norge vil være like sensitiv for tap som Israel. Det er snarere nærliggende å forvente at en motstander som først har valgt å angripe Norge, selv i begrenset omfang, også vil være villig til å tåle relativt store tap. På den annen side er det en generell internasjonal trend at tålegrensen for tap av soldatliv er langt lavere i dag enn tidligere. Selv i land som tradisjonelt har hatt en svært høy tålegrense for tap, er trenden den samme. Den britiske statsviteren Christopher Coker

dokumenterer dette i boken *Humane Warfare* (2001), og knytter det til en generell utvikling der "...we value life more highly, our own as well as that of our enemies" (ibid, 17). Til dette kommer en viss usikkerhet knyttet til hvordan den norske befolkning og verden for øvrig vil reagere på store tap og lidelser blant styrkene til en angriper på norsk jord. Erfaringene fra annen verdenskrig tilsier riktignok at toleransen for å påføre en angriper lidelser og tap er høy i Norge, men samtidig kan de internasjonale trendene på dette området – og den samfunnsutvikling som har funnet sted i Norge etter krigen – tilsi at den norske befolkning ikke vil forholde seg på samme måte til dette i dag og i fremtiden.

Hvorvidt det norske landforsvarets påføring av fiendtlige tap kan gi strategiske effekter, vil etter vårt syn derfor være et produkt av tre forhold: Det første er i hvor stort omfang tap påføres, det andre er i hvilken grad motstanderen er sensitiv for tap, og det tredje er hvordan Norges befolkning og verden for øvrig reagerer. Det er svært vanskelig å si noe mer konkret om dette, annet enn å påpeke at det norske landforsvarets direkte evne til å ramme strategisk gjennom tapspåføring vil være avhengig av hvilken motstander det dreier seg om og hvilken karakter en eventuell konflikt har.

Konklusjon

Den 28. august 1998 beskjøt amerikanske flåtestyrker en Al-Qaida-leir i Afghanistan med *Tomahawk* kryssermissiler. De amerikanske styrkene hadde sikker informasjon om at Osama bin Laden var i leiren, men det viste seg at han hadde forlatt leiren innen missilet nådde frem. På bakgrunn av blant annet denne erfaringen, har det amerikanske forsvaret de senere årene utviklet nye missiltyper som har langt høyere hastighet og treffsikkerhet. Målsettingen med de nye rakettene er å kunne bekjempe mål hvor som helst i verden innen en time etter identifikasjon (Sæbø og Egeberg 2010). Slike former for ny våpenteknologi gjør at USAs konvensjonelle militære overmakt forsterkes. Det er derfor grunn til å tro at motstandere av USA og deres allierte vil anstrenge seg ytterligere for å utvikle strategier som i minst mulig grad gjør dem sårbare for denne type teknologibasert overmakt. Særlig viktig i denne sammenhengen er å unngå deteksjon, samt å tilstrebe at kamphandlinger utøves i et mest mulig komplekst stridsmiljø.

Hybridkrigen, slik den er beskrevet i vår studie, er en måte enkelte, ja stadig flere aktører tilnærmer seg denne problematikken på. Ved å analysere både det som er skrevet om dette så langt og den andre Libanon-krigen, har vi sett at den hybride krigerens fremste målsetting nettopp er å gjøre motstanderens konvensjonelle overmakt minst mulig relevant. Et sentralt element i dette er å påvirke den globale opinion generelt og motstanderens hjemmeopinion spesielt. Dette kan oppnås blant annet gjennom å ramme motstanderen på eget territorium, påføre hans styrker store tap eller begrense hans handlingsfrihet gjennom aktiv bruk av media. Disse tiltakene, kombinert med å unngå deteksjon og å føre kampen i et komplekst stridsmiljø, gjør at aktører som fører en form for hybridkrig kan bevare sin kampkraft over tid. Dette gjør det igjen mulig å basere krigføringen på utmattelse. "Hybridkrigsteoretikerne" presenterer denne måten å føre krig på som en egen distinkt tilnærming, og den plasseres gjerne noenlunde midt mellom de mer etablerte militærteoretiske idealtypene geriljakrig og konvensjonell krig. Slik vi forstår hybridkrig, viser dette seg å være en fruktbar tilnærming til forståelsen av gråsonen mellom disse idealtypene. Kritikere av hybridkrig som konsept hevder imidlertid at dette ikke

er uttrykk for noe annet enn en tidløs dynamikk i krig og konflikt, herunder spesielt den enkelte aktørs behov for å tilegne seg asymmetriske fordeler i forhold til motstanderen. Videre mener enkelte kritikere at ulike former for hybridkrig først er relevant gitt en spesifikk trussel. Dette kan, ifølge kritikerne, gjøre at "hybridkrigsteorien" ikke har allmenn gyldighet, men først og fremst er relevant i forholdet mellom vestlige konvensjonelle aktører og ikke-vestlige statlige og ikke-statlige aktører.

For denne studiens formål gir likevel både teori og vårt empiriske casestudie et godt grunnlag for å drøfte et konseptuelt alternativ for landkrig i Norge. Vi har ikke tatt utgangspunkt i et konkret scenario, eller prøvd å si noe om sannsynligheten for krig i Norge. Vårt utgangspunkt har vært den sikkerhetspolitiske forståelse som i dag kommer til uttrykk både i forskningslitteraturen og offisielle dokumenter utgitt av norske myndigheter. Her fremheves det at fremtidige sikkerhetspolitiske utfordringer for Norge også vil kunne innebære konvensjonelle trusler mot norsk landterritorium. Dette gjør at det fortsatt er en utvetydig politisk ambisjon i Norge om å opprettholde Forsvarets nasjonale territorielle rolle, en ambisjon som har kommet stadig tydeligere til uttrykk de senere år. Videre har vi hatt som en grunnleggende forutsetning at Norge er medlem av Nato og at en væpnet konflikt på norsk landterritorium med stor sannsynlighet vil utløse Atlanterhavspaktens artikkel 5, kollektivt forsvar.

Ved å drøfte fenomenet hybridkrig med basis i de konkrete erfaringene fra Libanonkrigen, og i lys av det vi har valgt å kalle norsk strategisk kultur, kan det hevdes at det finnes visse elementer i hybridkrigen som kan overføres til landoperasjoner på norsk territorium. Selv om det åpenbart er store forskjeller mellom norsk strategisk kultur og Hizbollahs strategiske kultur, er det likevel i hvert fall ett grunnleggende forhold som tilsier at en viss overføring er mulig: Både Norge og Hizbollah er små aktører i en internasjonal sammenheng som baserer seg på utmattelse dersom de angripes, eller mer presist på "å holde ut". For Norge må Forsvaret kunne holde ut inntil allierte forsterkninger kommer til unnsetning og kan bidra til å gjenetablere Norges territorielle integritet, mens det for Hizbollah i 2006 handlet om å holde ut inntil det internasjonale samfunnet krevde at kamphandlingene opphørte. I lys av dette blir overføringsverdien særlig tydelig på to områder: (i) *evne til å absorbere et angrep* og (ii) *evne til å ramme motstanderen strategisk*.

Evne til å absorbere et angrep forutsetter at landforsvaret har god stridsutholdenhet samt opererer våpensystemer med stor tapspåføringskapasitet. Vi har argumentert for at det norske landforsvaret bør prioritere å sinke motstanderen i en slik grad at han nektes å umiddelbart nå sine målsettinger – og at allierte forsterkninger kan bygges opp i tilstrekkelig grad for en motoffensiv. Dette kan oppnås ved å etablere et dypt og dynamisk landforsvar der styrkene opererer på en slik måte at de unngår deteksjon, men samtidig er i stand til å påføre motstanderen maksimalt med tap. Kombinasjonen av små, mobile og lett oppsatte manøverstyrker, mekaniserte manøverstyrker og ildstøtte i form av artilleri og jagerfly synes godt egnet til dette. For å beholde initiativet i denne hovedsaklig defensivt orienterte strategien, er det imidlertid nødvendig å ha evnen til å gjennomføre

avgrensede offensive operasjoner. I lys av det som hittil er skrevet om hybridkrig og Hizbollahs erfaringer omkring deteksjon og beskyttelse, har vi argumentert for at disse kapasitetene må ha tilstrekkelig beskyttelse og ildkraft for å kunne møte motstanderen i direkte kamp, også i et åpent og mindre komplekst terreng. Norge er i en posisjon til å anskaffe denne typen moderne og dyrt materiell, men selve volumet vil trolig bli begrenset av Forsvarets økonomiske rammer.

Det norske landforsvarets evne til direkte å ramme strategisk er først og fremst knyttet til dets evne til å påføre motstanderens militære styrker tap. Hvorvidt dette faktisk har strategisk effekt, er imidlertid avhengig av flere forhold som det er svært vanskelig å kvantifisere, blant annet motstanderens sensitivitet for tap; altså i hvor stor grad deres befolkning, politikere og militære beslutningstakere lar seg påvirke av store tapstall i sine militære styrker. Landforsvarets indirekte evne til å ramme motstanderen strategisk handler hovedsakelig om å beskytte andre militære og sivile kapasiteter med direkte eller indirekte evne til å ramme utover det taktiske stridsfeltet. Å sikre mottak og fremføring av allierte forsterkninger er en av landmaktens viktigste roller i denne sammenheng.

Vår argumentasjon for å overføre enkelte erfaringer som er høstet i en hybridkrigs-kontekst til norske forhold, kan naturligvis problematiseres. Det kan for eksempel stilles spørsmål om hvorvidt det dreier seg om hybridkrig når kun enkelte elementer, og da først og fremst ganske tradisjonelle militære metoder, løftes ut og frikobles fra de andre elementene vi har sett hos hybride krigere (terroraktivitet, etc.). Vi mener likevel at det landoperative konsept som er skissert i denne studien er basert på de erfaringene som er høstet i en hybridkrigs-kontekst, og at det inneholder alternative, dels irregulære tilnæringsmåter som knapt kunne vært utledet på annen måte enn gjennom studier av hybridkrigen som fenomen og Libanon-krigen spesielt.

En annen, og kanskje mer viktig innvending, kan være at vår beskrivelse av landoperasjoner, og særlig av formålet med dem, tilsynelatende har flere likhetstrekk med den kalde krigens *holdetidskonsept* (Børresen et. al. 2004, 373). På et konseptuelt plan er det åpenbart likheter mellom dette konseptet og vår vekt på "å holde ut" inntil allierte forsterkninger kommer til unnsetning. Dette skyldes blant annet at norske myndigheters målsetting på dette området egentlig ikke har endret seg så mye etter den kalde krigen. Det gis fremdeles eksplisitt uttrykk for at den norske målsettingen ved eventuell militær aggresjon mot Norge, selv av begrenset art, er å gjennomføre et begrenset forsvar i tid og rom med nasjonale ressurser, inntil allierte forsterkninger kan bidra til å gjenopprette Norges territorielle integritet (Evne til innsats 2009, 62-63). Vi vil imidlertid påpeke at det i hvert fall er to konkrete forskjeller mellom situasjonen under den kalde krigen og i dag som krever betydelig nytenkning. For det første er den sikkerhetspolitiske konteksten som vi tar utgangspunkt i radikalt annerledes. Vi identifiserer ikke en klar og kvantifiserbar trussel ("sovjetisk invasjon") med tilhørende scenarier og lineære beregninger som tilfellet

var under den kalde krigen. Vi nøyer oss med å vise til en sikkerhetspolitisk forståelse som går ut på at den fremtidige utvikling i Norges nærområder er beheftet med en viss usikkerhet. I dette bildet er det vanskelig å se for seg trusler som vil omfatte mer enn deler av norsk sjø-, luft- eller landterritorium. Det er også vanskelig å se for seg en motstander som har mer enn begrensede målsettinger med et anslag mot Norge. I vår del av verden synes *total krig* å være et tilbakelagt stadium. For det andre er vår skisse til et landoperativt konsept langt unna den formen for statisk, oppholdende strid som Forsvaret planla for under den kalde krigen. Til dette kommer at styrkestrukturen og landstyrkenes volum, både i Norge og hos eventuelle motstandere, er vesentlig mindre i dag enn under den kalde krigen. For alle praktiske formål er holdetidskonseptet i sin tradisjonelle form dermed uaktuelt i dag.

Vi har i grove trekk antydnet en landmilitær styrkesammensetning som synes hensiktsmessig dersom utvalgte elementer av hybridkrigsteorien og Hizbollahs strategi og taktikk overføres til norske forhold. Det kan være nødvendig å gjennomføre videre studier av dette, der detaljgraden høynes og andre variabler som økonomi og teknologitilgjengelighet løftes frem. Organisatoriske forhold, som en eventuell sammenslåing av Hæren og Heimevernet til et mer helhetlig og robust landforsvar, er allerede under debatt (Bjerga og Gjeseth 2010). Dette er viktige spørsmål i en tid der den sikkerhetspolitiske situasjonen oppleves som uforutsigbar og den økonomiske som vanskelig.

SLUTTNOTER

1. Denne studien er en bearbejdet og oppdatert versjon av en masteroppgave ved Forsvarets høgskole, skrevet av oberstløytnant Trond Haande våren 2010, veiledet av amanuensis Kjell Inge Bjerga. Sistnevnte var på en studietur ved Israels nordlige grense høsten 2007, mens Haande gjennomførte en studiereise til Libanon og Israel våren 2010. Det var på denne reisen intervjuene til masteroppgaven, som er referert også i denne publikasjonen, ble gjort. Vi retter en stor takk til intervjuobjektene og alle som har lest, kommentert og kritisert hele eller deler av manuskriptet på ulike stadier frem til denne utgivelsen: Oberstløytnantene Palle Ydstebø og Egil Daltveit, major Jan Fredrik Geiner, oberst Ingrid Margrethe Gjerde, forsteamanuensis Torunn Laugen Haaland, dr. Hanne Eggen Roislien, dr. Dima Adamsky og brigader Bjørn Tore Solberg. Vi understreker samtidig at studiens innhold og konklusjoner ene og alene står for forfatterens regning. Det samme gjør eventuelle feil og mangler som måtte ha unnslettet våre kritiske lesere og samtalepartnere.
2. Særlig tre forhold trekkes frem som drivere bak mulige omfattende endringer:
 - 1) Eksterne sjokk. Denne typen hendelser kan på ulike måter utfordre en stats grunnleggende sikkerhetspolitiske holdning og strategivalg. 1990-tallets folkemord på Balkan er trukket frem som et eksempel på en type eksternt sjokk overfor flere europeiske stater, herunder særlig Tyskland (Hammerstad 2009; Diesen 2009, 10).
 - 2) Dramatiske hendelser, slik som krig, revolusjon og økonomisk kollaps kan også være drivere i en endringsprosess av statens strategiske kultur. "Aldri mer 9. april" - uttrykket i norsk sikkerhetspolitisk diskurs kan tjene som et godt eksempel i denne sammenhengen (Græger og Leira 2005, 47).
 - 3) Endringsprosessene kan også inntreffe når to eller flere av statens grunnleggende ideologiske, politiske eller strategiske holdninger settes opp mot hverandre. Dette være seg basert på enten innenrikspolitiske eller internasjonale forhold. Et eksempel på dette kan være den norske deltakelsen i den ikke FN-sanksjonerte militæropasjonen i Kosovo våren og sommeren 1999.
3. Vi legger følgende definisjon av comprehensive approach til grunn: "... a comprehensive approach 'uses all elements of power necessary to address all the systems in an environment that play a role in the crisis or issue at hand'" (Glenn, 2009).
4. Kildene er ikke entydige når det gjelder hvordan Hizbollah hadde organisert avdelingene i Sør-Libanon, og antall stridende. Dette har sin naturlige bakgrunn i hemmeligholdet Hizbollah har rundt sin militære aktivitet. Vi kan derfor ikke presentere en fullt ut verifiserbar organisasjonsskisse over Hizbollahs avdelinger i Sør-Libanon. Vår antakelse, ut i fra kryssjekking av ulike kilder, er derfor gjengitt i figur 1, Hizbollahs antatte militære organisasjon sommeren 2006.
5. Dette innebærer normalt å etablere nedgravde stillinger med splintsikker overdekning for infanteriet. Det krever omfattende rydding av skuddfelt for ulike våpensystemer. Sperretiltakene omfatter normalt minefelt, graving av stridsvogngrofter og eventuelt sprengingsarbeider dersom topografien og infrastrukturen tilsier det.
6. De to australske analytikerne Kelly og Brennan argumenterer i artikkelen Distributed Manoeuvre: 21st Century Offensive Tactics for at den typen elastisk og dypt taktisk forsvar vi beskriver, ut i fra dagens våpenteknologi, er en sterkere stridsform enn den taktiske offensiven. Dette gjelder dog bare "... as long as [the tactical defence] is able to emulate the ability of the Elastic Defence to distribute its components through a defensive zone in parcels that are too small to be detected or engaged." (Kelly og Brennan 2009, 22)

Litteratur og kilder

LITTERATUR

ADAMSKY, DIMA.

2008. *American strategic culture and the US revolution in military affairs*. Defence and Security Studies, nr. 1. Oslo: Institutt for forsvarsstudier.

ADAMSKY, DIMA OG KJELL INGE BJERGA RED.

2010. The information technology revolution in military affairs, *Journal of Strategic Studies Special Issue August 2010* 33, nr. 4.

ARKIN, WILLIAM M.

2007. *Divining victory: Airpower in the 2006 Israel-Hizbollah War*. Maxwell Air Force Base, Alabama: Air University Press.

BAYLIS, JOHN, JAMES WIRTZ, COLIN S. GRAY OG ELIOT COHEN.

2007. *Strategy in the contemporary world*. 2. utgave. Oxford: Oxford University Press.

BIDDLE, STEPHEN OG JEFFREY A. FRIEDMAN.

2008. *The 2006 Lebanon campaign and the future of warfare: Implications for army and defence policy*. Carlisle, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. <<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=882>> 20. nov 2009.

BJERGA, KJELL INGE.

2010. Forsvarets sentrale ledelse: Styring gjennom organisasjon. I *Strategisk ledelse i krise og krig*, red. Gjert Lage Dyndal. Bergen: Fagbokforlaget.

--- 2009. *Fra krisestyring til nordområdestyring. Landsdelskommando Nord-Norge 2001-2009*. Bodø: Forsvaret.

BJERGA, KJELL INGE OG GULLOW GJESETH.

2010. *Heimevernet og Hæren. Landforsvaret stykkevis og delt – eller helt?* Oslo Files on Defence and Security, nr. 2. Oslo: Institutt for forsvarsstudier .

BLANFORD, NIHCOLAS.

2006. Deconstructing Hizbullah's surprise military prowess. *Jane's Intelligence Review* 18, nr. 11: 20-27.

BRUN, ITAI.

2009. "While you're busy making other plans" – The "other RMA". Tel-Aviv: Dado Center for Interdisciplinary Military Thought.

BØRRESEN, JACOB, GULLOW GJESETH OG ROLF TAMNES.

2004. *Allianseforsvar i endring*. Bind 5 i *Norsk forsvarshistorie*. Bergen: Eide forlag.

CLAUSEWITZ, CARL VON.

1997. *On war*. Ware, Hertfordshire: Worldworth.

COKER, CHRISTOPHER.

2001. *Humane warfare*. London: Routledge.

DIESEN, SVERRE.

2011. *Fornyelse eller forvitring? Forsvaret mot 2020*. Oslo: Cappelen Damm.

EXUM, ANDREW.

2006. Hizbollah at war: A military assessment. *Policy Focus* 63, desember. <<http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/PolicyFocus63.pdf>> 11. mar 2010.

FAREMO, GRETE.

2010b. NATO vender hjem. *VG*, 19. november.

GHORAYEB, AMAL SAAD.

2006. Hizbollah's outlook in the current conflict: Part one: Motives, strategy, and objectives. *Policy Outlook*, 27, august. <<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=18611>> 11. mar 2010.

GILJE, NILS OG HARALD GRIMEN.

2007. *Samfunnsvitenskapelige forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*. 12. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

GJESETH, GULLOW.

2011. *Landforsvarets krigsplaner under den kalde krigen*. Bergen: Fagbokforlaget.

GRAY, COLIN S.

2007. Irregular warfare: One nature, many characters. *Strategic Studies Quarterly* 3, nr. 2: 36-57.

GRÆGER, NINA OG HALVARD LEIRA.

2005. Norwegian strategic culture after World War II: From a local to a global perspective. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* 40, nr. 1: 45-66.

HAMMERSMARK, JOHN INGE

2010. Utviklingen av norske spesialstyrker: symbolikk eller militær nytteverdi? Masteroppgave, Forsvarets høgskole.

HANNA, ELIAS.

2007. Lessons learned from the recent war in Lebanon. *Military Review* 87, nr. 5: 82-89.

HILDE, PAAL OG HELENE FORSLAND WIDERBERG.

2010. NATOs nye strategiske konsept og Norge. *Norsk Militært Tidsskrift*, nr. 4.

HOBSON, ROLF.

2008. *RMA og Transformation. En historisk-kritisk analyse av to sentrale begreper i nyere vestlig forsvarspolitik*. Oslo Files on Defence and Security, nr. 5. Oslo: Institutt for forsvarsstudier.

HOBSON, ROLF OG TOM KRISTIANSEN.

2001. *Total krig, nøytralitet og politisk splittelse 1905-1940*. Bind 3 av *Norsk forsvarshistorie*, Bergen: Eide.

HOFFMANN, FRANK G.

2009a. Hybrid warfare and challenges. *Joint Forces Quarterly* 51, nr. 1: 34-39.

--- 2009b. Hybrid vs. compound war. The Janus choice. Defining today's multifaceted conflicts. *Armed Forces Journal* 145, nr. 3: 14-18, 44.

--- 2007. *Conflict in the 21st Century: The rise of hybrid wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Strategic Studies.

HOWLETT, DARRYL OG JOHN GLENN.

2005. Epilogue: Nordic strategic culture. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* 40, nr. 1: 121-140.

HARR, GEIRR.

2010. *The battle for Norway April-June 1940*, London: Naval Institute Press.

--- 2009. *The German invasion of Norway April 1940*, London: Naval Institute Press.

HAALAND, TORUNN LAUGEN.

2008. Small forces with a global outreach. Role perceptions in the Norwegian Armed Forces after the Cold War. Doktorgradsavhandling, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

JACOBSEN, DAG I.

2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. utgave. Kristiansand: Høgskoleforlaget.

JOMINI, ANTOINE-HENRI.

1838. *Summary of the art of war*, Paris.

KALB, MARVIN OG CAROL SAIVETZ.

(2007) *The Israel-Hizbollah War of 2006: The media as a weapon in asymmetrical conflict*. Cambridge, Massachusetts: John F Kennedy School of Government at Harvard University.

KELLY, JUSTIN OG MIKE BRENNAN.

2009. *Distributed manoeuvre: 21st century offensive tactics*. Duntrou, Australia: Land Warfare Studies Centre.

KILCULLEN, DAVID.

2009. *The accidental guerrilla. Fighting small wars in the midst of a big one*. London: Hearst & Company.

KLEIN, YITZHAK.

1991. A theory of strategic culture. *Comparative Strategy* 10, nr. 1: 3-23.

KOBER, AVI.

2005. The Israel Defence Forces in the Second Lebanon War: Why the poor performance? *The Journal of Strategic Studies* 31, nr. 1: 3-40.

KRAUSE, MICHAEL G.

2007. *Square pegs for round holes: Current approach to future warfare and the need to adapt*. Duntrou, Australia: Land Warfare Studies Centre. <http://www.defence.gov.au/army/lwsc/Docs/WP_132.pdf>, 13. jan 2010.

KRONVALL, OLOF.

2007. *Finally eating soup with a knife*. Oslo Files on Defence and Security, nr. 5. Oslo: Institutt for forsvarsstudier.

KULICK, AMIR.

2006. Hizbollah vs. the IDF: The operational challenge. *Strategic Assessment* 9, nr. 3, november. <<http://www.inss.org.il/publications.php?cat=21&incat=&read=88>> 11. mar 2010.

LANTIS, JEFFREY S. OG DARRYL HOWLETT.

2007. Strategic culture. I *Strategy in the contemporary world*, red. John Baylis, James Wirtz, Colin S. Gray og Eliot Cohen. 2. utgave. Oxford: Oxford University Press.

MAHNKEN, THOMAS G.

2007. *Strategic theory*. I *Strategy in the contemporary world*, red. John Baylis, James Wirtz, Colin S. Gray og Eliot Cohen. 2. utgave. Oxford: Oxford University Press.

MAKOVSKI, DAVID OG JEFFREY WHITE.

2006. Lessons and implications of the Israel- Hizballah War. A preliminary assessment. *Policy Focus* 60, oktober <<http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/PolicyFocus60.pdf>> 22. feb 2010.

MATTHEWS, MATT M.

2008. *We were caught unprepared: The 2006 Hizbollah-Israeli War*. Fort Leavenworth, Kansas: U.S. Army Combined Arms Center.

MORAG, NADAV.

2006. The economic and social effects of intensive terrorism: Israel 2000–2004, *Middle East review of International Affairs* 10, nr. 3 September: 120–141.

NORTON, AUGUSTUS R.

2007. *Hizbollah*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

OLSEN, JOHN A.

2007. *John Warden and the renaissance of American air power*. Washington DC: Potomac Books.

POSEN, BARRY R.

2003. Command of the commons. The military foundation of U.S. hegemony. *International Security* 28, nr. 1: 5–46.

RISTE, OLAV.

2003. Ideal og eigeninteresser: Utviklinga av den norske utanrikspolitiske tradisjonen. I *Motstrøms. Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*, red. Sven G. Holtsmark, Helge Ø. Pharo og Rolf Tamnes. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

SHELLY, LOUISE I. OG JOHN T. PICARELLI.

2005. Methods and motives: Exploring links between transnational organized crime and international terrorism. *Trends in Organized Crime* 9, nr. 2: 52–67.

SMITH, RUPERT.

2007. Thinking about the utility of force in War Amongst The People. I *On new wars*, red. John A. Olsen. Oslo Files on Defence and Security, nr. 4. Oslo: Institutt for forsvarsstudier.

SOLSTRAND, RAGNVALD.

2010. *Langsiktig planlegging i Forsvaret – vitenskap i skjæringspunktet mellom politikk, byråkrati og kommandostyring*. FFI-rapport 2010/01924.

TAMNES, ROLF.

2008. *Et større Norge*. I Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk: Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen, red. Ø. Østerud, E. Lange og H. Pharo. Oslo: Unipub.

THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES.

2009. *The military balance 2009* 109, nr. 1.

ULRIKSEN, STÅLE.

2002. *Den norske forsvarstradisjonen: Militærmakt eller folkeforsvar?* Oslo: Pax Forlag.

ZAMAN, RASHED UZ.

2009. Strategic culture: A “cultural” understanding of war. *Comparative Strategy* 28, nr. 1: 68–88.

REGJERINGS- OG STORTINGSdokumenter

EVNE TIL INNSATS.

2009. Strategisk konsept for Forsvaret. Oslo: Forsvarsdepartementet.

STORTINGSproposisjon NR. 1 (2009–2010).

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak).

FREMtidige ANSKAFFELSER TIL FORSVARET 2009–2016.

Oppdatert pr januar 2009. Oslo: Forsvarsdepartementet.

STORTINGSproposisjon NR. 48 (2007–2008).

Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier. Oslo: Forsvarsdepartementet.

DOKTRINER OG ANDRE OFFISIELLE PUBLIKASJONER

AUSTRALIAN ARMY.

2004. Future land operating concept: Complex warfighting. Canberra: Department of Defence.
<http://www.army.gov.au/docs/adaptive_campaigning-future_land_operating_concept.pdf>
23. mar 2011.

DEPARTMENT OF THE ARMY.

2009. TRADOC pam 525-3-0: *The Army capstone concept. Operational adaptability: Operating under conditions of uncertainty and complexity in an era of present conflict. 2016–2028.* Fort Monroe, Virginia: Department of the Army, Headquarters, United States Army, Training and Doctrine Command.

FDLO (FORSVARETS DOKTRINE FOR LANDOPERASJONER).

2004. Forsvarets doktrine for landoperasjoner. Oslo: Forsvarsstaben.

FFOD (FORSVARETS FELLESOPERATIVE DOKTRINE).

2007. Forsvarets fellesoperative doktrine. Oslo: Forsvarsstaben.

JOINT CHIEFS OF STAFF.

2009. JP 3-24: Counterinsurgency operations. Washington D.C.: Joint Staff.

NATO.

2010. NATO Strategic Concept 2010: For the defence and security of the members of the North Atlantic Treaty Organisation. Brussels: NATO.

TILLEGGSPROTOKOLL 1, DVS: DIPLOMATIC CONFERENCE OF GENEVA OF 1974–1977.

1977. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.
<<http://www.icrc.org/ihl.nsf/7c4d08d9b287a42141256739003e636b/f6c8b-9fee14a77fdc125641e0052b079>> 3. mai 2010.

UNSCR (UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL).

1978a. Resolution 425 (1978) of March 19 1978. New York: United Nations Security Council.

--- 1978b. Resolution 426 (1978) of March 19 1978. New York: United Nations Security Council.

--- 2006. Resolution 1701 (2006). New York: United Nations Security Council.

INTERNETT**BBC (BRITISH BROADCASTING COOPERATION).**

2010. 2000: Hizbollah celebrates Israeli retreat. <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/26/newsid_2496000/2496423.stm> 11. mar 2010.

BURDT, CARLA.

2009. Concept development, transformation topic of discussions at CD&E. *Allied Command Transformation News*, 18. november. <<http://www.act.nato.int/news.asp?storyid=452>> 12. apr 2010.

CIA (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY).

2002. *Lebanon*. Washington D.C.: Central Intelligence Agency. <[http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/h?ammem/gmd:@field\(NUMBER+@band\(g7470+ct001383\)\)](http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/h?ammem/gmd:@field(NUMBER+@band(g7470+ct001383)))> 7. jan 2010.

CROOKE, ALISTAR OG MARK PERRY.

2006a. How Hizbollah defeated Israel. Part 1: Winning the intelligence war. *Asia Times Online*, 12. oktober. <http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/HJ12Ak01.html> 22. feb 2010.

--- 2006b. How Hizbollah defeated Israel. Part 2: Winning the ground war. *Asia Times Online*, 13. oktober. <http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/HJ13Ak01.html> 22. feb 2010.

DIESEN, SVERRE.

2009. Utfordringer ved dagens vernepliktsmodell: Betenkning August 2009. <<http://www.mil.no/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=188766>> 18. feb 2010.

ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA ONLINE.

2010. *Hizbollah*. <<http://search.eb.com/eb/article-9384132>> 12. jan 2010.

FBI (FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION).

2003. *Testimony of Steven C. McCraw, assistant director, Office of Intelligence, FBI, before the Senate Judiciary Committee May 20, 2003 "International drug trafficking and terrorism"*. <<http://www.fbi.gov/congress/congress03/mccraw052003.htm>> 25. mar 2010.

FORSVARET.

2010. Nytt artilleri i anmarsj. *mil.no*, 26. mars. <<http://www.mil.no/flo/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=195381>> 19. apr 2010.

GHORAYEB, AMAL SAAD.

2009. The Hizbollah project: Last war, next war. *openDemocracy.net*. <<http://www.opendemocracy.net/article/the-hizbollah-project-last-war-next-war>> 3. feb 2010.

GINGSTAD, MONA.

2009. Forsvaret kaster bort en milliard. *nrk.no*, 12. september. <<http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.6814130>> 20. apr 2010.

GLENN, RUSSEL W.

2009. Thoughts on "hybrid" conflict. *smallwarsjournal.com*. <<http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf>> 11. jan 2010.

GAARDER, JOSTEIN.

2006. Guds utvalgte folk. *aftenposten.no*, 5. august. <<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1411153.ece>> 15 apr 2010.

HAARETZ STAFF.

2007. The Winograd Report. The main findings of the Winograd partial report on the Second Lebanon War. *HAARETZ.com*, 1. mai. <<http://www.haaretz.com/hasen/spages/854051.html>> 5. jan 2010.

HAMMERSTAD, KATRINE.

2009. Norske ISAF-soldater strøk på Afghanistan-test. *VG NETT*, 30. oktober. <<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=584587>> 18 feb 2010.

KING, GRAHAM.

2005. Irregular warfare. *darkcoding.net*, 23. oktober. <<http://www.darkcoding.net/strategy/irregular-warfare/>> 8. jan 2010.

LERAAND, DAG.

2010. Intifada. *Store norske leksikon*. <<http://www.snl.no/intifada>> 15. mar 2010.

--- 2009. Palestina II - Historie. *Store norske leksikon*, 31. desember. <http://www.snl.no/Palestina_II/historie> 10. mar 2010.

OLMERT, EHUD.

2006. Address by Prime Minister Ehud Olmert to the Knesset - July 17. <<http://www.hags-hama.org.il/en/resources/view.asp?id=2087>> 10 feb 2010.

OSAC (OVERSEAS SECURITY ADVISOR COUNCIL).

2006. *Beirut, Lebanon: Crime and Safety Report*, 6. februar. <<http://www.osac.gov/Reports/report.cfm?contentID=42313>> 25. mar 2010.

REINERTSEN, MARIA.

2010. Krigere uten krig. *Morgenbladet*, 12. februar. <<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100212/OAKTUELT/702129916/-1/AKTUELT>> 18. feb 2010.

ROMIROWSKY, ASAF.

2002. Israel's military dilemma. 10. mai. <<http://www.romirowsky.com/767/israels-military-dilemma>> 12. mar 2010.

SIMPSON, ERIN M.

2005. *Thinking about modern conflict: Hybrid wars, strategy, and war aims*. Paper presentert på det årlige møtet til The Midwest Political Science Association. Chicago, Illinois: Palmer House Hilton. <http://www.allacademic.com/meta/p84945_index.html> 6. jan 2010.

SÆBØ, SUN HEIDI OG KRISTOFFER EGEBERG.

2010. Her er Obamas nye supermissil. *dagbladet.no*, 25. april. <<http://www.dagbladet.no/2010/04/25/nyheter/usa/utenriks/sikkerhetspolitikk/forsvarspolitikk/11434964/>> 25. apr 2010.

UD (UTENRIKSDEPARTEMENTET).

2010. Enighet mellom Norge og Russland i delelinjeforhandlingene. 27. april. <<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2010/delelinje.html?id=601942>> 3. mai 2010.

VOGT, KARI.

2010. Hizbollah. *Store norske leksikon*. <<http://www.snl.no/Hizbollah>> 12. jan 2010.

FOREDRAG

ADAMSKY, DIMA.

2008a. *A Revolution in Military Affairs?* Foredrag ved FSTS i Emne 2, Militær historie og teori. Oslo: Forsvarets stabsskole, 26. september.

BERDAL, MATS.

2009. I. Foredrag ved FSTS i Emne 6.1, Militærmakt i komplekse konflikter. Oslo: Forsvarets stabsskole, 2. september.

FAREMO, GRETE.

2010a. *Aktuelle sikkerhets- og forsvarspolitiske saker*. Oslo: Åpningsforedrag for FHS sjefskurs nr 4, 12. januar. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-gr/2010/aktuelle-sikkerhets--og-forsvarspolitisk.html?id=590213> 19. feb 2010.

OPEDAL, PER S.

2010. *Tale Oslo Militære Samfund, mandag 8. februar*. Oslo: Foredrag i Oslo Militære Samfund, 8. februar. <<http://www.mil.no/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=193491>> 18. feb 2010.

ROMARHEIM, ANDERS

2009. *Terrorisme*. Foredrag ved FSTS i Emne 6.1, Militærmakt i komplekse konflikter, Oslo: Forsvarets stabsskole, 11. august 2009.

STRACHAN, HEW.

2010. Forelesning under seminar ved Luftkrigsskolen, Trondheim, 6. desember 2010.

INTERVJUER

AVIDOR, GIDEON

2010. Brigader (pensjonert, IDF). Intervjuet av Trond Haande. The Institute for Land Warfare Studies, Latrun, Israel. 3. mars.

BRUN, ITAI

2010. Brigader (IDF). Intervjuet av Trond Haande. Dado Center For Interdisciplinary Military Thought. Tel Aviv, Israel. 2. mars.

HANNA, ELIAS

2010. Brigader (pensjonert, Libanons Hær). Intervjuet av Trond Haande. Beirut, Libanon. 5. mars.

PUBLIKASJONER FRA IFS

OSLO FILES ON DEFENCE AND SECURITY: større arbeider og bredere fremstillinger rettet mot et allment publikum, online og på papir.

IFS INSIGHTS: online forum for artikler, kommentarer og papere.

Begge publikasjoner utgis jevnlig og annonseres på våre nettsider samt gjennom nyhetsbrev. Kontakt oss for å bli oppført som mottaker av nyhetsbrevet vårt.

SALG AV ENKELTHEFTER I PAPIRUTGAVE

Disse kan anskaffes i den utstrekning de finnes på lager. Kontakt oss for print-on-demand med individuell prissetting. Priser som er oppgitt på våre nettsider, kan endres uten forutgående varsel.

KONTAKT

Institutt for forsvarsstudier, postboks 890 Sentrum, 0104 Oslo.

Telefon: 23 09 59 00, e-post: info@ifs.mil.no.

PUBLICATIONS FROM IFS

OSLO FILES ON DEFENCE AND SECURITY: in-depth studies of current issues in defence and security written for experts and non-experts alike. Oslo Files are available online and in hardcopy.

IFS INSIGHTS: online forum for brief articles, comments and working papers in defence and security studies.

SINGLE ISSUES

Single issues of all our publications can be obtained via our print-on-demand service.

CONTACT

Norwegian Institute for Defence Studies, P.O. box 890 Sentrum, N-0104 Oslo.

Telephone: +47 23 09 59 00, e-mail: info@ifs.mil.no.

ONLINE WEBSHOP: www.ifspublications.com

› INSTITUTT FOR
FORSVARSSTUDIER
NORWEGIAN INSTITUTE
FOR DEFENCE STUDIES

› Skippergata, 17c
Postboks 890 Sentrum
0104 OSLO, NORWAY